

**Sveučilište u Zagrebu
PRAVNI FAKULTET**

Josip Vučković

**POBIJANJE DUŽNIKOVIH PRAVNIH RADNJI
IZVAN STEČAJA U HRVATSKOM PRAVU**

ZAVRŠNI SPECIJALISTIČKI RAD

Zagreb, 2026.

**Sveučilište u Zagrebu
PRAVNI FAKULTET**

Sveučilišni specijalistički studij
Građanskopravne i obiteljskopravna znanost

Josip Vučković

**POBIJANJE DUŽNIKOVIH PRAVNIH RADNJI
IZVAN STEČAJA U HRVATSKOM PRAVU**

ZAVRŠNI SPECIJALISTIČKI RAD

Mentor:
prof. dr. sc. Saša Nikšić

Zagreb, 2026.

University of Zagreb
FACULTY OF LAW

University specialist study
Civil and Family Law

Josip Vučković

**CONTESTING OF DEBTOR'S TRANSACTIONS
OUTSIDE INSOLVENCY IN CROATIAN LAW**

FINAL THESIS

Supervisor:
Prof. Saša Nikšić, Ph.D.

Zagreb, 2026.

Ja, Josip Vučković, izjavljujem da sam autor završnog specijalističkog rada pod naslovom

Pobijanje dužnikovih pravnih radnji izvan stečaja u hrvatskom pravu

i da se u njegovoj izradi nisam koristio drugim izvorima osim onih navedenih u radu.

POBIJANJE DUŽNIKOVIH PRAVNIH RADNJI IZVAN STEČAJA U HRVATSKOM PRAVU

Sažetak

Pobijanje dužnikovih pravnih radnji izvan stečaja ubraja se među kompleksnije obvez-nopravne institute zaštite vjerovnika. Imajući u vidu da je sistematizirano među učinke obveza koji nastaju po samom zakonu u okolnostima izostanka dužne činidbe, o izvanstečajnom pobijanju može se govoriti i kao subjektivnom pravu ustanovljenom radi zaštite nositelja dospjele tražbine koje nastaje kao sekundarni učinak obveze i svog nositelja ovlašćuje da, kada se ispune zakonom određene pretpostavke, u parničnom postupku pobija određene dužnikove pravne radnje u korist trećeg. U našoj doktrini postoji suglasje da, neovisno o sredstvu pobijanja, ono ima sasvim određenu svrhu, a to je omogućiti ili barem olakšati vjerovnikovo namirenje. S druge strane, praksa pokazuje da u nekim pitanjima od značaja za ostvarenje tog vjerovnikova prava, manjkavost ili nedovoljna preciznost zakonskog uređenja ostavlja prostora interpretacijama koje u bitnome proturječe svrsi ovoga instituta.

Cilj ovog završnog specijalističkog rada je pobliže razmotriti najvažnija obilježja izvanstečajnog pobijanja u hrvatskom pravu i pritom identificirati neka pitanja načelne naravi, koja izazivaju prijeptore u doktrini ili ozbiljnije nedoumice u praksi, a koja je moguće adresirati već i manjom intervencijom unutar postojećeg zakonskog uređenja. Rad se temelji na analizi domaćih propisa, doktrine i recentnije sudske prakse, u prvom redu pravnih shvaćanja zauzetih u relevantnim odlukama Vrhovnog suda Republike Hrvatske i županijskih sudova, a u pogledu strukture, podijeljen je na uvod, glavni dio i zaključak. U glavnom dijelu pobliže se razmatraju pojam i pravozaštitna svrha, opće i posebne pretpostavke, sredstva, rokovi i pravni učinci izvanstečajnog pobijanja, a u zaključku se, uz sintezu izloženog, izdvajaju neka otvorena pitanja i s tim u vezi daju se određeni prijedlozi *de lege ferenda*.

Ključne riječi: zaštita vjerovnika, pobijanje dužnikovih pravnih radnji izvan stečaja, pretpostavke pobijanja, tužba za pobijanje, prigovor radi pobijanja, pravni učinci, rokovi

CONTESTING OF DEBTOR'S TRANSACTIONS OUTSIDE INSOLVENCY IN CROATIAN LAW

Abstract

Contesting of debtor's transactions outside insolvency in Croatian law constitutes one of the more complex institutes of the law of obligations aimed at creditor protection. Given that it is systematized among the effects of obligations arising *ex lege* in the event of default, non-insolvency contestation can also be conceptualized as a subjective right established for the protection of the holder of a due claim. This right arises as a secondary effect of an obligation, authorizing its holder - upon fulfilment of the statutory prerequisites - to contest certain transactions of the debtor in favor of a third party within civil litigation. In our doctrine, there is a consensus that, irrespective of the remedy used for contestation, it serves a distinct purpose, namely, to enable or, at the very least, facilitate the creditor's satisfaction. On the other hand, judicial practice demonstrates that regarding certain matters essential for the enforcement of this creditor's right, deficiencies or a lack of precision within the statutory framework leave room for interpretations that substantially contradict the very purpose of this institute.

The objective of this specialist postgraduate thesis is to closely examine the most significant features of contesting of debtor's transactions outside insolvency in Croatian law, while identifying certain fundamental issues that give rise to doctrinal controversy or substantial ambiguity in judicial practice, and which could be addressed even through minor interventions within the existing statutory framework. The thesis is based on a systematic analysis of domestic legislation, doctrine, and recent case law, primarily focusing on the legal stances adopted in relevant decisions of the Supreme Court of the Republic of Croatia and the county courts. In terms of structure, it is divided into an introduction, a main body, and a conclusion. The main body closely examines the concept and purpose, general and special requirements, legal remedies, time limits, and legal effects of non-insolvency contestation. Finally, the conclusion synthesizes the presented arguments, highlights certain open questions, and provides corresponding *de lege ferenda* proposals.

Keywords: creditor protection, contesting of debtor's transactions outside insolvency, requirements of contestation, Paulian action, Paulian complaint, legal effects, time limits

SADRŽAJ

1. UVOD	1.
2. POJAM I PRAVOZAŠTITNA SVRHA	3.
3. OPĆE PRETPOSTAVKE POBIJANJA	7.
3.1. Uvodne napomene	7.
3.2. Dospjelost vjerovnikove tražbine	8.
3.3. Dužnikova pravna radnja	10.
3.4. Insolventnost dužnika	13.
3.5. Oštećenje vjerovnika i mogućnost vjerovnikovog namirenja	14.
4. POSEBNE PRETPOSTAVKE POBIJANJA	16.
4.1. Uvodne napomene	16.
4.2. Določna paulijanska tužba	17.
4.3. Kulpozna paulijanska tužba	18.
4.4. Obiteljska paulijanska tužba	19.
4.5. Kvazipaulijanska tužba	21.
5. SREDSTVA POBIJANJA	24.
5.1. Uvodne napomene	24.
5.2. Tužba za pobijanje	24.
5.3. Prigovor radi pobijanja	29.
6. ROKOVI	33.
6.1. O rokovima za pobijanje uopće	33.
6.2. Pravna priroda roka za podnošenje tužbe	34.
6.3. Računanje rokova	35.
7. PRAVNI UČINCI POBIJANJA	37.
7.1. Uvodne napomene	37.
7.2. Pravni učinci pobijanja tužbom	38.
7.3. Pravni učinci pobijanja prigovorom	40.
7.4. Otvorena pitanja zaštite ovršenika kod ovrhe na nekretnini trećega	43.
8. ZAKLJUČAK	49.
9. PRAVNI IZVORI	56.
9.1. Propisi	56.
9.2. Sudska praksa	56.
10. LITERATURA	61.
11. MREŽNI IZVORI	62.

POPIS KRATICA

NN	Narodne novine
OZ	Ovršni zakon
SZ	Stečajni zakon
ZOO	Zakon o obveznim odnosima
ZOO/78	Zakon o obveznim odnosima iz 1978.
ZPP	Zakon o parničnom postupku
ZV	Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima
ZZK	Zakon o zemljišnim knjigama
VsRH	Vrhovni sud Republike Hrvatske
VtsRH	Visoki trgovački sud Republike Hrvatske
Žs	Županijski sud
Os	Općinski sud

1. UVOD

Svatko je dužan ispunjavati svoje obveze (*pacta sunt servanda*) i za njihovo ispunjenje odgovara cjelokupnom svojom imovinom. Ovo temeljno načelo obveznog prava ovlašćuje vjerovnika dospjele tražbine da od dužnika zahtijeva ispunjenje, a ne bude li mu ona u cijelosti ispunjena, da ju putem suda namiri iz vrijednosti dužnikove imovine. S druge strane, svatko je, pa i dužnik, slobodan raspolagati svojom imovinom i sklapati pravne poslove s kim mu je volja. Pravni poredak mu, dakle, nameće da za dugove odgovara čitavom svojom imovinom, a istom mu ostavlja na volju da slobodno raspolaže svime što je u njezinom sastavu.¹ Zbog toga nije rijetkost da dužnik valjanim raspolaganjima u korist trećeg dovede sebe u insolventnost, a vjerovnika u situaciju do se po dospijeću više nema iz čega namiriti. Treći je najčešće netko dužniku blizak, tko zbog obiteljskih ili poslovnih veza uživa njegovo povjerenje te je svjestan, ili bi s obzirom na okolnosti to trebao biti, da ovaj time šteti vjerovniku, makar ga se kao treću osobu vjerovnikovi problemi načelno ne tiču. Raspolaganje dužnika u korist trećeg je, dakle, u skladu s načelima slobode ugovaranja i raspolaganja imovinom, a u isto vrijeme protivno dužnosti postupanja s određenom pažnjom. U procjepu između tih temeljnih načela i suprotstavljenih interesa, napose vjerovnikova interesa da se namiri iz vrijednosti dužnikove imovine i da dužnik svojim raspolaganjima u korist trećeg to ne dovede u pitanje, dužnikova interesa da što slobodnije raspolaže svojom imovinom te interesa trećeg da zadrži korist koju je dužnikovim valjanim raspolaganjem stekao, nalazi se institut pobijanja dužnikovih pravnih radnji.²

Imovinskoppravna raspolaganja i druge pravne radnje insolventnog dužnika moguće je pobijati i prije i nakon otvaranja stečajnog postupka. Iako je osnovna svrha pobijanja u oba slučaja ista (zaštita vjerovnika), u našem je pravu, s obzirom na sada već tradicionalnu dvojnu regulaciju, umjesto o dvije inačice pobijanja, možda pravilnije govoriti o dva komplementarna, no u mnogočemu različita instituta: stečajnopravnom pobijanju, odnosno pobijanju pravnih radnji stečajnog dužnika prema odredbama članaka 198. do 215. Stečajnog zakona (dalje: SZ) i

¹ Vidi Gavella, N., *Privatno pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2019., str. 365., vidi i Vizner, B., *Komentar Zakona o obveznim (obligacionim) odnosima*, Zagreb, 1978., str. 1114., Gorenc, V. (ur.), *Komentar Zakona o obveznim odnosima*, Narodne novine, Zagreb, 2014., str. 116., Eraković, A., *Pobijanje dužnikovih pravnih radnji*, *Pravo i porezi*, vol. 19, br. 1, 2010., str. 12., Bilić, A., *Pretpostavke pobijanja dužnikovih pravnih radnji po Zakonu o obveznim odnosima i Stečajnom zakonu*, Zbornik 55. susreta pravnika, Opatija '17, Hrvatski savez udruga pravnika u gospodarstvu, Zagreb, 2017., str. 282.

² Vidi Klepac (sada Josipović), T., *Pobijanje dužnikovih pravnih radnji* (magistarski rad), Zagreb, 1990., str. 2., vidi i Kačer, H., *Actio Pauliana - pobijanje dužnikovih pravnih radnji*, *Pravo i porezi*, vol. 14, br. 8, 2005., str. 15., Momčinović, H., *Pobijanje dužnikovih pravnih radnji prema Zakonu o obveznim odnosima*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 56, Posebni broj, 2006., str. 522., usp. Radolović, A., *Pobijanje dužnikovih pravnih radnji*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 20, br. 2, 1999., str. 621-622.

izvanstečajnom pobijanju, odnosno pobijanju dužnikovih pravnih radnji izvan stečaja, a prema odredbama članaka 66. do 71. Zakona o obveznim odnosima (dalje: ZOO).³ Izvanstečajno pobijanje ubraja se među kompleksnije instrumente zaštite vjerovnika u našem obveznom pravu, čija obilježja, usprkos relativno postojanom (ali šturom) zakonskom uređenju, još uvijek izazivaju prijepore unutar doktrine i ozbiljne nedoumice u praksi. Bez pretenzija da bi rad ovog formata mogao iznjedriti neka originalna rješenja za stare doktrinarne dvojbe, cilj mu je sustavno obraditi najvažnija obilježja izvanstečajnog pobijanja u hrvatskom pravu i pritom identificirati neka otvorena pitanja koja zadaju glavobolje u praksi, a koja bi se moglo adresirati već i manjom zakonodavnom intervencijom.

Rad se temelji na sustavnoj analizi domaćih propisa, doktrine i recentnije sudske prakse, a u pogledu strukture, podijeljen je na uvod, glavni dio koji se sastoji od šest poglavlja i zaključak. U drugom (početnom) poglavlju glavnog dijela rada izlažu se doktrinarna polazišta za određenje pojma i pravozaštitne svrhe izvanstečajnog pobijanja, s osvrtom na neka obilježja po kojima se ovaj institut bitno razlikuje od poboynosti (i općenito nevaljanosti) pravnih poslova, a u trećem i četvrtom poglavlju detaljnije se obrađuju opće i posebne pretpostavke pobijanja prema sistematizaciji koja je u doktrini najraširenija. U petom poglavlju uvodno se govori o načinu pobijanja uopće, a zatim поблиže o pojedinim sredstvima pobijanja. Tu se razmatraju obilježja i sadržaj zahtjeva tužbe za pobijanje, neka praktična pitanja u vezi uređenja pasivne legitimizacije i mogućnosti da treći ispunjenjem dužnikove obveze izbjegne pobijanje, obilježja i sadržaj prigovora radi pobijanja i neke situacije u kojima pobijanje prigovorom dolazi u obzir. U šestom poglavlju riječ je o rokovima za pobijanje uopće te posebno o pravnoj prirodi rokova za podnošenje tužbe (vezano uz pitanje je li riječ o rokovima procesnog ili materijalnog prava, o čemu postoje oprečna shvaćanja), kao i pravilnom računanju rokova kad se pobijana dužnikova radnja sastoji od više odvojenih akata. U sedmom poglavlju uvodno se izlažu pravni učinci izvanstečajnog pobijanja koji nastaju neovisno o tome je li se vjerovnik poslužio tužbom ili prigovorom (primarni učinci pobijanja), a potom se razmatraju pravni učinci koji se pokazuju specifičnim za pojedino sredstvo pobijanja, jer ovise i o obilježjima tužbe i prigovora kao parničnih radnji, kao i procesnom položaju tražitelja pobijanja u određenoj parnici. U završnom

³ Za razliku od njemačkog i austrijskog prava, gdje uz isto povijesno ishodište i svrhu postoji i velika podudarnost u zakonskom uređenju stečajnog i izvanstečajnog pobijanja, u nas se ta uređenja unazad 50 godina sve više udaljavaju, vidi Bilić, *op.cit.* u bilj. 1, str. 283-286., Čuveljak, J., *Pobijanje pravnih radnji dužnika u stečaju i izvan stečaja*, u Tot, I. (ur.), *Modernizacija Zakona o obveznim odnosima: Rasprave o potrebi reforme obveznog prava*, Ekonomski fakultet, Zagreb, 2024., str. 43-45., Skorup, V., *Pobijanje dužnikovih pravnih radnji*, Novi informator, Zagreb, 2021., str. 64., Kačer, *op.cit.* u bilj. 2, str. 16., a tako (čini se) i Klarić, P. i Vedriš, M. *Građansko pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2014., str. 171. Za isto stajalište u sudskoj praksi vidi VTsRH, Pž 500/2024-2 od 12.2.2024. Za shvaćanje da je riječ o jedinstvenom institutu vidi Klepac, *op.cit.* u bilj. 2, str. 151.

dijelu tog poglavlja analiziraju se pravni učinci pobijanja u specifičnoj, no u praksi vrlo čestoj situaciji, gdje je vjerovnik uspio s tužbom te se pokušava namiriti ovrhom na nekretnini koju je dužnik pobijanom radnjom otuđio u korist fizičke osobe, a sve u svjetlu aktualnih pitanja zaštite ovršenika kod određivanja i provedbe ovrhe na njihovoj (jedinoj) nekretnini. U zaključku se, uz sintezu razmotrenog, izdvajaju neka otvorena pitanja koja je moguće adresirati već i manjom intervencijom unutar postojećeg zakonskog uređenja te se s tim u vezi daju određeni prijedlozi *de lege ferenda*.

2. POJAM I PRAVOZAŠTITNA SVRHA

U Glavi V. ZOO-a (člancima 65. do 79.) sistematizirani su učinci obveza koji nastupaju *ipso iure*, bez obzira na osnovu njihova nastanka. Prema članku 65. primarni (namjeravani) učinci obveze su da vjerovnik ima pravo (ovlašten je) od dužnika zahtijevati ispunjenje, a ovaj je dužan obvezu u cijelosti ispuniti, za što odgovara cjelokupnom svojom imovinom.⁴ U člancima 66. do 79. uređeni su sekundarni (nenamjeravani) učinci obveza koji, uz posebne pretpostavke, nastaju u okolnostima izostanka dužne činidbe suprotno odredbi čl. 65. ZOO-a.⁵ Po sadržaju i svrsi, doktrina te sekundarne učinke (i prava koja s njima nastaju) određuje još i kao naknadne zaštitne mjere čije je bitno obilježje (i prednost) to što se stranke ne moraju prethodno suglasiti o njihovoj primjeni.⁶ Na tom tragu, o izvanstečajnom pobijanju se može govoriti i kao subjektivnom pravu vjerovnika (na pobijanje dužnikovih pravnih radnji imovinskopravne naravi) koje, kao sekundarni učinak obveze, nastaje po samom zakonu kada se ispune zakonom određene pretpostavke.⁷ U doktrini se pak najčešće rabi definicija koja ga određuje kao „institut obveznog prava koji pruža vjerovniku iz obveznog odnosa, radi namirenja njegove dospjele tražbine, pravo pobijati valjana imovinskopravna raspolaganja insolventnog dužnika, kako bi se namirio iz nekih vrijednosti koje više ne pripadaju dužnikovoj imovini, već imovini njegovih pravnih sljednika na toj imovini.“⁸

⁴ Podjela na primarne (namjeravane) i sekundarne (nenamjeravane) učinke je doktrinarna, Svi učinci obveza iz Glave V. ZOO-a su zakonski, no primarnim se smatraju oni koji nastupaju samim nastankom obveze, a sekundarnima oni za koje zakon propisuje neke dodatne okolnosti da bi nastali, vidi Gorenc, *op.cit.* u bilj. 1, str. 115.

⁵ Tim odredbama su, uz (pravo na) pobijanje dužnikovih pravnih radnji (čl. 66.-71.) uređeni i pravo zadržanja (čl. 72.-75.) te vjerovnikova prava u posebnim slučajevima (čl. 76.-79.), dakle subjektivna prava vjerovnika koja kao sekundarni učinci obveze nastaju po samom zakonu u određenim slučajevima izostanka dužne činidbe.

⁶ To u odnosu na institute pojačanja obveznog odnosa koje treba izričito ugovoriti (jamstvo, penal, založno pravo i dr.) vidi Kačer, *op.cit.* u bilj. 2, str. 15. Gorenc, *op.cit.* u bilj. 1, str. 116., Vizner, *op.cit.* u bilj. 1, str. 1114-1115.

⁷ Tako Vizner, *op.cit.* u bilj. 1, str. 1114., a slično i Gavella, *op.cit.* u bilj. 1, str. 361. i 365-366., vidi i Mihelčić, G. i Belanić, L., *Pravni učinci pobijanja dužnikovih pravnih radnji izvan stečaja*, Pravo u gospodarstvu, vol. 49, br. 3, 2010., str. 829. Isto shvaćanje pravne prirode izvanstečajnog pobijanja prevladava i u njemačkoj i austrijskoj doktrini, vidi Klepac, *op.cit.* u bilj. 2, str. 18. i 30.

⁸ Gorenc, *op.cit.* u bilj. 1, str. 117., Momčinović, *op.cit.* u bilj. 2, str. 523., Eraković, *loc.cit.*, usp. Kačer, *loc.cit.*

Drugo bitno obilježje izvanstečajnog pobijanja je to što vjerovnikovo pravo na pobijanje nije preobražajno pravo.⁹ Njegovo ostvarenje jest u sferi dispozicije vjerovnika, u smislu da o njegovoj volji ovisi hoće li se tim pravom poslužiti, no ne može se ostvariti izvansudski, jednostranom izjavom volje, nego isključivo u parničnom postupku (tužbom ili prigovorom, čl. 69. ZOO-a), što znači da ni izbor sredstva pobijanja ne ovisi (uvijek) o volji vjerovnika, nego je određen njegovom procesnom ulogom u konkretnoj parnici. O sredstvima pobijanja biti će više riječi u poglavlju 5., a ovdje je bitno napomenuti da se tužba za pobijanje u doktrini (otuda i praksi) tradicionalno naziva paulijanskom tužbom (*actio Pauliana*, *Die Paulianische Anfechtungsklage*).¹⁰ čime se ukazuje na korijene te tužbe, ali i vjerovnikovog prava na pobijanje uopće, u rimskom privatnom pravu.

Prema literaturi, rimskopravni korijeni paulijanske tužbe otprilike u vrijeme prijelaza s osobne na imovinsku ovrhu, kada su uvedena prva (nama poznata) pravna sredstva zaštite vjerovnika od prijevarnih radnji dužnika, odnosno otuđenja imovine radi prikrate vjerovnika (*alienatio in fraudem creditorum*),¹¹ da bi se vjerojatno već u klasičnom pravu, a u Justinijanovo vrijeme svakako,¹² *actio Pauliana* ustalila kao opća tužba za pobijanje dužnikovih pravnih radnji.¹³ U osnovi, oštećenje vjerovnika moglo se sastojati u otuđenju tjelesnih stvari, oprostu duga, nepodizanju tužbe i sl., no nije se moglo pobijati plaćanje postojećeg duga niti dužnikovo propuštanje nekog stjecanja. Na pasivnoj strani načelno se tražila volja oštećivanja vjerovnika (*consilium fraudis*), što je s vremenom prošireno na dužnikovu svijest o tome da ima vjerovnike i da mu prijeti insolventnost. Tužba je morala biti uperena i protiv dužnika i protiv trećeg, koji je odgovarao ako je znao za dužnikov *dolus* ili ako je korist od dužnika stekao besplatno, a bila je vezana za rok od godinu dana, istekom kojeg je treći odgovarao samo do iznosa obogaćenja (a tako uvijek i njegovi nasljednici). Opća joj je svrha bila uspostavljanje stanja kakvo bi bilo da otuđivanja imovine dužnika nije bilo.¹⁴ Posredstvom pandektnog prava i prusko-njemačkih uzora, izvanstečajno pobijanje u nas je prvi put cjelovito uređeno austrijskim zakonom od 16.

⁹ O pravima takve vrste i razlikama u ostvarivanju preobražajnog prava i preobražajne (konstitutivne) tužbe više u Nikšić, S., *Pravna sredstva za pobijanje nevaljanih pravnih poslova - ostvarivanje preobražajnog prava ili konstitutivna tužba?*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 65, br. 3-4, 2015., str. 375-376.

¹⁰ Naziv je prepoznatljiv i uobičajen u čitavom germanskom pravnom krugu, gdje pripada i naš pravni poredak.

¹¹ To je predstavljalo civilni delikt pretorskog prava, a za zaštitu vjerovnika u to vrijeme su uvedeni *restitutio in integrum ob fraudem* i *Interdictum fraudatorium*, vidi Klepac, *op.cit.* u bilj. 2, str. 6.

¹² Doduše, izvorni navod iz *Digesta* 22, 1, 38, 4 glasi: *actio per quam quae in fraudem creditorum alienatae sunt revocantur*, dok je, prema nekim izvorima, naziv „*pauliana*“ interpoliran od strane glosatora, *ibid.*, str. 7.

¹³ Horvat, M., *Rimsko pravo*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2008., str. 389.

¹⁴ *Ibid.*

ožujka 1884.,¹⁵ čije su odredbe preuzete u banski (hrvatsko-slavonski) Zakon od 24. ožujka 1897. o pobijanju pravnih djela glede imovine insolventna dužnika,¹⁶ potom Zakonom o pobijanju pravnih djela izvan stečaja od 22. siječnja 1931.,¹⁷ da bi mu najzad, zakonodavac posvetio svega šest članaka u Zakonu o obveznim odnosima iz 1978. (dalje: ZOO/78) i ZOO-u.¹⁸

Zbog pojmovne sličnosti, izvanstečajno pobijanje se ponekad stavlja u relaciju s institutom poboynosti (relativne ništetnosti) pravnih poslova, ili se ubraja u posebne razloge poboynosti.¹⁹ Ti su instituti, međutim, više puta sustavno uspoređivani i svaka je usporedba samo dodatno naglasila njihove razlike,²⁰ U prvom redu, institut poboynosti odnosi se samo na (nevaljane) pravne poslove, dok kod izvanstečajnog pobijanja uopće ne mora biti riječ o pravnom poslu, nego u obzir dolaze i druge dužnikove pravne radnje i propuštanja u korist trećega (više *infra* u 3.3.), a čak kada jest riječ o pravnom poslu, pobija se posao koji je valjan i koji kao takav nastavlja proizvoditi pravne učinke čak i prema vjerovniku u dijelu koji premašuje iznos njegove dospjele tražbine (o razlikama u pravnim učincima više *infra* u 7.1.). Nadalje, na poništaj zbog poboynosti ovlaštena je samo stranka poboynog posla (u čijem je interesu poboynost ustanovljena, što može biti i dužnik), dok je kod izvanstečajnog pobijanja sam nastanak prava na pobijanje uvjetovan postojanjem dva pravna odnosa - između vjerovnika i dužnika te između dužnika i trećeg - pri čemu je objekt pobijanja (dužnikova radnja u korist trećeg) za vjerovnika zapravo *res inter alio acta*.²¹ Takvom intervencijom u odnose (i valjane poslove) između trećih probija se načelo relativnost obveznih odnosa, a to se definitivno ne da uklopiti u okvire poboynosti, jer prelazi i doseg i svrhu tog instituta. U doktrini se to obilježje izvanstečajnog pobijanja opravdava u različitim pravcima, od pozivanja na opća načela obveznog prava (koja štite interes vjerovnika),²² do pozivanja na javni interes,²³ a u svakom slučaju se, kako navodi Kačer, radi o

¹⁵ Spevec, F. J., *Tumač Zakonu od 24. ožujka 1897. o pobijanju pravnih djela glede imovine insolventna dužnika*, Tisak i naklada knjižare Lav. Hartmana (Kugli i Deutsch), Zagreb, 1898., str. 2-4.

¹⁶ Tekst toga propisa u *Ibid.*, str. IX-XXIII.

¹⁷ O tadašnjem uređenju, s tekstom Zakona, više u Vuković, M., *Pravila građanskih zakonika s naknadnim propisima, sudskom praksom, napomenama i podacima iz literature*, Školska knjiga, Zagreb, 1961., str. 770-775.

¹⁸ Vidi Bilić, *op.cit.* u bilj. 1, str. 285-286., vidi i Skorup, *op.cit.* u bilj. 3, str. 28-29.

¹⁹ Zajedno s prekomjernim oštećenjem. Za pregled takvih stajališta u starijoj doktrini vidi Mihelčić i Belanić, *op.cit.* u bilj. 7, str. 634.

²⁰ Vidi Nikšić, *op.cit.* u bilj. 9, str. 365-366. i 380., Mihelčić i Belanić, *loc.cit.*, Slakoper, Z. i Skorup, V., *O zastari i prekluziji kod paulijanske tužbe*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 33(1), 2012., str. 315-317.

²¹ Vizner, *op.cit.* u bilj. 1, str. 1113., Klarić i Vedriš, *op.cit.* u bilj. 3, str. 379., 460. i 464.

²² Vidi Vizner, *op.cit.* u bilj. 1, str. 1114., Gorenc, *op.cit.* u bilj. 1, str. 116., usp. Klepac, *op.cit.* u bilj. 2, str. 1-2. Slično shvaćanje postoji i u njemačkoj doktrini (u okviru obveznopravne teorije), vidi Mihelčić i Belanić, *op.cit.* u bilj. 7, str. 637-638. Slakoper i Skorup, *op.cit.* u bilj. 20, str. 317. na taj osnovi određuju i svrhu izvanstečajnog pobijanja, kao: „zaštitu vjerovnika dospjele obveznopravne tražbine od dužnikova raspolaganja imovinom protivno načelu savjesnosti i poštenja i uz povredu zahtjeva za postupanjem s odgovarajućom pažnjom, pri čemu je i treći postupao kao i dužnik te se njegova imovina povećala.“

²³ Vidi Radolović, *op.cit.* u bilj. 2, str. 621., Čuveljak, *op.cit.* u bilj. 3, str. 62. i 83.

pronalaženju razumnog kompromisa između želje da se ne ograničava nikoga (pa ni dužnika) u raspolaganju vlastitom imovinom (što bi bilo u suprotnosti s načelima slobode ugovaranja i raspolaganja svojom imovinom) s jedne strane i s druge strane želje da se ne dopusti nikome da svojim raspolaganjima dovede vjerovnika u položaj u kojemu se ne može namiriti bilo djelomice, bilo u cijelosti.“²⁴

Iz gornjeg izlaganja može se sumirati da je pravo na pobijanje dužnikovih pravnih radnji izvan stečaja subjektivno pravo ustanovljeno radi zaštite nositelja dospjele tražbine koje nastaje kao sekundarni učinak obveze te svoga nositelja ovlašćuje da, kada se ispune zakonom određene pretpostavke, u parničnom postupku (tužbom ili prigovorom) pobija određene dužnikove pravne radnje u korist trećeg. Slijedi da ostvarivanje tog prava ima sasvim određenu pravozaštitnu svrhu, a to je, neovisno o sredstvu pobijanja, omogućiti ili barem olakšati vjerovnikovo namirenje, odnosno dovesti vjerovnika „u povoljniji materijalni ili formalnopravni položaj u svrhu naplate njegove dospjele tražbine“.²⁵

²⁴ Kačer, *loc.cit.*

²⁵ Gorenc, *op.cit.* u bilj. 1, str. 119. Kod pobijanja pojedinim sredstvom može se govoriti i o specifičnim pravozaštitnim ciljevima, o čemu će biti riječi *infra* u poglavlju 7.

3. OPĆE PRETPOSTAVKE POBIJANJA

3.1. Uvodne napomene

Prema odredbama čl. 66. ZOO-a, svaki vjerovnik čija je tražbina dospjela za isplatu, i bez obzira kad je nastala može pobijati pravnu radnju svog dužnika koja je poduzeta na štetu vjerovnika (st. 1.). Smatra se da je pravna radnja poduzeta na štetu vjerovnika ako zbog nje dužnik nema dovoljno sredstava za ispunjenje vjerovnikove tražbine (st. 2.), a pod pravnom radnjom razumijeva se i propuštanje zbog kojega je dužnik izgubio kakvo materijalno pravo ili kojim je za njega nastala kakva materijalna obveza (st. 3.). Iz ovih odredbi mogu se razabrati opće materijalnopravne pretpostavke (činjenice, izvanprocesne pravne situacije) kojima mjero-davna norma materijalnog prava uvjetuje zaključak o osnovanosti zahtjeva paulijanske tužbe, odnosno na kojima mora biti utemeljena za tužitelja povoljna odluka.²⁶

Po pitanju sistematizacije, u našoj se literaturi može naći podjela na dvije,²⁷ tri,²⁸ četiri,²⁹ ali i na pet i više takvih općih pretpostavki.³⁰ Ne dovodeći u pitanje utemeljenost ijednog od tih pristupa, u nastavku će se, iz čisto praktičnih razloga, koristiti podjela na četiri opće pretpostavke koja je najraširenija i (uz manje izričajne varijacije) općeprihvaćena u sudskoj praksi. Te pretpostavke su: a) dospelost vjerovnikove tražbine (na isplatu), b) pravna radnja dužnika (poduzeta na štetu vjerovnika), c) insolventnost dužnika i d) oštećenje vjerovnika, s time da pobijanje omogućuje vjerovnikovo namirenje.³¹ Sve te opće pretpostavke, uz barem jednu posebnu (o čemu će biti više riječi *infra*), moraju biti kumulativno ispunjene da bi pobijanje bilo uspješno.³² Imajući u vidu da postojanje svake pretpostavke treba dokazati te da je svaku moguće zasebno osporavati, što se u praksi i čini jer je za odbijanje tužbenog zahtjeva dovoljno utvrditi da ne postoji bar jedna,³³ u nastavku se svaka izlaže zasebno, kako je i uobičajeno.

²⁶ Vidi Gorenc, *op.cit.* u bilj. 1, str. 117., usp. Dika, M., *Građansko parnično pravo, Tužba*, VI. knjiga, Narodne novine, Zagreb, 2009., str. 10. i 21-22. O materijalnom temelju kondemnatornih zahtjeva općenito u Gavella, N., *O odnosu materijalnog i procesnog građanskog prava u parnicama - pogled sa stajališta privatnog (građanskog) prava*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 63, br. 3-4, 2013., str. 546-550., usp. Triva, S. i Dika, M., *Građansko parnično procesno pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2004., str. 682.

²⁷ Klarić i Vedriš, *op.cit.* u bilj. 3, str. 171-172.

²⁸ Gavella, *op.cit.* u bilj. 1, str. 366., usp. Skorup, *op.cit.* u bilj. 3, str. 214.

²⁹ Gorenc, *loc.cit.*, Momčinović, *op.cit.* u bilj. 2, str. 524., Kačer, *op.cit.* u bilj. 2, str. 16., Mihelčić i Belanić, *op.cit.* u bilj. 7, str. 829.

³⁰ Vizner, *op.cit.* u bilj. 1, str. 1121-1122., Bilić, *op.cit.* u bilj. 1, str. 287. Za drukčiji pristup sistematizaciji, s jednom objektivnom i više subjektivnih pretpostavki vidi Klepac, *op.cit.* u bilj. 2, str. 33-34. i 58-59.

³¹ Vidi VsRH, Rev 3356/2015-2 od 17.9.2019., Žs u Varaždinu, Gž 937/2020-2 od 17.12.2020. Za praksu prema ZOO/78 vidi VsRH, Rev 181/10-2 od 21.9.2011. S druge strane, Vrhovni sud u nekim slučajevima izdvađa mogućnost namirenja vjerovnika kao petu pretpostavku, vidi Rev 2205/2014-2 od 30.1.2018.

³² Vizner, *op.cit.* u bilj. 1, str. 1122., Momčinović, *op.cit.* u bilj. 2, str. 523. Gorenc, *op.cit.* u bilj. 1, str. 120.

³³ Vidi VsRH, Rev 1008/2005-2 od 24.1.2006.

3.2. Dospjelost vjerovnikove tražbine

Prva opća pretpostavka (uspješnog) pobijanja je dospjelost vjerovnikove tražbine. Dospjelost, dakako, nastupa u trenutka kad je vjerovnik ovlašten od dužnika zahtijevati ispunjenje, a ako je tražbina novčana, od trenutka kad je ovlašten zahtijevati njezinu isplatu.³⁴ Pretpostavka se, dakle, u prvom redu odnosi na izvanprocesnu situaciju da dužnik po dospijeću nije vjerovniku ispunio dužnu činidbu te je pao u zakašnjenje.³⁵ U praksi se, međutim, postavilo pitanje procjenjuje li se ispunjenje ove pretpostavke s obzirom na trenutak dužnikovog raspolaganja ili s obzirom na trenutak vjerovnikovog pobijanja, a s tim u vezi i traži li se dospjelost u trenutku pobijanog raspolaganja ili u trenutku pobijanja, a u potonjem slučaju, treba li tražbina biti dospjela već u trenutku podnošenja tužbe ili, s obzirom na čl. 186.c i čl. 326. st. 1. Zakona o parničnom postupku (dalje: ZPP), u trenutku zaključenja glavne rasprave.³⁶

U pogledu prvog pitanja, polazeći od odredbe čl. 66. st. 1. ZOO-a („bez obzira kad je nastala“) u našoj doktrini i praksi postoji suglasje da je relevantan trenutak pobijanja, odnosno da pravo na pobijanje ima i onaj vjerovnik čija je tražbina dospjela nakon poduzimanja dužnikove radnje koja se pobija.³⁷ Uporište tom shvaćanju doktrina nalazi u zaštiti od povrede načela savjesnosti i poštenja, ili konkretnije, u zaštiti vjerovnika od postupanja nesavjesnog dužnika koji bi ga mogao izigrati preuzimajući obvezu uz istovremeno ili prethodno poduzimanje radnji kojima onemogućuje ispunjenje iste obveze.³⁸ U pogledu drugog pitanja, na 4. jedinci Građanskog odjela Vrhovnog suda od 24. svibnja 2021. zauzeto je pravno shvaćanje, koje je sadržano i u većem broju revizijskih odluka, da „dospjelost vjerovnikove tražbine za isplatu, kao jedna od općih pretpostavki za pobijanje dužnikovih pravnih radnji mora postojati u trenutku podnošenja tužbe“.³⁹

³⁴ Klarić i Vedriš, *op.cit.* u bilj. 3, str. 172., vidi i Slakoper i Skorup, *op.cit.* u bilj. 20, str. 314.

³⁵ Gorenc, *op.cit.* u bilj. 1, str. 117., Momčinović, *op.cit.* u bilj. 2, str. 524., Eraković, *op.cit.* u bilj. 1, str. 14. Kod kondemnatornih tužbi, dospjelost tražbine može imati značenje procesne ili materijalne pretpostavke (biti u funkciji pretpostavke za ocjenu dopustivosti ili osnovanosti kondemnatornog zahtjeva), no ovdje nema dvojbe da je riječ o potonjem, opširnije u Dika, *op.cit.* u bilj. 26, str. 21-25.

³⁶ Za posljednji slučaj vidi (načelno) Triva i Dika, *op.cit.* u bilj. 26, str. 404.

³⁷ Klarić i Vedriš, *loc.cit.*, Gorenc, *op.cit.* u bilj. 1, str. 118., Radolović, *op.cit.* u bilj. 2, str. 636., Bilić, *loc.cit.*, izvod iz zapisnika sa sastanka Go županijskih sudova i Go VsRH, Su IV-308/2020 od 5.11.2020., t.4. Za recentniju praksu vidi VsRH, Rev 802/2021-2 od 6.2.2024. gdje se navodi da „vjerovnik može osnovano pobijati i pravnu radnju dužnika u odnosu na svoju tražbinu koja nije dospjela niti nastala u vrijeme zaključenja pobijanog pravnog posla odnosno izvršenja pravne radnje, ali koja je dospjela do podnošenja tužbe.“

³⁸ Vizner, *op.cit.* u bilj. 1, str. 119., usp. Eraković, *op.cit.* u bilj. 1, str. 15.

³⁹ Izvod iz zapisnika 4. sjednice Go VsRH (4/21) Su IV-16/2021-11 od 24.5.2021, na isto se referira u nizu revizijskih odluka, vidi VsRH, Rev 990/2018-2 od 29.9.2021., Rev 1890/2015-2 od 26.5.2021. i Rev-249/2020-2 od 19.12.2023. To shvaćanje (u ranijim revizijskim odlukama) ima i kritičare, vidi Eraković, *op.cit.* u bilj. 1, str. 22.

Ovdje iz sustavnih razloga treba nešto reći i o ostalim svojstvima vjerovnikove tražbine. Ona bi u prvom redu trebala biti postojeća (istinita) i utuživa,⁴⁰ tako da otpadaju tražbine koje potječu iz naturalnih obveza,⁴¹ npr. tražbina u pogledu koje tuženik može (u takvim slučajevima u pravilu i hoće) s uspjehom staviti prigovor zastare.⁴² U doktrini se na to nadovezuju dva pitanja: 1) treba li za uspješno pobijanje ta tražbina biti i ovršiva (u smislu da se radi njezina ostvarenja može tražiti ovrha),⁴³ odnosno treba li vjerovnik dospelost svoje tražbine dokazati pravomoćnom i ovršnom presudom ili drugom ovršnom ispravom, te 2) dolaze li u obzir samo dospjele novčane tražbine ili i one koje se sastoje u nekom nenovčanom činjenju ili propuštanju.

U odnosu na prvo pitanje, u našoj doktrini prevladava shvaćanje da dospelost vjerovnikove tražbine ne mora biti utvrđena pravomoćnom (i ovršnom) presudom niti da ta tražbina treba biti s nekog drugog naslova ovršiva, a slijedom toga, da ni bezuspješan pokušaj prisilne naplate protiv dužnika ne može imati značaj pretpostavke za pobijanje.⁴⁴ Takvo shvaćanje se navodi i u nizu revizijskih i drugostupanjskih odluka.⁴⁵

S druge strane, nema dvojbe da ovršivost tražbine, odnosno postojanje ovršne isprave ili pak okolnost da se tražbinu već pokušalo prisilno ostvariti (a nije se uspjelo) olakšava dokazivanje dospelosti tražbine (a i drugih općih pretpostavki, opširnije *infra*), što doprinosi i ubrzavanju postupka.⁴⁶ U protivnom, pitanje postojanja i dospelosti tražbine, ako je sporno, a najčešće jest, sud bi trebao raspraviti kao prejudicijelno pitanje (čl. 12. st. 1. ZPP-a),⁴⁷ Isto bi vrijedilo i ako je vjerovnik već pokrenuo parnicu radi ostvarivanja tražbine o čemu nadležni sud još nije donio odluku, s tim da se u tom slučaju za vjerovnika stvar dodatno komplicira jer sud pred kojim je podnio paulijansku tužbu može odlučiti da sam ne rješava to pitanje i sukladno

⁴⁰ Gorenc, *loc.cit.*, Skorup, *op.cit.* u bilj. 3, str. 86. i 121., Bilić, *op.cit.* u bilj. 1, str. 288. O utuživosti kao materijalnoj pretpostavki osnovanosti kondemnatornog zahtjeva opširnije u Dika, *op.cit.* u bilj. 26, str. 25-28.

⁴¹ Klarić i Vedriš, *op.cit.* u bilj. 3, str. 474.; vidi i Gavella, *op.cit.* u bilj. 1, str. 198.

⁴² Bilić, *loc.cit.*, vidi i VsRH, Rev 412/2022-2 od 24.5.2023. ali vidi Slakoper i Skorup, *op.cit.* u bilj. 20, str. 327-331.

⁴³ Svojstvo ovršivosti mogu imati samo tražbine utvrđene u ovršnoj ili vjerodostojnoj ispravi (ako je npr. utvrđena presudom postaje ovršiva kad presuda stekne svojstvo ovršnosti) prema Dika, M., *Gradansko ovršno pravo. Prvi dio: Opće ovršno pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2007. str. 131. Ovršivost tražbine bila je potrebna prema Zakonu o pobijanju pravnih djela izvan stečaja od 22. siječnja 1931., vidi Klarić i Vedriš, *op.cit.* u bilj. 3, str. 172.

⁴⁴ Vidi Momčinović, *loc.cit.*, Radolović, *op.cit.* u bilj. 2, str. 627. i 633., Bilić, *loc.cit.*, ali vidi Vizner, *op.cit.* u bilj. 1, str. 1118. i 1121.

⁴⁵ Tako već u VSRH, Rev 1074/1998-2 od 4.7.2001. Za nešto noviju praksu vidi Rev 1543/2009-2 od 23.3.2011. gdje se navodi da „u smislu odredaba čl. 280. st. 1. i 2. ZOO, niti ovršnost vjerovnikova potraživanja nije pretpostavka za pobijanje pravnih radnji dužnika, a kamoli pokretanje ovršnog postupka radi prisilne naplate“ i Rev 109/2015-2 od 25.9.2018., a za praksu nižih sudova vidi Žs u Zadru Gž 3276/2013-2 od 18.3.2014. i Žs u Splitu, Gž 761/2019-4 od 3.6.2019. gdje se u vezi općih pretpostavki pobijanja navodi „traži se dospelost, ne ovršnost“.

⁴⁶ Ovršna isprava je pogodna za takvo dokazivanje s obzirom na to da je u njoj, ovisno o vrsti isprave, tražbina ili već pravomoćno utvrđena ili iz drugih razloga postoji presumpcija o istinitosti njezina sadržaja pa time i o postojanju tražbine koju utvrđuje, vidi Dika, *op.cit.* u bilj. 43, str. 211.

⁴⁷ VtsRH, Pž 2638/2021-2 od 6.4.2022.

čl. 213. st. 1. tč. 1. ZPP-a odrediti prekid postupka do pravomoćnog završetka postupka u kojem će o tom pitanju biti odlučeno kao o glavnoj stvari (čl. 215. st. 4. ZPP-a).⁴⁸

Po drugom pitanju naša doktrina ne daje jedinstven odgovor. U prilog shvaćanju da vjerovnikova tražbina mora biti novčana dio autora upire u gramatiku čl. 66. st. 1. ZOO-a („tražbina dospjela za isplatu“) i st. 2. („dužnik nema dovoljno sredstava za ispunjenje vjerovnikove tražbine“), a imajući u vidu da se novčana tražbina smatra dospjelom u trenutku kad je vjerovnik ovlašten zahtijevati njezinu isplatu, što nije slučaj kad se potražuje neko nenovčano činjenje ili propuštanje, jer se tada ne traži isplata, nego ispunjenje.⁴⁹ Štoviše, ističe se, „dovoljna sredstva“ iz čl. 66. st. 2. ZOO-a („dužnik nema dovoljno sredstava za ispunjenje vjerovnikove tražbine“) mogu se odnositi samo na dužnikove novčane obveze.⁵⁰ Iako se u literaturi iznose i suprotna shvaćanja,⁵¹ gore izloženo stajalište je, čini se, u cijelosti prihvaćeno u sudskoj praksi,⁵² a slijedi ga shvaćanje da ta novčana tražbina mora biti određena po visini, dakle da ne može biti neodređena ili tek određiva.⁵³

3.3. Dužnikova pravna radnja

Pravna radnja u najširem smislu, uz pravne poslove, obuhvaća i sve druge aktivne i pasivne ljudske radnje za koje pravni poredak veže neku pravnu posljedicu odnosno neki pravni učinak.⁵⁴ Podobna za pobijanje u smislu čl. 66. ZOO-a, međutim, nije bilo kakva pravna radnja, nego samo takva zbog koje se dužnikova imovina u nečiju korist, a ne vjerovnikovu, materijalno smanjila, ili zbog koje je dužnik došao u nepovoljan položaj u nekom pravnom postupku tako da se vjerovnikovi izgledi za namirenje umanjuju.⁵⁵ Pri tome, suđeno je, „ne mora postojati uzročna veza između konkretne radnje i nemogućnosti namirenja, već je odlučan učinak i posljedica svih dužnikovih raspolaganja, što znači i drugim radnjama, ali da je namirenje otežano

⁴⁸ Vidi Žs u Rijeci, Gž 254/2017-2 od 8.3.2017. (a do tada, „tko živ, tko mrtav“).

⁴⁹ Tako Klarić i Vedriš, *loc.cit.*, Momčinović, *op.cit.* u bilj. 2, str. 525. Tako i u njemačkom i austrijskom pravu, dok je u francuskom moguće pobijanje zbog tzv. specijalne insolventnosti dužnika, vidi Vizner, *op.cit.* u bilj. 1, str. 1119.

⁵⁰ Vizner, *loc.cit.* Među tim obvezama mogu biti i one s naslova naknade štete, vidi Žs u Rijeci, Gž 254/2017-2 od 8.3.2017.

⁵¹ Gorenc, *op.cit.* u bilj. 1, str. 117., Radolović, *op.cit.* u bilj. 2, str. 636., Skorup, *op.cit.* u bilj. 3, str. 117., Bilić, *op.cit.* u bilj. 1, str. 289.-291.

⁵² Žs u Dubrovniku, Gž 637/2022-2 od 27.7.2022, Žs u Varaždinu, Gž 1261/2018-2 od 10.7.2018. i Žs u Splitu, Gž 577/2018-2, od 15.2.2018.

⁵³ VsRH, Rev 2716/2018-3 od 20.5.2020.

⁵⁴ Klarić i Vedriš, *op.cit.* u bilj. 3, str. 26., Slakoper i Skorup, *op.cit.* u bilj. 20, str. 318-319.

⁵⁵ Gorenc, *op.cit.* u bilj. 1, str. 118.

i pobijanom pravnom radnjom, a njezinim pobijanjem vjerovnik će doći u povoljniji materijalni ili formalnopravni položaj“ (u svrhu naplate svoje tražbine).⁵⁶

U obzir, dakle, dolaze dužnikovi pravni poslovi, naplatni (npr. kupoprodaja, zamjena, dosmrtno uzdržavanje), besplatni (npr. darovanje, beskametni zajam), jednostrani (npr. odricanje od nasljedstva, izričito prema čl. 67. st. 4. ZOO-a) i dvostrani obveznopravni poslovi i poslovi raspolaganja (npr. cesija),⁵⁷ ali i različite druge radnje, uključujući određene faktične radnje i propuštanja (opširnije *infra*), sve pod uvjetom da se zbog njih dužnikova imovina smanjila u korist trećega.⁵⁸ Slijedom toga, predmet pobijanja ne mogu biti pravne (i faktične) radnje koje nisu nikome koristile, zbog kojih nije došlo do smanjenja dužnikove imovine u korist nekog trećeg,⁵⁹ što uključuje derelikciju, a i one ekstremnije, u nas ne tako rijetke slučajeve, gdje dužnik namjerno uništi neku svoju vrijedniju stvar (kuću, brodicu ili auto) samo da bi onemogućio ili otežao vjerovnikovo namirenje.⁶⁰ Isto tako, ne mogu se (uspješno) pobijati pravne radnje kojima je dužnik otuđio stvari ili prava koja ne mogu poslužiti vjerovnikovom namirenju, npr. bezvrijedne stvari ili stvari koje ne mogu biti predmet ovrhe prema čl. 135. Ovršnog zakona (dalje: OZ), a isto vrijedi i za predaju dužnikove stvari trećemu u posjed do opoziva, jer je u tom slučaju moguće provesti ovrhu bez pobijanja (čl. 138. st. 6. i 7. OZ-a).⁶¹

Kad riječ o darovanjima i općenito besplatnim raspolaganjima koja se u praksi najčešće i najlakše pobijaju, treba imati u vidu da su člankom 68. ZOO-a od pobijanja isključeni a) uobičajeni prigodni darovi (npr. božićni darovi i darovi prigodom vjenčanja, rođenja, krštenja itd.), b) nagradni darovi (npr. za neku osobitu uslugu, napojnice itd.) te c) darovi učinjeni iz zahvalnosti (npr. zdravstvenoj ustanovi nakon uspješne operacije),⁶² odnosno, sva besplatna raspolaganja koja su uobičajena i prigodna ili se njima ispunjava neka moralna obveza, ako su

⁵⁶ VsRH Rev 1749/2017-2 od 3.9.2019., isto Žs u Zagrebu, Gž 1114/2023-2 od 3.10.2023. i Gž 2510/2023-2 od 11.7.2023. te Žs u Varaždinu, Gž 209/2017-2 od 7.6.2017. U doktrini se po tom pitanju iznose i drukčija stajališta, vidi Kačer, *op.cit.* u bilj. 2, str. 18, koji navodi da je „u svakom slučaju nužna uzročno posljedična veza same radnje i štetne posljedice“ (za vjerovnika).

⁵⁷ Za neke poslove mogućnost pobijanja je posebno propisana, npr. u poslovima osiguranja života u korist trećeg (čl. 985. ZOO-a) opće je pravilo da vjerovnici ugovaratelja osiguranja i osiguranika nemaju pravo na iznos ugovoren za korisnika, ali ako su premije koje je ugovaratelj uplatio bile nerazumno visoke s obzirom na njegove mogućnosti u trenutku uplate, ti vjerovnici mogu zahtijevati da im se preda dio premija koji premašuje ugovarateljove mogućnosti, ako su ispunjene pretpostavke pod kojima imaju pravo na pobijanje dužnikovih pravnih radnji.

⁵⁸ Gorenc, *op.cit.* u bilj. 1, str. 118-119., Momčinović, *op.cit.* u bilj. 2, str. 526., Klarić i Vedriš, *op.cit.* u bilj. 3, str. 172.

⁵⁹ Vizner, *op.cit.* u bilj. 1, str. 1117., Gorenc, *loc.cit.*, Bilić, *op.cit.* u bilj. 1, str. 307-308.

⁶⁰ Radolović, *op.cit.* u bilj. 2, str. 621., Skorup, *op.cit.* u bilj. 3, str. 129. Međutim, uništi li dužnik neki vrijednosni papir (npr. mjenicu), takva faktična radnja može se pobijati ako je time trećemu učinjena korist, vidi Gorenc, *op.cit.* u bilj. 1, str. 119.

⁶¹ Bilić, *op.cit.* u bilj. 1, str. 301.

⁶² Ove iznimke su po prirodi stvari primjenjive samo kod kvazipaulijanske tužbe, vidi Vizner, *op.cit.* u bilj. 1, str. 1128. Kačer, *op.cit.* u bilj. 2, str. 20. u tom smislu govori o „povlaštenim besplatnim raspolaganjima“.

razmjerna materijalnim mogućnostima dužnika (njegovom imovnom stanju i prihodima).⁶³ Svrhu tih isključenja doktrina vidi u izbjegavanju veće (društvene) štete od koristi, kao i u tome da treći, koji se nisu bitno okoristili dužnikovim besplatnim raspolaganjem, ne moraju godinama strahovati od pobijanja.⁶⁴ Tome treba dodati i malu vjerojatnost vjerovnikova saznanja za takva raspolaganja, koja su u praksi brojna, u pravilu neformalna, a često su i relativno male ili tek simbolične vrijednosti.⁶⁵ S obzirom na vrstu izuzetih raspolaganja, prigovor pozivom na neko od isključenja iz čl. 68. ZOO-a moguće je s uspjehom istaknuti samo u parnici pokrenutoj kvazipaulijanskom tužbom. Tuženik (u pravilu će to biti protivnik pobijanja) koji ističe prigovor u svakom takvom slučaju treba dokazati da je darovanje a) učinjeno iz neke od zakonom određenih pobuda (prigodno, nagradno i/ili iz zahvalnosti) te da je b) bilo razmjerno materijalnim mogućnostima dužnika. Za ocjenu te razmjernosti, međutim, nema univerzalnih kriterija.⁶⁶

Prema čl. 66. st. 3. ZOO-a moguće je pobijati i pasivne radnje dužnika, dakle propuštanja, no samo takva zbog kojih je dužnik (svjesno) izgubio kakvo materijalno pravo ili kojim je za njega nastala kakva materijalna obveza.⁶⁷ To uključuje čitav niz materijalnopравnih i procesnopравnih propuštanja, npr. neisticanje prigovora zastare, neprijavlјivanje tražbine u stečajnom postupku, neprotestiranje mjenice, nepodnošenje prigovora protiv platnog naloga, propuštanje nužnog nasljednika da zahtijeva svoj nužni dio.⁶⁸ Iz toga pak slijedi da a) pobijanje ne bi trebalo biti dopušteno dok god još teče zakonski ili ugovorni rok za poduzimanje neke radnje kojom bi dužnik mogao spriječiti gubitak nekog materijalnog prava ili nastanak kakve materijalne obveze, makar bilo izvjesno da će do propuštanja doći,⁶⁹ kao i to da su b) od pobijanja isključna propuštanja kojima je dužnik propustio povećati svoju imovinu. U prilog potonjem

⁶³ Vidi Gorenc, *op.cit.* u bilj. 1, str. 124. Radolović, *op.cit.* u bilj. 2, str. 634. smatra da bi davanja u općekorisne svrhe (koja su bila izrijekom isključena od pobijanja Zakonom o pobijanju pravnih djela izvan stečaja od 22. siječnja 1931., a u širem smislu su isto „dar“) također trebala biti razmatrana u smislu ove odredbe, usp. Vizner, *loc.cit.*

⁶⁴ Momčinović, *op.cit.* u bilj. 2, str. 531. Bilo bi nakaradno, a i moralno upitno pobijati npr. dužnikovo darovanje zlatnog lančića kumčetu za krizmu.

⁶⁵ Naprotiv, darovanje neke osobito vrijedne pokretnine (npr. jahte) kumčetu povodom krizme ne bi se moglo ni trebalo smatrati uobičajenim ni prigodnim darovanjem. Darom učinjenim iz zahvalnosti ne bi se moglo (ni trebalo) smatrati darovanje vrijedne nekretnine u Dubrovniku, vidi Žs u Sisku, Gž 943/2012-3 od 28.2.2013.

⁶⁶ Gorenc, *loc.cit.*, navodi da (sud) tu treba voditi brigu o svrsi raspolaganja, društvenom i imovinskom položaju primatelja te osobnom odnosu dužnika i primatelja. Od toga, naime, zavisi i ocjena osnovanosti prigovora. Kačer, *loc.cit.* s tim u vezi ističe da su odredbe čl. 68. ZOO-a po svojoj prirodi iznimka koju treba tumačiti usko, tako da se primjenjuju samo kada je „status povlaštenosti neprijeporan“, a u svakom drugom slučaju *in favorem* vjerovnika.

⁶⁷ U našoj starijoj doktrini navodi se stajalište da propuštanje mora biti poduzeto svjesno, odnosno s namjerom, a ne zbog neznanja ili nepažnje, tako Vizner, *op.cit.* u bilj. 1, str. 1116., Skorup, *op.cit.* u bilj. 3, str. 135., ali vidi Bilić, *op.cit.* u bilj. 1, str. 292-293.

⁶⁸ Vizner, *op.cit.* u bilj. 1, str. 1116-1117., Klarić i Vedriš, *loc.cit.*, Momčinović, *op.cit.* u bilj. 2, str. 526., Gavella, *op.cit.* u bilj. 1, str. 367.

⁶⁹ Vidi Radolović, *op.cit.* u bilj. 2, str. 633., tako i Skorup, *op.cit.* u bilj. 3, str. 137.

isključenju neki autori (sasvim opravdano) ističu da bi u protivnom bilo moguće pobijati beskonačno mnogo dužnikovih pravnih radnji, zapravo sva zamisliva propuštanja zbog kojih se nije obogatio odnosno sve zamislive poslovne korake koje je propustio poduzeti.⁷⁰

3.4. Insolventnost dužnika

Samo poduzimanje neke pravne radnje kojom dužnik smanjuje svoju imovinu u korist trećega nije dovoljno za (uspješno) pobijanje, nego on tom radnjom mora biti doveden u takvo imovno stanje koje vjerovnika onemogućava u ostvarenju njegove dospjele tražbine.⁷¹ Kada se u našoj doktrini i sudskoj praksi naglašava da je za ispunjenje ove opće pretpostavke pobijanja potrebna „insolventnost dužnika“, ne misli se na to da dužnik ne može trajnije ispunjavati svoje dospjele novčane obveze u smislu čl. 6. SZ-a,⁷² kao ni na to da dužnik uslijed poduzete pravne radnje više uopće nema imovine,⁷³ nego da je bez sredstava koja omogućuju ispunjenje konkretne vjerovnikove tražbine u smislu čl. 66. st. 2. ZOO-a.⁷⁴ S tim u vezi Vrhovni sud je u više revizijskih odluka iznio shvaćanje da za ispunjenje ove pretpostavke tužitelj mora dokazati stvarnu ili vjerojatnu nenaplativost svoje dospjele tražbine, a za to je potrebno utvrditi da je pobijana radnja dovela do takve negativne promjene u dužnikovoj imovini zbog koje je namirenje postalo otežano ili potpuno onemogućeno (dakle, namirenje ne mora biti potpuno onemogućeno).⁷⁵

Prema već ustaljenoj praksi, dužnikova insolventnost u gore opisanom smislu ne mora postojati u trenutku poduzimanja pravne radnje koja se pobija.⁷⁶ Po pitanju koji trenutak jest relevantan, Vrhovni sud je u jednoj revizijskoj odluci zauzeo shvaćanje da „stvarna ili vjerojatna nemogućnost namirenja mora postojati u trenutku podnošenja tužbe“,⁷⁷ o čemu u doktrini postoje podijeljena mišljenja.⁷⁸

⁷⁰ Bilić, *op.cit.* u bilj. 1, str. 292-293. i 302. Skorup, *op.cit.* u bilj. 3, str. 135. s tim u vezi ističe da ono što dužnik odbija steći nikada nije ni bilo njegovo pa stoga ni vjerovnik ne može biti oštećen takvim propuštanjem.

⁷¹ VsRH, Rev 82/2008-2 od 29.10.2008, Žs u Splitu, Gž 501/2017-2 od 25.1.2018.

⁷² Eraković, *op.cit.* u bilj. 1, str. 16., koji s tim u vezi ističe da, bez obzira na to što dužnik nema novaca da podmiri svoje dospjele novčane obveze, ova pretpostavka nije ispunjena dok god dužnik ima druge imovine (nekretnine, pokretnine, prava) iz koje se vjerovnik može namiriti.

⁷³ To se ne traži, ali u takvom slučaju bi ova opća pretpostavka definitivno bila ispunjena.

⁷⁴ Gorenc, *op.cit.* u bilj. 1, str. 118., usp. Momčinović, *op.cit.* u bilj. 2, str. 525., vidi i Radolović, *op.cit.* u bilj. 2, str. 635., Vizner, *op.cit.* u bilj. 1, str. 1120., opširnije u Bilić, *op.cit.* u bilj. 1, str. 297-299. Tako se navodi i u revizijskoj odluci VsRH, Rev-249/2020-2 od 19.12.2023.

⁷⁵ Vidi inicijalno u VsRH, Rev 1008/2005-2 od 24.1.2006., razrađeno u Rev 109/2015-2 od 25.9.2018., ponovljeno u Rev 802/2021-2 od 6.2.2024.

⁷⁶ Vidi VsRH, Rev 4928/2019-2 od 16.3.2021., VtsRH, Pž 2638/2021-2 od 6.4.2022.

⁷⁷ VsRH, Rev 256/2014-2 od 5.2.2019.

⁷⁸ Vidi Gorenc, *loc.cit.*, ali vidi Bilić, *op.cit.* u bilj. 1, str. 300. koji ukazuje na to da u parnici ne bi trebao biti relevantan trenutak podnošenja tužbe, nego zaključenja glavne rasprave.

U praksi će vjerovniku kao dokaz tuženikove (dužnikove) insolventnosti najbolje poslužiti okolnost da se na njegov prijedlog protiv dužnika bezuspješno vodio ovršni postupak (u kojemu se nije uspio namiriti), ili da je bilo jednako neuspješnih pokušaja namirenja drugih vjerovnika, no isto se može dokazati i izjavom samog dužnika kao i svakom činjenicom kojom se dokazuje uzročna veza između pravne radnje dužnika i njegove insolventnosti.⁷⁹ Žele li tuženici (dužnik i treći) tome uspješno kontrirati, praksa pokazuje da trebaju tvrditi i dokazati (jer *reus in exceptione fit actor*) da dužnik i nakon raspolaganja u korist trećega ima i neku drugu imovinu iz koje se vjerovnik može namiriti.⁸⁰

3.5. Oštećenje vjerovnika i mogućnost vjerovnikovog namirenja

Oštećenje vjerovnika dužnikovom pravnom radnjom opća je pretpostavka bez koje se, polazeći od pravozaštitne svrhe ovog instituta, pobijanje pravne radnje između dužnika i trećega ne bi trebalo niti smjelo dopustiti. Tu treba odmah naglasiti da „šteta“ i „oštećenje vjerovnika“ iz čl. 66., 67. i 68. ZOO-a nemaju značenje u smislu odredbi o odgovornosti za štetu i s tim povezanih zahtjeva.⁸¹ Ova pretpostavka se stoga ne smatra ispunjenom nastankom bilo kakve štete za vjerovnika, nego tek ako je uslijed dužnikove pravne radnje došlo do negativne promjene u dužnikovoj imovini u korist treće osobe i to u tolikoj mjeri da dužnik zbog toga više nema dovoljno sredstava za namirenje vjerovnikove tražbine, odnosno da je namirenje vjerovnika zbog toga faktički otežano ili potpuno onemogućeno.⁸² U načelu, ovu pretpostavku ne treba posebno dokazivati ako tužitelj dokaže stvarnu ili vjerojatnu nenaplativost svoje tražbine, odnosno da dužnik uslijed pobijane pravne radnje „nema dovoljno sredstava za ispunjenje vjerovnikove tražbine“, jer tada prema čl. 66. st. 2. ZOO-a postoji neoboriva presumpcija („smatra se“) da je pobijana radnja poduzeta na štetu vjerovnika. Insolventnost dužnika bi tu imala značaj presumptivne baze.⁸³

⁷⁹ Gorenc, *loc.cit.*, Klarić i Vedriš, *op.cit.* u bilj. 3, str. 173., vidi i Eraković, *loc.cit.*, Momčinović, *loc.cit.* i *supra* citirana odluka VsRH. Za recentniji primjer iz prakse vidi Žs u Varaždinu, Gž 752/2024-2 od 17.10.2024. gdje se, uz ostalo, navodi da tuženik (pred prvostupajskim sudom) na ročištu „decidirano izjavio da nema novčanih sredstava niti nekretnina u svojem vlasništvu“.

⁸⁰ VsRH, Rev 1543/2009-2 od 23.3.2011., Žs u Zagrebu, Gž 1114/2023-2 od 3.10.2023., Žs u Dubrovniku, Gž 891/2022-2 od 19.7.2023., Žs u Rijeci, Gž 914/2022-3 od 13.7.2022. To vrijedi i u slučaju da je dužnik sredstva za namirenje tražbine stekao tijekom postupka (a prije zaključenja glavne rasprave), vidi VtsRH, Pž 338/2022-2 od 9.11.2022.

⁸¹ Dospjela tražbina koju vjerovnik ima prema dužniku dio njegove imovine bez obzira na pravnu radnju koju je dužnik u korist trećega poduzeo, a koja vjerovnik sada pobija. Stoga se u parnici radi pobijanja ne traži naknada štete niti je potrebno utvrđivati postojanje pretpostavki odgovornosti za štetu, vidi Skorup, *op.cit.* u bilj. 3, str. 144., Eraković, *op.cit.* u bilj. 1, str. 17.

⁸² Gorenc, *op.cit.* u bilj. 1, str. 119., a tako i VsRH Rev 82/2008-2 od 29.10.2008., VtsRH, Pž 2638/2021-2 od 6.4.2022.

⁸³ O presumptivnoj bazi načelno u Triva i Dika, *op.cit.* u bilj. 26, str. 486.

Međutim, iako tuženiku u parnici nije dopušteno dokazivati da oštećenja nema (dokaz o protivnom) ako tužitelj uspije dokazati dužnikovu insolventnost, jer se smatra da oštećenje vjerovnika postoji uvijek kad je ispunjena treća opća pretpostavka pobijanja,⁸⁴ to ne znači samo po sebi da je četvrta opća pretpostavka ispunjena u cijelosti. Naime, u našoj doktrini i praksi prevladava shvaćanje da se ne mogu (s uspjehom) pobijati dužnikove pravne radnje čije pobijanje ne bi omogućilo vjerovnikovo namirenje, jer „vjerovnik može imati pravni interes pobijati samo onu radnju čijim pobijanjem doista omogućuje namirenje svoje tražbine“,⁸⁵ odnosno da „tužbi za pobijanje pravne radnje dužnika nema mjesta ako se pobijanjem ne olakša namirenje vjerovnika“. ⁸⁶ Uz oštećenje vjerovnika, dakle, trebala bi u svakom konkretnom slučaju postojati i faktična mogućnost vjerovnikova namirenja,⁸⁷ što znači da vjerovnik kao tužitelj mora učiniti izvjesnim da će upravo pobijanje konkretne pravne radnje dužnika omogućiti njegovo namirenje, odnosno da će upravo time doći u povoljniji materijalni ili formalnopravni položaj u svrhu naplate svoje dospjele tražbine.⁸⁸

⁸⁴ Pasivna strana, doduše, može pokušati s protudokazom o nepostojanju presumptivne baze - dužnikove insolventnosti, s obzirom da protivniku stranke u čiju korist govori pravilo o neoborivoj zakonskoj presumpciji preostaje jedno osporavanje postojanja činjenice koja predstavlja bazu za primjenu presumpcije, prema Triva i Dika, *op.cit.* u bilj. 26, str. 487.

⁸⁵ Klarić i Vedriš, *loc.cit.*, vidi i Bilić, *op.cit.* u bilj. 1, str. 301.

⁸⁶ Gorenc, *loc.cit.*, Momčinović, *op.cit.* u bilj. 2, str. 526. Tako i VsRH, Rev 1008/2005-2 od 24.1.2006., Rev 109/2015-2 od 25.9.2018., Rev 802/2021-2 od 6.2.2024., Žs u Slavonskom Brodu, Gž 966/2020-3 od 25.1.2021.

⁸⁷ Vidi Vizner, *op.cit.* u bilj. 1, str. 1121. koji ističe da u protivnom tuženik može s uspjehom istaknuti prigovor kako pobijanje ničim ne olakšava namirenje vjerovnikove tražbine.

⁸⁸ Gorenc, *loc.cit.*, Momčinović, *loc.cit.*, VsRH Rev 1749/2017-2 od 3.9.2019, a vidi i VtsRH, Pž 2638/2021-2 od 6.4.2022, Žs u Zagrebu, Gž 1114/2023-2 od 3.10.2023.

4. POSEBNE PRETPOSTAVKE POBIJANJA

4.1. Uvodne napomene

Za uspješno pobijanje moraju se kumulativno ispuniti sve *supra* izložene opće pretpostavke i barem jedna od posebnih pretpostavki koje su propisane u čl. 67. ZOO-a. Prema tim odredbama, naplatno raspolaganje može pobijati ako je u vrijeme raspolaganja dužnik znao ili mogao znati da poduzetim raspolaganjem nanosi štetu svojim vjerovnicima i ako je trećoj osobi s kojom je ili u čiju je korist pravna radnja poduzeta to bilo poznato ili moglo biti poznato (st. 1.). Ako je treća osoba dužnikov bračni drug, ili krvni srodnik u ravnoj liniji, ili u pobočnoj liniji do četvrtog stupnja, ili po tazbini do istog stupnja, smatra se da joj je bilo poznato da dužnik poduzetim raspolaganjem nanosi štetu vjerovniku, osim ako dokaže suprotno (st. 2.). Kod besplatnih raspolaganja i s njima izjednačenih pravnih radnji, smatra se da je dužnik znao da poduzetim raspolaganjem nanosi štetu vjerovniku, i za pobijanje tih radnji ne zahtijeva se da je trećoj osobi to bilo poznato ili moglo biti poznato (st. 3). Odricanje od nasljedstva smatra se besplatnim raspolaganjem (st. 4.).

Naša građanskopravna doktrina iz tih odredbi obično sistematizira tri skupine posebnih pretpostavki pobijanja (objektivnih i subjektivnih), i to prema a) vrsti pravne radnje koja se pobija, b) određenim subjektivnim okolnostima na strani dužnika ili trećega i c) duljini roka u kojem je pobijanje moguće.⁸⁹ Ovisno o tome koje se posebne pretpostavke traže, dakle na kojoj od tih alternativnih osnova vjerovnik temelji svoj tužbeni zahtjev, u doktrini je uvriježena podjela na četiri inačice „paulijanske tužbe“: 1) dolozna paulijanska tužba (čl. 67. st. 1. ZOO-a), 2) kulpozna paulijanska tužba (čl. 67. st. 1. ZOO-a), 3) obiteljska paulijanska tužba (čl. 67. st. 2. ZOO-a) i 4) kvazipaulijanska tužba (čl. 67. st. 3. ZOO-a).⁹⁰ U nastavku ovog poglavlja svaka se prikazuje posebno, kako je uobičajeno.

⁸⁹ Klarić i Vedriš, *loc.cit.*, Vizner, *op.cit.* u bilj. 1, str. 1122., Mihelčić i Belanić, *op.cit.* u bilj. 7, str. 829-830., usp. Bilić, *op.cit.* u bilj. 1, str. 297 i 308. i Klepac, *op.cit.* u bilj. 2, str. 50-51.

⁹⁰ Vizner, *op.cit.* u bilj. 1, str. 1123-1126., Klarić i Vedriš, *op.cit.* u bilj. 3 str. 173-175., Momčinović, *op.cit.* u bilj. 2, str. 527., Mihelčić i Belanić, *op.cit.* u bilj. 7, str. 830. Gorenc, *op.cit.* u bilj. 1, str. 120. navodi da se: „pojedine od navedenih inačica uzajamno ne isključuju pri pobijanju iste dužnikove pravne radnje, pa vjerovnik može svoju tužbu temeljiti na inačici koja mu se čini povoljnijom. Ako je vjerovniku/tužitelju tužba odbijena prema jednom temelju, za istu radnju može podići novu tužbu po drugom temelju. Isto tako ako mu je rok za pobijanje istekao za jednu tužbu, može svoj zahtjev ostvarivati po inačici tužbe s duljim rokom.“, a tako i Kačer, *op.cit.* u bilj. 2, str. 18. To međutim vrijedi za doloznu i kulpoznu, no tek donekle za obiteljsku paulijanu, za koju su potrebne i neke dodatne pretpostavke na strani trećega, koje ne postoje baš u svakom slučaju. Za kritiku tradicionalne podjele na četiri paulijanske tužbe vidi Bilić, *op.cit.* u bilj. 1, str. 310-312.

4.2. Določna paulijanska tužba

Določna paulijanska tužba (*actio Pauliana dolosa*) u literaturi se obično navodi kao prva od tri inačice paulijanske tužbe kojima se pobijaju naplatna (teretna) raspolaganja, gdje dužnik od trećeg dobiva protučinidbu u odgovarajućem ekvivalentu (*negotia onerosa*),⁹¹ odnosno prva od dvije inačice koje se zasnivaju na posebnim pretpostavkama iz čl. 67. st. 1. ZOO-a te je pobijanje moguće u relativno kratkom roku od godinu dana (čl. 71. st. 1. ZOO). Iako uvriježeni naziv ove tužbe upućuje na dužnikovu namjeru (*dolus*) oštećenja vjerovnika, u smislu *consilium fraudis*, u čl. 67. st. 1. ZOO-a ne traži se „namjera“, nego „znanje“ dužnika da naplatnim raspolaganjem nanosi štetu vjerovniku, odnosno da dužnik ima barem svijest o toj šteti i da pristaje na njezine posljedice (*dolus eventualis*).⁹² Teret dokaza da ta subjektivna pretpostavka postoji je na tužitelju, a zakonskih predmnijeva o znanju dužnika nema.⁹³ Kad je pobijano raspolaganje poduzeto po zastupniku, a riječ je o zastupanju po zakonu (tako npr. roditelja u odnosu na maloljetnu djecu, skrbnika u odnosu na poslovno nesposobnog štićenika, osobe ovlaštene za zastupanje pravne osobe), dokazati treba znanje dužnikova zastupnika, a ako je riječ o punomoći, znanje se može dokazivati i na strani punomoćnika i na strani dužnika - opunomoćitelja.⁹⁴

Treća pretpostavka je da dužnikova svijest (znanje) o tome da vjerovniku nanosi štetu postoji u vrijeme raspolaganja, a imajući u vidu da je redovito riječ o pravnom poslu, to će u pravilu biti trenutak njegovog sklapanja tj. perfekcije.⁹⁵ Štoviše, dužnikovo znanje da raspolaganjem šteti vjerovniku mora biti poznato i trećemu u vrijeme pribavljanja koristi od dužnika, bez obzira da li je on pri tome htio pribaviti tu korist za sebe.⁹⁶ Ako je svijest na strani dužnika ili trećeg nastupila kasnije, raspolaganje se neće moći uspješno pobijati jer naknadno saznanje ne škodi (*mala fides superveniens non nocet*).⁹⁷

⁹¹ Vizner, *op.cit.* u bilj. 1, str. 1123. Naplatni karakter pobijane dužnikove radnje može se smatrati primarnom posebnom (objektivnom) pretpostavkom določne paulijanske tužbe, koja je prisutna i kod kulpozne i obiteljske inačice.

⁹² Bilić, *op.cit.* u bilj. 1, str. 310. navodi da takvo ponašanje dužnika (koji zna i prihvaća posljedicu svoje radnje) ima obilježja neizravnu namjere. Isto je uređenje već i u čl. 281. st. 1. ZOO/78. Zakonom o pobijanju pravnih djela izvan stečaja iz 1931. tražilo se pak da je radnja poduzeta „u namjeri oštećenja vjerovnika“, vidi Vizner, *loc.cit.*, a tako i po § 24. Zakona od 24. ožujka 1897, gdje se govorilo o dužnikovoj „nakani da ošteti vjerovnike“ vidi Spevec, *op.cit.* u bilj. 15, str. 91.

⁹³ Klarić i Vedriš, *op.cit.* u bilj. 3, str. 173. s tim u vezi ističu da nema bitne razlike između dokazivanja namjere i znanja dužnika jer namjeru čine znanje i volja, pa onaj koji zna da će raspolaganjem štetiti vjerovniku i to uistinu i poduzme, u biti ostvaruje sve elemente namjernog postupanja.

⁹⁴ Vizner, *op.cit.* u bilj. 1, str. 1122. Isto vrijedi i za saznanje trećega, vidi VsRH, Rev 654/2009-2 od 4.5.2011.

⁹⁵ Gorenc, *loc.cit.*

⁹⁶ Vidi VsRH, Rev 181/10-2 od 21.9.2011. Vizner, *op.cit.* u bilj. 1, str. 1123-1124. ističe da se traži „pozitivno“ znanje trećeg (protivnika pobijanja), što se može isključiti dokazom da u vrijeme pribavljanja koristi nije postojalo znanje nego tek obična nepažnja (skriveno neznanje).

⁹⁷ Gorenc, *loc.cit.*, Klarić i Vedriš, *loc.cit.*, Vizner, *op.cit.* u bilj. 1, str. 1123.

S obzirom na gore izložene posebne pretpostavke, ovdje očito nije nebitno vrijeme nastanka vjerovnikove tražbine, jer dužnik (i treći) po prirodi stvari ne može biti svjestan da šteti vjerovniku ako oni prilikom raspolaganja u korist trećeg još nisu ni u kakvom odnosu, dakle ako u tom trenutku još nema ni vjerovnika ni njegove tražbine.⁹⁸ Neki autori stoga (opravdano) primjećuju da je prostor za uspjeh doložne paulijanske tužbe relativno malen, te da je ona praktički neprimjenjiva na sve situacije kada je pobijana pravna radnja poduzeta prije nastanka vjerovnikove tražbine.⁹⁹ Naime, svijest o tome da će dužnik postati insolventan i da će naplatnim raspolaganjem naštetiti (budućem) vjerovniku može kod dužnika i trećeg postojati samo ako je raspolaganje poduzeto tijekom pregovora ili inače netom prije sklapanja pravnog posla s vjerovnikom, i to baš u namjeri da se ovoga ošteti.¹⁰⁰ To će vjerovniku kao tužitelju i dalje biti prilično teško dokazati osim ako dužnik tako nešto ne prizna, što je malo vjerojatno, ili ako je pobijani posao sklopljen pod izrazito povoljnim uvjetima za trećeg,¹⁰¹ a dužnikova namjera je bila očita i trećemu je to očito bilo poznato (u tolikoj mjeri da ne može dokazati suprotno).¹⁰²

4.3. Kulpozna paulijanska tužba

Kulpozna paulijanska tužba (*actio Pauliana culposa*) u osnovi je druga inačica paulijanske tužbe vezana uz pretpostavke iz čl. 67. st. 1. ZOO-a, što znači da naplatni karakter dužnikova raspolaganja u korist trećeg i ovdje ima značaj prve (objektivne) pretpostavke pobijanja i da je, s tim u vezi, pobijanje moguće u relativno kratkom roku od godinu dana (čl. 71., st. 1. ZOO-a). Nešto veću praktičnu vrijednost daje joj to što su ostale posebne pretpostavke u ovoj inačici lakše dokazive, što je povoljnije za vjerovnika. Naime, za uspjeh pobijanja tu treba dokazati da je dužnik u vrijeme pobijanog raspolaganja „mogao znati“ da time šteti vjerovniku, odnosno da pri tome nije postupao s pažnjom koja se u prometu zahtijeva (s pažnjom dobrog gospodarstvenika odnosno dobrog domaćina, čl. 10., st. 1. ZOO-a).¹⁰³ Dužnik dakle, odgovara

⁹⁸ Vidi Eraković, *loc.cit.*

⁹⁹ Momčinović, *loc.cit.*, Kačer, *loc.cit.*, vidi i Skorup, *op.cit.* u bilj. 3, str. 167. i 187.

¹⁰⁰ Gorenc, *op.cit.* u bilj. 1, str. 121., za takvo neuspješno pobijanje vidi VsRH, Rev 1172/2017-2 od 13.4.2021.

¹⁰¹ Vidi Klarić i Vedriš, *op.cit.* u bilj. 3, str. 174., s obzirom da, ako nije riječ o značajnom nerazmjeru vrijednosti činidbe i protučinidbe, naplatno raspolaganje u pravilu neće dovesti do insolventnosti dužnika. S druge strane, ako je nerazmjer takav da se raspolaganje može smatrati prikrivenim darovanjem, kao u slučaju prodaje neke vrijedne stvari za simboličan iznos (prodaja nekretnine na moru za 1 euro) ili zamjene za stvar simbolične vrijednosti (zamjena novog auta za jednu žvaku) vjerovnik može pobijati disimulirani posao, odnosno tužbu zasnovati na pretpostavkama iz čl. 67. st. 3. ZOO-a (kvazipaulijanska tužba, *infra* u 4.4.).

¹⁰² S obzirom na to, za primjer uspješnog pobijanja doložnom paulijanskom tužbom treba pronaći prilično ekstreman slučaj. Jedan takav bio je predmetom revizijske odluke VsRH, Rev 1756/2014-2 od 4.11.2014., gdje je pobijani kupoprodajni ugovor sklopljen dok se dužnik nalazio u pritvoru jer se protiv njega vodio kazneni postupak, s tim da su svi mediji s nacionalnom koncesijom (Nova TV, RTL i HTV, u dnevnicima) objavili su da je u tijeku suđenje za pljačku 12.000.000,00 kn te su objavljena imena i fotografije okrivljenika, uz ostalo i dužnika kao prvo okrivljenog u tom kaznenom postupku.

¹⁰³ Gorenc, *loc.cit.*, Momčinović, *op.cit.* u bilj. 2, str. 529.

za skrivljeno neznanje uzrokovano običnom nepažnjom (*culpa levis*), koju je ipak lakše dokazati kao objektivnu činjenicu,¹⁰⁴ nego dužnikovu unutarnju, subjektivnu svijest (znanje) o nanošenju štete vjerovniku, ili pak krajnju nepažnju (*culpa lata*).¹⁰⁵ Isto vrijedi i za slučaj kad je pobijano raspolaganje poduzeto po dužnikovom zastupniku.

Kao treća posebna pretpostavka traži se postojanje skrivljenog neznanja na strani dužnika u trenutku raspolaganja, odnosno u trenutku perfekcije naplatnog pravnog posla s trećim (protivnikom pobijanja). Na strani trećega potrebno je pak dokazati da mu je u istom trenutku to skrivljeno neznanje dužnika „moglo biti poznato“, dakle da postoji isti stupanj nepažnje kao i kod dužnika, jer ni treći nije postupao s pažnjom koja se u prometu zahtijeva.¹⁰⁶ Iako najčešće jest slučaj da se dužnik i treći poznaju, sudska praksa pokazuje da obostrano skrivljeno neznanje nije lako dokazati, osobito ako je treći pobijanim poslom stekao, npr. nekretninu bez uknjiženih tereta, ili pokretninu koja se ne upisuje u javne evidencije, a za koju je dužnik imao sve potrebne isprave.¹⁰⁷

Imajući u vidu da je prilično teško dokazati da bi dužnik i uz maksimalnu pažnju „mogao znati“ da naplatnim raspolaganjem nanosi štetu vjerovniku dok mu još nije ništa dužan i da bi trećemu u takvoj situaciji to „moglo biti poznato“, izgledi za uspjeh još su mršaviji ako pobijani posao nije sklopljen pod izrazito povoljnim uvjetima za trećeg, a gotovo su zanemarivi ako se pobija raspolaganje koje je poduzeto prije nastanka vjerovnikove tražbine.¹⁰⁸

4.4. Obiteljska paulijanska tužba

Praksa pokazuje da „snalažljivi“ dužnici svoje naplatne poslove na štetu vjerovnika rijetko poduzimaju u korist nekog nepoznatog trećeg. Naprotiv, to u pravilu čine u korist osoba u koje imaju osobito povjerenje, a najčešće pak u korist članova svoje uže obitelji i drugih bližih srodnika, pri čemu obično postoji obostrana svijest, a često i namjera, da se time onemogućí namirenje vjerovnikove tražbine.¹⁰⁹ Obiteljska paulijanska tužba (*actio Pauliana familliaris*)

¹⁰⁴ Vidi Vizner, *op.cit.* u bilj. 1, str. 1124., koji navodi da vjerovnik običnu nepažnju dužnika može dokazati općepoznatim okolnostima, kao što je (općepoznato) slabo materijalno stanje dužnika, raspolaganje imovinom u bescjenu, ili u vrijeme koje je za dužnika nepovoljno i sl.

¹⁰⁵ Gorenc, *loc.cit.* Isto već i u čl. 281. st. 1. ZOO/78, dok se po Zakonu o pobijanju pravnih djela izvan stečaja iz 1931. tražila dužnikova krajnja nepažnja („dužnik je morao znati“), vidi Klarić i Vedriš, *loc.cit.*

¹⁰⁶ U načelu, niti jedan se neće moći uspješno braniti time da „nije znao“ da raspolaganjem šteti tužitelju, nego tek dokazivanjem da je pri tome ipak postupao s dužnom pažnjom, vidi Vizner, *loc.cit.*

¹⁰⁷ Vidi VsRH, Rev 1992/1997-2 od 3.5.2001., Rev 1665/2009-2 od 23.3.2010. i Rev 1745/2016-2 od 28.1.2020. Treći, naime, kao kupac nije dužan ispitivati izvanaknjižne terete niti istraživati neevidentirane obveze dužnika.

¹⁰⁸ Vidi VsRH Rev 498/2008-2 od 27.5.2009.

¹⁰⁹ Vidi Gorenc, *op.cit.* u bilj. 1, str. 122., isto Momčinović, *op.cit.* u bilj. 2, str. 530. Dakako, i u onim slučajevima kad je pobijanje moguće samo putem doložne ili kulpozne paulijanske tužbe, taj treći je u pravilu osoba koju dužnik dobro poznaje i/ili s kojom poslovno surađuje, a svakako osoba u koju ima osobito povjerenje.

predviđena je upravo za pobijanje naplatnih raspolaganja u korist dužnikovih bližih srodnika, koje se u doktrini naziva „sumnjivom obitelji“ (*familia suspecta*),¹¹⁰ a među koje naš zakonodavac izrijeком svrstava dužnikovog bračnog druga, njegove krvne srodnike u ravnoj liniji te krvne srodnike u pobočnoj liniji i po tazbini do četvrtog stupnja. Za svakog od navedenih vrijedi oboriva zakonska presumpcija (*praesumptio iuris tantum*) da im je „bilo poznato da dužnik poduzetim raspolaganjem nanosi štetu vjerovniku, osim ako dokaže suprotno“ (čl. 67. st. 2. ZOO-a). Rok za pobijanje je tri godine (čl. 71., st. 1. ZOO-a), a to je već bitno povoljnije za vjerovnika.

Tu treba istaknuti da izvanbračni drug i životni partner dužnika ne ulaze u krug dužnikove „sumnjive obitelji“ u smislu čl. 67. st. 2. ZOO-a, neovisno o tome što izvanbračna zajednica i životno partnerstvo prema posebnim propisima stvaraju imovinske učinke koji su usporedivi s učincima bračne zajednice.¹¹¹ Upravo iz te činjenice neki autori zaključuju da volju zakonodavca treba iščitati iz gramatike čl. 67. st. 2. ZOO-a, gdje se izvanbračnog druga i životnog partnera ne spominje, odnosno da je intencija bila upravo to da se te osobe ovdje ne smatra dužniku bliskim osobama.¹¹² Sljedom toga, ako je naplatno raspolaganje poduzeto u korist dužnikova izvanbračnog druga ili životnog partnera ne vrijedi presumpcija iz čl. 67. st. 2. ZOO-a niti trogodišnji rok iz čl. 71., st. 1. ZOO-a.¹¹³

S druge strane, u praksi se otvorilo pitanje kvalifikacije odnosa između dužnika i trećeg u slučajevima kada su jedan od njih, ili obojica, trgovačko društvo. odnosno kada je pobijani posao sklopljen između društava kojima je član ista osoba. Naime, iako društva po prirodi stvari nemaju srodnike, njihovi članovi ili osobe ovlaštene za zastupanje mogu biti, a u praksi sve češće i jesu, u takvom odnosu da ulaze u propisani krug „sumnjive obitelji“. Budući da od pravilne kvalifikacije toga odnosa zavisi duljina roka za pobijanje (jedna ili tri godine) i primjenjivost presumpcije iz čl. 67. st. 2. ZOO-a, što čini bitnu razliku u parnici radi pobijanja,¹¹⁴ Vrhovni sud je u više revizijskih odluka zauzeo stajalište da se znanje pravnih osoba i njihovu

¹¹⁰ Klarić i Vedriš, *loc.cit.*, isto Vizner, *op.cit.* u bilj. 1, str. 1125.

¹¹¹ Vidi Momčinić, *loc.cit.* SZ je po tom pitanju mnogo detaljniji pa se u čl. 207.st. 1. među osobama koje se smatraju bliskim osobama dužnika pojedinca izrijeком navodi „bračni ili izvanbračni drug dužnika ili životni partner, i ako je brak ili životno partnerstvo sklopljeno tek nakon pravne radnje ili ako je prestalo u posljednjoj godini prije poduzimanja radnje, odnosno ako je izvanbračna zajednica nastala nakon pravne radnje ili je prestala u posljednjoj godini prije poduzimanja radnje“.

¹¹² Eraković, *op.cit.* u bilj. 1, str. 18.

¹¹³ Tu bi bila riječ o doložnoj ili kulpoznoj paulijanskoj tužbi, imajući u vidu da će izvanbračni drug ili životni partner u pravilu biti upoznat s dužnikovim namjerama jednako, ako ne i bolje nego dužnikovi krvni srodnici koji se u čl. 67. st. 2. ZOO-a izrijeком navode, za takav slučaj vidi Žs u Zagrebu, GŽ-837/2024-2 od 19.11.2024.

¹¹⁴ Često je to razlika između uspjeha i neuspjeha.

povezanost valja cijeniti kroz povezanost osoba ovlaštenih za njihovo zastupanje.¹¹⁵ Drugim riječima, iako to nije izrijekom propisano,¹¹⁶ kada se pobija naplatno raspolaganje društva u korist drugog društva, a osobe ovlaštene za zastupanje tih društava su npr. braća ili otac i sin, u praksi će se uzeti da je riječ o obiteljskoj paulijanskoj tužbi te će vrijediti presumpcija iz čl. 67. st. 2. ZOO-a, a rok za pobijanje će biti tri godine.

Iako ZOO to izričito ne propisuje, u našoj doktrini prevladava shvaćanje da presumpcija iz čl. 67. st. 2. ZOO-a vrijedi obostrano,¹¹⁷ pa želi li ju tuženi srodnik oboriti, treba objektivnim činjenicama dokazati da su i on i dužnik postupali s dužnom pažnjom, odnosno da u trenutku pobijanog raspolaganja nisu znali niti mogli znati da se time vjerovniku nanosi šteta.¹¹⁸ S obzirom da to u praksi nije lako dokazati, neki autori (dobro) primjećuju da uspjeh obiteljske paulijanske tužbe najčešće nije u stvarnom znanju srodnika o nanošenju štete vjerovniku, već u nemogućnosti obaranja zakonske presumpcije o tome.¹¹⁹ Drugim riječima, tužitelj ima ozbiljne šanse za uspjeh čim dokaže postojanje „sumnjivog“ srodstva na pasivnoj strani (presumptivnu bazu).¹²⁰

4.5. Kvazipaulijanska tužba

Kvazipaulijanskom tužbom (*actio quasi Pauliana*) pobijaju se dužnikova besplatna raspolaganja i s njima izjednačene pravne radnje na štetu vjerovnika. To se odnosi na sva raspolaganja kojima dužnik umanjuje svoju imovinu u korist trećeg, a koja nisu naplatna i na koja on nije obavezan - u prvom redu na besplatne pravne poslove (*negotia lucrativa*), osim onih koje zakon izrijekom isključuje (čl. 68. ZOO-a, o čemu je bilo govora *supra* u 3.3.), ali i na sve druge pravne radnje ili propuštanja kojima se dužnikova imovina smanjuje tako da u nju ne ulazi neka protuvrijednost.¹²¹ Zahvaća se prilično široko, no to se smatra opravdanim imajući u vidu da,

¹¹⁵ Vidi VsRH, Rev 927/2010-2 od 23.1.2013. i Rev 870/2014-2 od 28.2.2018. gdje su osobe ovlaštene za zastupanje dužnika i trećeg bile bračni drugovi ili otac i sin, tako i VtsRH, Pž 2638/2021-2 od 6.4. 2022., vidi i VsRH, Rev 4248/2019-2 od 22.11.2022., gdje je pobijani posao sklopljen između društava kojima je osnivač ista osoba.

¹¹⁶ U tom smislu zanimljivo je rješenje iz čl. 207. st. 2. SZ-a, prema kojem se bliskim osobama dužnika pravne osobe smatraju 1) članovi upravnih i nadzornih tijela, osobno odgovorni članovi dužnika i osobe koje u kapitalu dužnika sudjeluju s više od jedne četvrtine, 2) osoba ili društvo koji zbog svoje položajno-pravne ili radno-ugovorne veze s dužnikom imaju mogućnost biti upoznati s gospodarskim položajem dužnika te 3) osoba koja stoji u osobnoj vezi opisanoj u st. 1. toga članka s jednom od naprijed navedenih osoba, osim ako su te osobe zakonom obvezane na čuvanje tajne o poslovima dužnika.

¹¹⁷ Što je i opravdano, jer je odredba st. 2. razrada st. 1. istog članka, gdje se za pobijanje naplatnih raspolaganja u korist treće osobe (koja nije dužnikov srodnik) traži znanje ili skrivljeno neznanje kod obojice.

¹¹⁸ Vidi Vizner, *op.cit.* u bilj. 1, str. 1125-1126., usp. Momčinić, *op.cit.* u bilj. 2, str. 531.

¹¹⁹ Gorenc, *loc.cit.*

¹²⁰ O obaranju zakonskih presumpcija općenito u Triva i Dika, *op.cit.* u bilj. 26, str. 500., a o utvrđivanju i obaranju presumpktivne baze opširnije u Dika, M., *Građansko parnično pravo, Utvrđivanje činjenica*, VII. knjiga, Narodne novine, Zagreb, 2018., str. 308-312.

¹²¹ Vidi Vizner, *op.cit.* u bilj. 1, str. 1126. Besplatnost pobijane radnje je ovdje prva (objektivna) pretpostavka.

osim kao darovanje (ugovor o darovanju), besplatno raspolaganje na štetu vjerovnika može biti poduzeto i kao otpust duga, preuzimanje duga, davanje stvari u zakup bez naknade, akceptiranje mjenice bez prijma valute i uopće kao odricanje od nekog prava.¹²² npr. odricanje od nasljedstva, koje se izrijeком navodi u čl. 67., st. 4. ZOO-a.¹²³ Rok za pobijanje je tri godine (čl. 71., st. 1. ZOO-a).

U našoj doktrini i praksi uvriježeno je shvaćanje da, za ispunjenje ove posebne pretpostavke, besplatnost mora postojati u trenutku raspolaganja, odnosno u trenutku poduzimanja druge s tim izjednačene dužnikove pravne radnje koja se pobija.¹²⁴ Međutim, kod ove inačice paulijanske tužbe mnogo je važnije to što tužitelj ne mora dokazivati da je na strani dužnika i trećeg u trenutku pobijanog raspolaganja postojalo znanje (ili skrivljeno neznanje) da mu tim raspolaganjem nanose štetu, jer prema čl. 67. st. 3. ZOO-a postoji neoboriva zakonska presumpcija (*praesumptio iuris et de iure*) da je dužnik to znao („smatra se da je dužnik znao da poduzetim raspolaganjem nanosi štetu vjerovniku“), a znanje trećega se niti ne traži („ne zahtijeva se da je trećoj osobi to bilo poznato ili moglo biti poznato“).¹²⁵ Takva se zakonska strogoća u doktrini opravdava time što treći za stečeno ne daje protučinidbu pa u slučaju uspješnog pobijanja „neće trpjeti nikakvu štetu“, odnosno „nije doveden u nepovoljniji položaj“, slijedom čega je i „rizik povrede načela pravne sigurnosti manji.“¹²⁶

Može se reći da vjerovnikove šanse za uspjeh u parnici osjetno rastu čim (uz opće pretpostavke) uspije dokazati besplatnost pobijanog raspolaganja kao posebnu pretpostavku i ujedno presumptivnu bazu, jer tuženicima tada preostaje jedno a) pokušaj osporavanja postojanja činjenice koja predstavlja presumptivnu bazu, u čemu će, ako je pobijano raspolaganje uistinu

¹²² Gorenc, *op.cit.* u bilj. 1, str. 122-123., vidi i Klarić i Vedriš, *op.cit.* u bilj. 3 str. 175.

¹²³ Besplatnim raspolaganjem u smislu te odredbe smatra se i davanje izjave kojom se dužnik prihvaća nasljedstva na temelju zakona i kojom svoj dio ostavinske imovine ustupa majci, za shvaćanje da je izjava o ustupu izjednačena po učinku s odricanjem od nasljedstva vidi VsRH, Rev 1571/2011-2 od 14.10.2015. Besplatnim se raspolaganjem, međutim, ne može smatrati ugovor o utvrđenju i diobi bračne stečevine jer je riječ o imovinskopравnom ugovoru kojim bračni drugovi utvrđuju što spada u njihovu bračnu imovinu i što od te imovine pripada svakome od njih što tom ugovoru daje obilježje teretnosti, prema Žs u Splitu, Gž 1642/2021-2 od 11.1.2022.

¹²⁴ Vizner, *loc.cit.*, Gorenc, *op.cit.* u bilj. 1, str. 123., VtsRH, Pž 5033/2018-3 od 1.12.2020., Žs u Splitu, Gž 1869/2018-2 od 6.6.2019. i Gž 1642/2021-2 od 11.1.2022.

¹²⁵ Stajalište da je riječ o neoborivoj zakonskoj presumpciji temeljenoj na načelu da „nitko ne može davati darove (odnosno odricati se svojih prava) na račun (štetu) svojih vjerovnika“ navodi se u više revizijskih odluka, vidi VsRH, Rev 1571/2011-2 od 14.10.2015., Rev 109/2015-2 od 25.9.2018., Rev 990/2018-2 od 29.9.2021., a tako i Žs u Varaždinu, Gž 752/2024-2 od 17.10.2024.

¹²⁶ Vizner, *op.cit.* u bilj. 1, str. 1127., Eraković, *op.cit.* u bilj. 1, str. 19., usp. Gorenc, *loc.cit.* i Radolović, *op.cit.* u bilj. 2, str. 627.

bilo besplatno, uspjeti teško ili nikako, ili b) prigovor pozivom na neko od isključenja iz čl. 68. ZOO-a (ako je primjenjivo).¹²⁷

S druge strane, ako se ovom tužbom pobija pravna radnja poduzeta prije nastanka vjerovnikove tražbine, uspjeh je još uvijek daleko od izvjesnog. Naime, stajališta naših sudova po tom pitanju variraju, od prilično ekstenzivnog, prema kojem „nije odlučno kada je potraživanje vjerovnika nastalo, što znači da se mogu pobijati i pravne radnje poduzete prije više godina, ali uz ograničenje iz čl. 71. ZOO kojim je određen rok za podizanje tužbe“,¹²⁸ preko umjerenijeg, prema kojem „vjerovnik može tražiti pobijanje dužnikove pravne radnje ako je u trenutku podnošenja takve tužbe njegova tražbina prema dužniku dospjela i to bez obzira kada je ta tražbina nastala u odnosu na podnošenje tužbe i poduzetu pravnu radnju dužnika, s time da ta tražbina barem mora nastati u vrijeme kada je dužnik poduzeo pravnu radnju“,¹²⁹ do krajnje oprečnog i restriktivnog, prema kojem „samo za onu tražbinu vjerovnika koja je dospjela do trenutka besplatnog raspolaganja dužnika, dužnik može znati da takvim raspolaganjem nanosi štetu vjerovniku (tužitelju)“. ¹³⁰

¹²⁷ Protivniku stranke u čiju korist govori pravilo o neoborivoj zakonskoj presumpciji preostaje jedno osporavanje postojanja činjenice koja predstavlja bazu za primjenu presumpcije, vidi Triva i Dika, *op.cit.* u bilj. 26, str. 487.

¹²⁸ VsRH, Rev 37/2007-2 od 7.2.2007. vidi i Žs u Zagrebu, Gž 4845/2018-2 od 25.9.2018.

¹²⁹ Žs u Varaždinu, Gž 1352/2020-2 od 12.11.2020.

¹³⁰ VsRH, Rev 1068/2013-5 od 26.3.2019., vidi i Rev 3270/2014-2 od 14.3.2018., Žs u Varaždinu, Gž 1774/2019-2 od 21.1.2020.

5. SREDSTVA POBIJANJA

5.1. Uvodne napomene

Prema čl. 69. st. 1. ZOO-a pravna radnja dužnika pobija se tužbom ili prigovorom. Već iz ove kratke odredbe može se iščitati da se pobijanje dužnikovih pravnih radnji izvan stečaja ostvaruje u parničnom postupku te da je ono uvijek u sferi dispozicije vjerovnika, dok izbor sredstva pobijanja zapravo ovisi o procesnoj ulozi vjerovnika kao tražitelja pobijanja u konkretnoj parnici. Shvaćanje da je tužba za pobijanje (paulijanska tužba u užem smislu) redovito sredstvo pobijanja ne zasniva se toliko na tome što vjerovnici u praksi mahom i jesu aktivne stranke u postupku, koliko na tome što pobijanje tada nije uvjetovano nikakvom procesnom dispozicijom trećega,¹³¹ dok pobijanje prigovorom dolazi u obzir tek u određenim procesnim situacijama, gdje se vjerovnik tim prigovorom (u svojstvu tuženika ili umješaka) suprotstavlja tužbenom zahtjevu trećega.

U st. 2. i 3. istoga članka određene su i pasivno legitimirane osobe u slučaju pobijanja tužbom. Prema tim odredbama, tužba za pobijanje podnosi se protiv dužnika i treće osobe s kojom je ili u čiju je korist poduzeta pravna radnja koja se pobija, odnosno protiv njezinih sveopćih pravnih sljednika. Ako je treći otuđio nekim naplatnim poslom korist pribavljenu raspolaganjem koje se pobija, tužba se može podnijeti protiv pribavitelja samo ako je ovaj znao da se pribavljanje njegovih prednika moglo pobijati, a ako je tu korist otuđio besplatnim poslom, tužba se može podnijeti protiv pribavitelja i ako on to nije znao. Najzad, odredbom st. 4. istog članka propisano je da „tuženik može izbjeći pobijanje ako ispuni dužnikovu obvezu“, čime se zakonodavac obraća trećemu, ovlašćujući ga da, kad je parnica već u tijeku, ispunjenjem dužnikove obveze izbjegne pobijanje.

5.2. Tužba za pobijanje

Tužbu za pobijanje, s obzirom na čl. 66. st. 1. ZOO-a, najčešće će podnijeti vjerovnik koji tvrdi da je oštećen pravnom radnjom (insolventnoga) dužnika, čije pobijanje će omogućiti namirenje dospjele mu tražbine, s tim da bi za to aktivno legitimirani bili i vjerovnikovi univerzalni ili singularni sljednici, npr. njegov nasljednik ili cesionar.¹³² Imajući u vidu *supra* (u 3.2.) navedeno shvaćanje Vrhovnog suda prema kojem dospelost tražbine mora postojati u trenutku podnošenja tužbe, treba odmah reći da tu otpada mogućnost uspjeha s obzirom na nedospjele

¹³¹ Navedeno proizlazi već iz općih procesnopravnih obilježja tužbe kao osnovne ofenzivne parnične radnje koja je uvijek izraz dispozicije tužitelja, o čijoj volji isključivo ovisi hoće li parnicu pokrenuti, kada i o čemu, vidi Triva i Dika, *op.cit.* u bilj. 26, str. 129., 346-347. i 394.

¹³² Vidi Vizner, *op.cit.* u bilj. 1, str. 1118., Eraković, *op.cit.* u bilj. 1, str. 20.

tražbine, odnosno da nema smisla ni pokušavati ostvariti nedospjelu tražbinu prema čl. 186.c ZPP-a. Vjerovniku, dakle, ostaje voditi se načelom „strpljen spašen“ i pričekati da tražbina dospije, jer tada mu se, s obzirom na izričito ovlaštenje iz članka 66. ZOO-a, pravni interes za podnošenje tužbe presumira, a procesna legitimacija (za vođenje odgovarajuće parnice) mu se priznaje *ex lege*.¹³³

Pasivno legitimirani, s obzirom na čl. 69. st. 2. i 3. ZOO-a, su i dužnik i treći s kojim je ili u čiju korist je dužnik poduzeo pobijanu pravnu radnju, odnosno njihovi univerzalni sljednici, npr. nasljednik ili pravna osoba nastala spajanjem dviju ili više pravnih osoba.¹³⁴ Ako je treći tu korist (stečenu pobijanom radnjom) otuđio pravnim poslom, pasivno legitimiran biti će njegov singularni sljednik, pri čemu je onaj čije je stjecanje bilo naplatno biti pasivno legitimiran samo ako je znao da se pribavljanje njegova prednika moglo pobijati (traži se znanje, a ne skrivljeno neznanje), dok će onaj koji je korist stekao besplatno biti pasivno legitimiran čak i ako za to nije znao.

Iz odredbe čl. 69. st. 2. ZOO-a slijedi i to da tužiti treba sve subjekte pobijane radnje, čime nastaje nužno (i jedinstveno) pasivno suparničarstvo,¹³⁵ odnosno da će tužba koja je podnesena samo protiv trećeg biti ocijenjena nedopuštenom i odbačena.¹³⁶ Tu je riječ o najznačajnijoj promjeni uopće u odnosu na prijašnje uređenje izvanstečajnog pobijanja (prema ZOO/78, kao ni prema ranije važećim propisima, dužnik nije bio pasivno legitimiran),¹³⁷ koja ne izaziva dvojbe samo u doktrini, nego u mnogim slučajevima komplicira pravilan sastav tužbe i postupak uopće. Naime, nužni suparničari se pri poduzimanju parničnih radnji smatraju kao jedna parnična stranka (čl. 201. ZPP-a) pa nijedan od njih ne može samostalno priznati tužbeni zahtjev ni zaključiti sudsku nagodbu (uslijed načelno nepovoljnog karaktera tih radnji), a ne može se donijeti ni kontumacijska presuda ako u odnosu na jednog nema uvjeta za donošenje takve

¹³³ U takvim slučajevima se pravni interes i procesna legitimacija tužitelja već i načelno presumira, prema Triva i Dika, *op.cit.* u bilj. 26, str. 141. i 315-316., usp. Dika, *op.cit.* u bilj. 26, str. 244-245.

¹³⁴ Vidi Kačer, *op.cit.* u bilj. 2, str. 21., Gorenc, *op.cit.* u bilj. 1, str. 125., Momčinović, *op.cit.* u bilj. 2, str. 534.

¹³⁵ Dika, *Građansko parnično pravo, Stranke, njihovi zastupnici i treći u parničnom postupku*, IV. knjiga, Narodne novine, Zagreb, 2008., str. 164. i 166.

¹³⁶ Nužno suparničarstvo u našoj doktrini i praksi ima značaj procesne pretpostavke za meritorno rješavanje spora, pa je tužba dopuštena samo ako su (ovdje na pasivnoj strani) obuhvaćeni svi sudionici određenog građanskopravnog odnosa, vidi VsRH, Rev x 1205/2017-6 od 16.3.2021. Isti ishod, zbog naknadnog pomanjkanja procesne legitimacije, imalo bi povlačenje tužbe u odnosu na samo jednog od nužnih suparničara, vidi Triva i Dika, *op.cit.* u bilj. 26, str. 445-446.

¹³⁷ Prema čl. 283. st. 2. ZOO/78 tužba se podnosi protiv treće osobe u čiju je korist poduzeta pravna radnja koja se pobija, odnosno protiv njezinih pravnih sljednika, što je također imalo kritičare i pobornike, npr. neki su autori isticali problem ispitivanja doložnosti dužnika koji nije stranka u sporu i njegovo posljedično nezahvaćanje učinima presude, tako Radolović, *op.cit.* u bilj. 2, str. 629. i 637., a drugi su naglašavali da je ionako riječ o insolventnom dužniku te da pobijana radnja gubi učinak samo prema vjerovniku (koliko je potrebno za njegovo namirenje), čime se ne dira u dalje postojeći pravni odnos između dužnika i trećeg, tako Vizner, *op.cit.* u bilj. 1, str. 1130.

presude.¹³⁸ Umre li tijekom parnice jedan od tih suparničara (što u nas nije rijetkost s obzirom na trajanje takvih parnica) postupak se prekida u odnosu na sve, osim ako umre dužnik a upravo je treći njegov nasljednik (što je moguće kod obiteljske paulijanske tužbe), u kojem slučaju se prekinuta parnica nastavlja samo s trećim.¹³⁹ Dođe li pak do raspravljanja i odlučivanja o meritumu, tužbeni se zahtjev može samo u istom sadržaju prihvatiti ili odbiti u odnosu na sve takve suparničare.¹⁴⁰

Sama tužba za pobijanje ima dva glavna zahtjeva: 1) da određeno dužnikovo raspolaganje (pravna radnja) izgubi učinak prema tužitelju u dijelu potrebnom za namirenje njegove dospjele tražbine (u određenom iznosu) te 2) osudu na određenu činidbu u svrhu namirenja tužitelja. Sadržaj tih zahtjeva duboko je ukorijenjen u praksi i nije se mnogo mijenjao još od Zakona od 24. ožujka 1897., koji je propisivao da „Pobija li se tužbom, valja sa zahtjevom, da se pobitno pravno djelo izjavi kao bez moći prema vjerovniku, spojiti daljnji zahtjev, što im tuženik da učini ili trpi u svrhu podmirbe vjerovnika“ (§ 32.).¹⁴¹ Prvi zahtjev (zahtjev za pobijanje u užem smislu) slijedi izričaj čl. 70. ZOO-a i implicira deklaraciju dospelosti tužiteljeve tražbine, no pretežito je konstitutivne naravi - traži se izricanje određene pravne promjene („gubitak pravnog učinka“) postojećeg pravnog stanja *ex nunc*, uz odstupanja specifična za ovu tužbu - ne traži se da promjena djeluje *erga omnes*, nego ograničeno, „samo prema tužitelju i samo koliko je potrebno za namirenje njegovih tražbina“. ¹⁴² Konstrukcija se u pravilu zatvara drugim, kondemnatornim zahtjevom gdje se cilja na namirenje tužiteljeve tražbine iz vrijednosti onoga što je treći pobijanom radnjom stekao, odnosno traži se osuda na određenu činidbu u tom pravcu.¹⁴³

¹³⁸ Nadalje, poricanje činjeničnih navoda djeluje i u korist onoga koji se o njima nije izjasnio, no priznanje navoda koje je poduzeo jedan ne djeluje ni na njegovu štetu ni na štetu onog koji se nije izjasnio, dok pravni lijek koji je podnio jedan djeluje i u korist drugog koji ga nije podnio, sve prema Triva i Dika, *op.cit.* u bilj. 26, str. 444.

¹³⁹ Vidi Žs u Šibeniku, Gž 367/2022-3 od 2.6.2022.

¹⁴⁰ Žs u Varaždinu, Gž 264/2018-3 od 15.4.2019. i Gž 83/2021-3 od 6.5.2021. U prilog sadašnjem uređenju uglavnom se ističe to da bi sada, kad se pravomoćnost proteže i na dužnika, trećemu trebalo biti jednostavnije ostvariti naknadu koristi koja mu je na temelju presude oduzeta, tako Gorenc, *op.cit.* u bilj. 1, str. 126-127. S druge strane, neki autori kao slabu točku ističu to što će (zbog špranciranosti tužbenih zahtjeva i uskog tumačenja čl. 201. ZPP-a) na određenu činidbu često biti osuđen i dužnik koji nije ni u pravnoj ni faktičnoj mogućnosti postupiti po takvoj presudi, vidi *infra*.

¹⁴¹ Za komentar vidi Spevec, *op.cit.* u bilj. 15, str. 102.

¹⁴² Za shvaćanje da je riječ o konstitutivnom zahtjevu vidi VsRH Gzz 52/1999-2 od 17.11.1999., Ts u Osijeku, P 204/2022-7 od 19.12.2023., u tom smislu (čini se) i Eraković, *op.cit.* u bilj. 1, str. 21. Za isto u austrijskom pravu vidi Mihelčić i Belanić, *op.cit.* u bilj. 7, str. 845. O obilježjima konstitutivne tužbe više u Triva i Dika, *op.cit.* u bilj. 26, str. 407-409. U starijoj doktrini bilo je i shvaćanja da je taj zahtjev deklaratoran, jer „konstitutivni značaj ima vjerovnikova izjava volje, a ne sudska presude“, vidi Klepac, *op.cit.* u bilj. 2, str. 74.

¹⁴³ U našoj doktrini prevladava shvaćanje da se pravozaštitna svrha tužbe za pobijanje ostvaruje upravo tim kondemnatornim zahtjevom, tako Dika, *op.cit.* u bilj. 26, str. 232., Skorup, *op.cit.* u bilj. 3, str. 179-180., a u tom smislu i Žs u Varaždinu, Gž 1725/2022-2 od 12.1.2023. U praksi je bilo slučajeva da je izostao kondemnatorni zahtjev, no to se ne može smatrati pravilnim, vidi Mihelčić i Belanić, *op.cit.* u bilj. 7, str. 842, a tako i Radolović, *op.cit.* u bilj. 2, str. 637., koji ističe da „ili postoje uvjeti za kondemnaciju ili nema ničega“. Neki autori pak navode da je u izreci dovoljna kondemnacija, a da gubitak pravnog učinka pripada u obrazloženje, tako Klepac, *loc.cit.*

U doktrini postoje oprečna shvaćanja o dopuštenosti (i primjerenosti) kondemnacija na činjenje, od toga da „vjerovnik u tužbi mora navesti kako i u kom obliku tuženik - treća osoba ima nešto učiniti ili trpjeti u svrhe vjerovnikova namirenja, zahtijevajući određeno činjenje ili propuštanje protivniku pobijanja“,¹⁴⁴ do toga da „treća osoba prema kojoj je pravna radnja poduzeta nema obvezu nešto učiniti ili dati, nego samo trpjeti namirenje vjerovnikove tražbine slično kao i založni dužnik koji je obvezan trpjeti namirenje tražbine založnog vjerovnika iz vrijednosti zaloga“. ¹⁴⁵ Prethodni navod implicira da kondemnacija može glasiti na bilo koje (određeno, moguće i dopušteno) činjenje koje bi omogućilo namirenje vjerovnikove tražbine, no ne uzima u obzir da na pasivnoj strani postoji nužno suparničarstvo pa, ako treći po osudi mora nešto učiniti, isto mora i dužnik. Potonji navod pak sintetizira najrestriktivnija stajališta iz naše sudske prakse. U svakom slučaju, čak i ako bi neke kondemnacije na činjenje (koje su sukladne svrsi pobijanja) mogle biti dopuštene,¹⁴⁶ treba imati na umu stajalište Vrhovnog suda, zauzeto u revizijskoj odluci iz 1996., prema kojem se „zahtjevom istaknutim u paulijanskoj tužbi ne može zahtijevati od trećeg sa kojim ili u čiju korist je poduzeta pravna radnja koja se pobija ispunjenje dužnikove obveze“. ¹⁴⁷ To vrijedi i danas, jer treći nije vjerovnikov dužnik ni stjecatelj bez osnove,¹⁴⁸ osim što bi, s obzirom na uređenje pasivne legitimacije prema ZOO-u, valjalo uzeti da se ispunjenje ne može zahtijevati uopće, ni od trećega ni od dužnika za kojeg se istodobno tvrdi da je insolventan.

Slijedom toga, može se sumirati da se tužbom za pobijanje ističe: 1) konstitutivni zahtjev, kojim se određeno dužnikovo raspolaganje u korist trećega pobija u dijelu potrebnom za namirenje tužiteljeve dospjele tražbine (u određenom iznosu) te 2) kondemnatorni zahtjev, kojim se nalaže određena činidba, koja se u praksi najčešće sastoji od trpljenja ovrhe na predmetu pobijanog raspolaganja. ¹⁴⁹ Ta (najčešća) inačica tužbe za pobijanje prema Dikinoj klasifikaciji spada u tužbe na trpljenje prisilnog ostvarenja tražbine, odnosno tužbe radi ostvarenja odgovornosti, u širem redu kondemnatornih tužbi na trpljenje i propuštanje. ¹⁵⁰ Zahtjevi tih tužbi u praksi

¹⁴⁴ Gorenc, *op.cit.*, str. 124., vidi i Momčinović, *op.cit.* u bilj. 2, str. 533. usp. Klepac, *op.cit.* u bilj. 2, str. 74-75.

¹⁴⁵ Eraković, *op.cit.* u bilj. 1, str. 14, usp. Mihelčić i Belanić, *op.cit.* u bilj. 7, str. 841-842., slično i Radolović, *op.cit.* u bilj. 2, str. 630.

¹⁴⁶ Vidi Skorup, *op.cit.* u bilj. 3, str. 179-180. koji daje primjer zahtjeva na izdavanje tabularne isprave kojom se dopušta brisanje založnog prava upisanog u korist trećega. Takvi se zahtjevi, međutim, u našoj praksi vrlo rijetko koriste, a kad se i koriste, mahom su neuspješni, vidi VsRH, Rev 2269/2015-2 od 11.12.2018.

¹⁴⁷ VsRH, Rev 1931/1993-2 od 2.10.1996.

¹⁴⁸ To u širem smislu korespondira „obveznopravnoj teoriji“ koja dominira u njemačkoj doktrini i sudskoj praksi, a podrazumijeva relativan učinak pobijanja i odgovornost trećega na trpljenje namirenja samo iz predmeta pobijanog raspolaganja, prema Mihelčić i Belanić, *op.cit.* u bilj. 7, str. 837-839.

¹⁴⁹ Činidba svakako treba biti određena u „modalitetskom smislu“ kako bi presuda (kojom se tužba usvaja) bila podobna za ovrhu (čl. 29. OZ-a), prema Dika, *op.cit.* u bilj. 26, str. 223.

¹⁵⁰ *Ibid.*, str. 232.

su prilično „šprancirani“, u smislu da prva točka izreke najčešće glasi tako da određeno raspolaganje „gubi učinak prema tužitelju u dijelu potrebnom za namirenje dospjele tražbine tužitelja (...) u iznosu od (...)“, a druga točka u pravilu glasi tako da je „tuženik (treći) dužan dopustiti (trpjeti) da tužitelj (...) namiri svoju dospjelu tražbinu u iznosu od (...) i to prodajom (predmeta raspolaganja) u ovršnom postupku“. ¹⁵¹ U recentnoj praksi događa se i to da, uslijed uskog shvaćanja čl. 201. ZPP-a, vjerojatno i inercije, kondemnacija zahvati i dužnika („tuženici su dužni dopustiti“, „tuženici su dužni trpjeti“). ¹⁵² Neki autori (ispravno) primjećuju da je to nepotrebno, jer dužnik je tu stvar ili pravo (predmet pobijane radnje i buduće ovrhe) već otuđio pa nije ni u pravnoj ni faktičnoj mogućnosti postupiti po takvoj kondemnaciji. ¹⁵³

Najzad, treba reći i to da kod pobijanja tužbom uvijek postoji mogućnost da treći ispuní dužnikovu obvezu i time izbjegne pobijanje prema čl. 69. st. 4. ZOO-a. Naime, već iz gramatike te odredbe, koja glasi isto kao u čl. 283. st. 4. ZOO/78 („tuženik može izbjeći pobijanje ako ispuní dužnikovu obvezu“), može se iščitati da zakonodavac posebno poziva (i ovlašćuje) trećega da ispuní dužnikovu obvezu kad je parnica povodom tužbe za pobijanje već u tijeku, odnosno da se poziv ne upućuje dužniku (jer kod njega ionako postoji dužnost ispunjenja obveze) niti se odnosi na vrijeme prije pokretanja parnice. Primarni učinak ispunjenja je, dakako, prestanak vjerovnikove tražbine, čime prestaje i pravozaštitna potreba (pravni interes) za pobijanje u konkretnoj parnici, kao i njegovo subjektivno pravo na pobijanje pravnih radnji toga dužnika u pogledu te tražbine uopće. ¹⁵⁴ Sekundarnim učinkom može se smatrati to što pri tome dolazi do zakonske subrogacije (čl. 91. ZOO-a), odnosno što treći samim ispunjenjem stupa u položaj dosadašnjeg vjerovnika sa svim pravima koje je ovaj imao prema dužniku. ¹⁵⁵

Na strani vjerovnika svakako postoji interes da mu tražbina bude namirena bez potrebe za daljnjim (potencijalno dugotrajnim) parničanjem i (mukotrpnom) ovrhom. Neki čak tu mogućnost posebno ističu u petitu, navodom (u drugoj toči izreke ili zasebnoj točki) koji glasi: „tuženik (...) može izbjeći pobijanje pravne radnje ako ispuní obvezu tuženika (...) prema

¹⁵¹ Izreka, naravno, redovito sadrži i treću točku koja se odnosi na sporedna traženja za naknadu parničnih troškova (sa zakonskim zateznim kamatama).

¹⁵² Vidi npr. VsRH, Rev 802/2021-2 od 6.2.2024. i Rev 727/2015-2 od 16.6.2021., Žs u Zadru, Gž 620/2023-2 od 11.3.2025., Žs u Vukovaru, Gž 194/2024-3 od 5.11.2025., Žs u Zagrebu, Gž-2408-21-3 od 3.1.2023. Ima i suprotnih primjera, gdje kondemnacija cilja samo na trećeg, VsRH, Rev-249/2020-2 od 19.12.2023., Rev 412/2022-2 od 24.5.2023. i Rev 4248/2019-2 od 22.11.2022.

¹⁵³ Vidi Mihelčić i Belanić, *op.cit.* u bilj. 7, str. 842., 847., a tako i Skorup, *op.cit.* u bilj. 3, str. 215., usp. Eraković, *loc.cit.*, načelno i Dika, *loc.cit.*

¹⁵⁴ Gorenc, *op.cit.* u bilj. 1, str. 125-126. u tom smislu navodi da razlog za pobijanje izostaje „ako protivnik pobijanja bez upuštanja u spor, tijekom spora ispuní dužnikovu obvezu“. Vjerovniku je pak najbolje da potom povuče tužbu, jer ako bi ustrajao, iako je osnova za pobijanje prestala, izvjesno je da će mu tužbeni zahtjev biti odbijen.

¹⁵⁵ Vizner, *op.cit.* u bilj. 1, str. 1131., Klepac, *op.cit.* u bilj. 2, str. 84. S obzirom na izričito zakonsko ovlaštenje iz čl. 69. st. 4. ZOO-a, trećem se pravni interes za ispunjenje presumira i nitko mu ga ne može uspješno osporiti.

tužitelju“.¹⁵⁶ a neki dodaju i rok za ispunjenje, tako da navod glasi: „tuženici mogu izbjeći pobijanje (...) pod uvjetom da ispune obvezu opisanu u točki I. izreke u cijelosti, u roku od 15 dana“.¹⁵⁷ Tome se načelno nema što prigovoriti, no valja ukazati na stajalište Vrhovnog suda prema kojem takav navod u zahtjevu tužbe za pobijanje ne predstavlja građanskopravnu ponudu iz čl. 327. ZPP-a (procesna *facultas alternativa*), nego je riječ o ovlaštenju tužene strane u sporu koje, kao sastavni dio instituta pobijanja dužnikovih pravnih radnji iz čl. 69. st. 4. ZOO-a. postoji neovisno od toga je li navedeno u tužbi.¹⁵⁸

Praktična vrijednost pozivanja na čl. 69. st. 4. ZOO-a dolazi do izražaja kad je treći zainteresiran zadržati ono što je pobijanim raspolaganjem stekao, osobito kad je to bilo bez protučinidbe, ili naplatno pod izrazito povoljnim uvjetima, a riječ je npr. o kakvoj nekretnini ili vrjednijoj pokretnini koju želi za sebe, a ne da bude prodana u ovršnom postupku. Izuzev toga, teško je zamisliti situaciju u kojoj bi izbjegavanje pobijanja za trećega bilo isplativo. Ako je npr. pobijano raspolaganje bilo naplatno i ako je treći uistinu platio tržišnu vrijednost stečenog, ispunjenjem bi isto dvostruko platio i na suprotnoj strani dobio insolventnog dužnika koji će mu novostečenu tražbinu namiriti teško ili nikako.¹⁵⁹ Štoviše ovaj bi mogao njegovom zahtjevu staviti prigovor da izbjegnuto pobijanje nije na strani vjerovnika uopće bilo osnovano.¹⁶⁰

5.3. Prigovor radi pobijanja

Prema odredbi čl. 69. st. 1. ZOO-a „pravna radnja dužnika pobija se tužbom ili prigovorom“. Tim je citatom obuhvaćeno je sve što se ZOO uopće propisuje o prigovoru kao sredstvu pobijanja. Štoviše, daljnje odredbe tog odjeljka, kojima se uređuju aktivna i pasivna legitimacija, izbjegavanje pobijanja, učinak pobijanja i rokovi, sročene su tako da se odnose samo na pobijanje tužbom. S druge strane, budući da odredbe članaka 66. do 68. ZOO-a nisu stilizirane s obzirom na određeno sredstvo pobijanja nego govore o materijalnopравnim pretpostavkama pobijanja uopće, može se uzeti da je sve što je tamo propisano (i iz toga u doktrini izvedeno) u pogledu općih i posebnih pretpostavki (koje moraju biti ispunjene da bi pobijanje bilo osnovano) primjenjivo i na pobijanje prigovorom, odnosno da su, kako navodi Kačer, „analogno

¹⁵⁶ Tako u Žs u Zagrebu, Gž 6935/2016-2 od 15.5.2018. U praksi su, naravno, moguće varijacije, vidi Žs u Puli, Gž-1014/2011-2 od 16.12.2013. gdje se u II. točki izreke navodi „tužena se može osloboditi obveze da trpi namirenje ukoliko sama ispuni svoju obvezu prema tužiteljima“.

¹⁵⁷ Vidi Žs u Velikoj Gorici, Gž 1184/2017-4 od 12.9.2018.

¹⁵⁸ VsRH, Rev 951/2008-2 od 17.6.2010. Vidi i Žs u Rijeci, Gž 1665/2018-2 od 18.9.2019 gdje se, dosljedno tom shvaćanju VsRH, navodi da „tuženici mogu izbjeći pobijanje u slučaju da ispune dužnikovu obvezu sukladno odredbi članka 69. stavak 4. ZOO-a“, neovisno o tome je li tužitelj na to izrijekom pozvao u petitu ili nije.

¹⁵⁹ U tom smislu vidi i Mihelčić i Belanić, *op.cit.* u bilj. 7, str. 850-851.

¹⁶⁰ Vizner, *loc.cit.*, vidi i Gorenc, *op.cit.* u bilj. 1, str. 126., usp. Klepac, *op.cit.* u bilj. 2, str. 84-85.

tužbama moguće i sve vrste prigovora“.¹⁶¹ Valja reći da je takvo shvaćanje sasvim razumljivo i logično, jer naše pozitivno pravo ne daje nikakve osnove za zaključak da bi pobijanje prigovorom moglo (ili trebalo) biti osnovano s obzirom na nedospjelu tražbinu, prema solventnom dužniku, ili u odnosu na dužnikovu pravnu radnju koja vjerovniku nije štetila.

Pored takve očite podnormiranosti (ili upravno zbog nje), paulijanskom prigovoru ni u doktrini nije posvećena osobita pozornost. U našoj se literaturi pobijanje prigovorom obrađuje tek rubno, najčešće tako da se samo spominje kao mogućnost koja se u rijetko koristi u praksi, ili se sumarno ukazuje na neke situacije (primjere iz prakse) u kojima bi pobijanje prigovorom moglo doći u obzir. Najčešće se kao primjer navodi situacija „kada se pobijana radnja dužnika sastoji u nekoj njegovoj obvezi prema protivniku pobijanja, npr. predaji prodane, a još neisporučene stvari koju protivnik pobijanja od dužnika tužbom zahtijeva“,¹⁶² dok neki autori uz to navode i slučaj „kad je vjerovnik zbog postojeće tražbine prema dužniku ovome zaplijenio neku stvar, a treća osoba tuži vjerovnika na predaju te stvari zbog svojeg starijeg i jačeg prava“.¹⁶³ U trećem primjeru, kojeg navodi Klepac, treći je protiv vjerovnika „pokrenuo parnicu radi nedopustivosti izvršenja“¹⁶⁴ Svi su primjeri izvedeni po ranijim propisima ili preuzeti iz starije doktrine (novijih nema), no i takve ih, uz odgovarajuću prilagodbu, vrijedi detaljnije promisliti.

Za početak valja primijetiti da se u svim navedenim situacijama vjerovnik prigovorom služi radi pobijanja određene pravne radnje dužnika, ali i radi osporavanja tužbenog zahtjeva trećega. S obzirom na to, riječ bi bila o materijalnopravnom prigovoru,¹⁶⁵ defenzivnoj parničnoj radnji koju vjerovnik poduzima s ciljem da sud, uvažavajući prigovor, meritornom odlukom odbije tužbeni zahtjev trećega kao neosnovan. Isticanjem toga prigovora vjerovnik se, dakle, definitivno upušta u raspravljanje i na sebe preuzima teret dokazivanja relevantnih činjenica koje mu idu u prilog (*excipiendo reus fit actor*), a to bi ovdje bile sve *supra* izložene opće pretpostavke pobijanja i barem jedna posebna.

¹⁶¹ Kačer, *op.cit.* u bilj. 2, str. 21., s tim da se citirani navod vjerojatno odnosi na posebne pretpostavke pobijanja i vrste paulijanskih tužbi koje se iz njih u doktrini izvode. Vidi i Skorup, *op.cit.* u bilj. 3, str. 81. koji navodi da „sve opće pretpostavke moraju biti ostvarene istodobno. To se ne mijenja s obzirom na sredstvo paulijanske zaštite, kojim se vjerovnik odluči poslužiti“.

¹⁶² Vizner, *op.cit.* u bilj. 1, str. 1129-1130., Gorenc, *op.cit.* u bilj. 1, str. 125., usp. Klarić i Vedriš, *loc.cit.*

¹⁶³ *Ibid.*, usp. Momčinović, *loc.cit.*, Kačer, *loc.cit.*, slično i Eraković, *op.cit.* u bilj. 1, str. 19-20. Primjer je očito preuzet iz starije literature pa je, čak i u kontekstu ranijih propisa, pomalo nejasno misli li pod „zapljenom“ na zapljenu u ovršnom (tada izvršnom) postupku ili na to da se vjerovnik poslužio pravom zadržanja (retencije).

¹⁶⁴ Klepac, *op.cit.* u bilj. 2, str. 77. Primjer datira s kraja 80tih (zato „izvršenje“ a ne „ovrha“), no opisuje i danas aktualnu situaciju gdje se vjerovnik ovim prigovorom suprotstavlja izlučnoj tužbi trećega, opširnije *infra*.

¹⁶⁵ O prigovorima takve vrste općenito u Triva i Dika, *op.cit.* u bilj. 26, str. 432.

U prvom primjeru sumarno se opisuje parnica između trećega i dužnika, gdje treći prema dužniku ima (obveznopravni) zahtjev na ispunjenje, a vjerovnik se u parnicu umiješao te prigovorom zapravo pobija pravni posao (pravnu radnju) s čijeg naslova treći traži ispunjenje - jer bi dužnik time postao insolventan, a to bi onemogućilo ostvarenje njegove tražbine.¹⁶⁶ U toj je situaciji, koliko god djelovala životno i aktualno, uspjeh prigovora prilično neizvjestan, u prvom redu zato što je vjerovnik u parnicu stupio u svojstvu umješača te se može kretati samo u okviru procesne pozicije stranke (ovdje dužnika) kojoj se pridružio, a prigovor radi pobijanja i druge njegove parnične radnje imat će učinka samo ako su za dužnika načelno povoljne, ako nisu u suprotnosti s radnjama dužnika i ako ih ovaj nije svojim dispozicijama naknadno osporio.¹⁶⁷ Pitanje je dakle, kako će se dužnik prema tome postaviti (što je tu za njega povoljno) i kakvo će shvaćanje u konačnici imati sud, s obzirom na pravnu prirodu i svrhu pobijanja.¹⁶⁸

U drugom primjeru vjerovnik je u ulozi tuženika, a prigovorom radi pobijanja se brani, odnosno suprotstavlja se vindikacijskom zahtjevu trećega. Do toga u praksi neće doći često jer ta pravna situacija podrazumijeva da je treći već stekao pravo vlasništva na predmetu pobijanja, a da se taj predmet u isto vrijeme nalazi u posjedu vjerovnika, koji je (najvjerojatnije) pokušao ostvariti pravo retencije (čl. 72. ZOO-a) ne znajući da je ta stvar već prešla u vlasništvo trećega.¹⁶⁹ Što se tiče samoga postupka, tu bi bila riječ o onoj vrsti materijalnopravnog prigovora, za koje se u našoj procesnoj doktrini navodi da se zasnivaju na tvrdnji da unatoč postojanju tužiteljeva prava (ono svakako postoji jer je pravni posao između dužnika i trećega valjan), tuženik nije dužan ispuniti određenu obvezu jer ga na to ovlašćuje neko njegovo samostalno pravo.¹⁷⁰ Vjerovnik - tuženik i ovdje isticanjem toga prigovora na sebe preuzima teret dokaza da su ispunjene sve opće pretpostavke pobijanja i barem jedna posebna.

To što je gore navedeno za drugi primjer, vrijedilo bi i u trećem slučaju, gdje se vjerovnik prigovorom radi pobijanja suprotstavlja izlučnoj tužbi trećega, odnosno tužbenom zahtjevu da se ovrha na određenom predmetu ovrhe koji je ovaj stekao od dužnika proglasi nedopuštenom

¹⁶⁶ U ovoj situaciji predmet pobijanog raspolaganja još nije u vlasništvu trećega, jer ni pravna radnja koju dužnik poduzima u korist trećega (a na štetu vjerovnika) još nije dovršena. To međutim, ne mora značiti da opće pretpostavke pobijanja neće biti ispunjene, jer vjerovnikovo namirenje ionako ne mora biti potpuno onemogućeno, nego on treba dokazati „vjerojatnu nenaplativost svoje dospjele tražbine“ (vidi *supra* u 3.4.), a dokaže li to, postoji neoboriva presumpcija da je pobijana radnja poduzeta na njegovu štetu.

¹⁶⁷ Dika, *op.cit.* u bilj. 135, str. 276-277, vidi i Triva i Dika, *op.cit.* u bilj. 26, str. 453-454.

¹⁶⁸ Tako Klepac, *op.cit.* u bilj. 2, str. 78, gdje se navodi da „činjenica da je pravna radnja u odnosu na vjerovnika pobojna, međutim, za pravni odnos između treće osobe i dužnika potpuno je irelevantna i ne može biti osnov za odbijanje tužbenog zahtjeva treće osobe protiv dužnika“.

¹⁶⁹ U izvornom primjeru navodi se da je vjerovnik stvar „zaplijenio“, no imajući u vidu da treći ističe zahtjev za predaju stvari, a ne izlučni zahtjev, valja uzeti da se radi o pokušaju ostvarivanju prava zadržanja.

¹⁷⁰ Vidi Triva i Dika, *op.cit.* u bilj. 26, str. 433.

prema čl. 60. OZ-a (izlučni zahtjev).¹⁷¹ Ni do toga u praksi neće doći često, ali je moguće npr. ako je dužnik neku svoju tražbinu cedirao trećemu, a vjerovnik, ne znajući za to, istu pokušava zaplijeniti u ovršnom postupku, ili ako ovrhom pokušava zahvatiti neku stvar ili pravo koja je bila objekt fiducijarnog prijenosa u korist trećeg.¹⁷² Moguće je i još jednoj, gotovo hipotetskoj situaciji, gdje je dužnik npr. u korist trećeg otuđio neku vrijedniju pokretninu (što podrazumijeva i tradiciju),¹⁷³ a onda se ta ista pokretnina po nekoj drugoj osnovi, pri čemu nije došlo do ponovnog prijenosa vlasništva, opet našla kod dužnika prilikom pljenidbe u ovršnom postupku koji je protiv njega pokrenuo vjerovnik.

U vezi s zadnjim primjerom valja primijetiti da bi već i vjerovnikovo očitovanje na izlučni prigovor trećega (čl. 59. st. 5 OZ-a) imalo smisla formulirati tako da sadržajno odgovara paulijanskom prigovoru u slučaju kada treći može opravdanost svog izlučnog prigovora dokazati javno ovjerenim ugovorom koji je sklopio s dužnikom, ili nekom drugom kvalificiranom ispravom prema čl. 60. st. 1. OZ-a.¹⁷⁴ Praktični mu se potencijal u ovršnom postupku time iscrpljuje, jer u svakom drugom slučaju vjerovnik bi tim očitovanjem postigao isti učinak kao i da je šutio, budući da ovršni sud o izlučnom prigovoru ne može meritorno odlučiti ako treći nema kvalificiranu ispravu, nego trećega mora zaključkom uputiti da u roku od 15 dana podnese izlučnu tužbu (čl. 60. st. 1. OZ-a).

¹⁷¹ Na tu mogućnost upućuje i Žs u Koprivnici u odluci GŽ.551/97-2 od 30.10.1997. U konkretnom se slučaju, međutim, vjerovnik pogrešno poslužio prigovorom umjesto tužbom.

¹⁷² Ovi se primjeri navode jer cesionar svakako ima izlučno pravo u ovrsi koja se vodi protiv cedenta na cediranoj tražbini, isto kao i fiducijar kada je predmet ovrhe stvar ili pravo koje mu je preneseno radi osiguranja, vidi Dika, *op.cit.* u bilj. 43, str. 377.

¹⁷³ Pokretnina bi tu svakako morala prvo prijeći u vlasništvo trećega jer u protivnom, on kao nositelj obveznog zahtjeva za predaju stvari ne bi bio ovlašten na izlučni prigovor protiv ovrhe kojom je zahvaćena pokretnina koja mu dužnik još nije predano u posjed, vidi *ibid.*

¹⁷⁴ Time bi vjerovnik pokušao spriječiti da ovršni sud meritorno odluči o izlučnom prigovoru u korist trećega. S tim u vezi valja primijeniti da će treći u svojstvu fiducijara (iz gornjeg primjera) u pravilu imati takvu kvalificiranu ispravu (javnobilježnički akt, solemniziranu privatnu ispravu ili sporazum sklopljen na ročištu s učinkom sudske nagodbe), dok će kod trećeg u svojstvu cesionara to nešto rjeđe biti slučaj.

6. ROKOVI

6.1. O rokovima za pobijanje uopće

Rokovi za pobijanje dužnikovih pravnih radnji tužbom propisani su odredbom čl. 71. st. 1. ZOO-a, tako da se tužba može podnijeti u roku od jedne godine za raspolaganje iz čl. 67. st. 1. ZOO-a, a za ostale slučajeve u roku od tri godine. Jednogodišnji se rok, prema tome, odnosi samo na dužnikova naplatna raspolaganja u korist trećeg kod kojih njihov međusobni odnos nije posebno kvalificiran, odnosno takva raspolaganja koja se pobijaju putem doložne i kulpozne paulijanske tužbe, dok je pobijanje naplatnih raspolaganja u korist članova dužnikove „sumnjive obitelji“ (obiteljska paulijanska tužba) iz čl. 67. st. 2. ZOO-a moguće u roku od tri godine. Trogodišnji rok propisan je i za pobijanje dužnikovih besplatnih raspolaganja i s njima izjednačenih pravnih radnji (kvazipaulijanska tužba) iz čl. 67. st. 3. i 4. ZOO-a. Tu je vidljiva intencija zakonodavca da strožem režimu podvrgne ona raspolaganja koja se u doktrini smatra „najdoložnijima“, odnosno gdje je namjera oštećivanja vjerovnika očitija i veća.¹⁷⁵

S obzirom na to da odredbom čl. 67. st. 2. ZOO-a tako nešto nije izrijeком propisano, trogodišnji rok za pobijanje nije primjenjiv na dužnikovo naplatno raspolaganje u korist njegovog izvanbračnog druga ili životnog partnera. S druge strane, iako ni to nije izrijeком propisano, ali s obzirom na shvaćanja zauzeta u našoj sudskoj praksi, izložena *supra* u 4.4., može se uzeti da je taj rok primjenjiv na slučajeve gdje su dužnik i/ili treći trgovačka društva, koja po prirodi stvari nemaju srodnike, ali su članovi (osnivači) ili osobe ovlaštene za zastupanje tih društava u takvom odnosu da ulaze u propisani krug „sumnjive obitelji“. Isto bi vrijedilo i kada je pobijani posao sklopljen između društava kojima je osnivač ista osoba.

Za pobijanje dužnikovih pravnih radnji prigovorom iz čl. 69. st. 1. ZOO-a nije propisan nikakav rok.¹⁷⁶ Naime, u čl. 71. ZOO-a propisani su isključivo rokovi za pobijanje tužbom i to tako da sama gramatika tih odredbi, s obzirom na naslov iznad toga članka („rok za podnošenje tužbe“) i odredbu stavka 1. („tužba za pobijanje može se podnijeti“), ne daje osobitog uporišta

¹⁷⁵ Vidi Radolović, *loc.cit.*, koji smatra da bi rokovi trebali biti duži što je namjera oštećivanja vjerovnika veća, kao i to da besplatna raspolaganja trebaju snositi duži rizik mogućeg pobijanja nego naplatna, gdje treći plaća ono što stječe pa razlozi pravne sigurnosti zahtijevaju da vrijeme neizvjesnosti bude kraće. U tom pogledu zanimljivo je da je po Zakonu od 24. ožujka 1897. i Zakonu o pobijanju pravnih djela izvan stečaja iz 1931, rok za pobijanje radnji poduzetih s namjerom oštećenja vjerovnika bio 10 godina, a prilikom donošenja ZOO/78 bilo je mišljenja bi rok za doložnu tužbu trebao biti 5 godina, prema Vizner, *op.cit.* u bilj. 1, str. 1137.

¹⁷⁶ Valja primijetiti da kod pobijanja pravnih radnji stečajnog dužnika zakonodavac to pitanje ne ostavlja otvorenim, nego u čl. 212. st. 9. ZS-a izrijeком propisuje da se pravne radnje dužnika mogu pobijati isticanjem prigovora u parnici bez vremenskog ograničenja koje je u st. 2. toga članka propisano za podnošenje tužbe stečajnog vjerovnika.

za tumačenje da bi se tamo propisani rokovi imali odnositi i na prigovor. Takav zaključak (da se odnose i na prigovor) bilo bi moguće izvesti posredno, imajući u vidu pravno shvaćanje Vrhovnog suda o pravnoj prirodi roka za podnošenje tužbe, o čemu opširnije *infra*.

U našoj se doktrini pitanje rokova za isticanje prigovora razmatralo tek rubno ili nikako. Klepac, primjerice, u tom pogledu navodi da je „pobijanje prigovorom vremenski neograničeno“, ¹⁷⁷ dok Skorup, na istom tragu, kao prednost pobijanja prigovorom ističe to što vjerovnik nije vezan rokovima iz čl. 71. ZOO-a, te da „prigovor u tom dijelu ima istu sudbinu kao i ostali prigovori koji se mogu isticati tijekom parničnog postupka“. ¹⁷⁸ U prilično oskudnoj sudskoj praksi moguće je naći tek primjer neuspješnog prigovora istaknutog u parnici koja se vodila po stavljanju izvan snage rješenja ovrsi na temelju vjerodostojne isprave sukladno čl. 58. st. 3. OZ-a, gdje je prvostupanjski sud zaključio, a drugostupanjski potvrdio, da prigovor valja odbaciti jer je podnesen nakon proteka rokova iz čl. 71. ZOO-a. ¹⁷⁹

6.2. Pravna priroda roka za podnošenje tužbe

Rokovi za podnošenje tužbe za pobijanje su zakonski i prekluzivni, što u osnovi znači da se ne mogu mijenjati (ne postoji mogućnost njihovog skraćivanja ni produljivanja) i da teku stalno, tako da nema prekida ni zastoja (kao kod zastare) te da „njihovim istekom prestaje pravo na tužbu“, o čemu sud vodi računa po službenoj dužnosti, a da rok nije istekao dužan je dokazati tužitelj. ¹⁸⁰ Budući da su rokovi propisani ZOO-om, dakle posebnim propisom u smislu čl. 282. st. 1. ZPP-a, a i s obzirom na to kako su te odredbe sročene („tužba za pobijanje može se podnijeti“), o njihovoj se pravnoj prirodi u doktrini iznose sasvim oprečna stajališta, ovisno o kriterijima koje pojedini autor smatra relevantnijim. ¹⁸¹ Ta rasprava ima i sasvim praktični značaj, jer, ako je riječ o procesnopravnom roku, što nije bez argumenata, s nepravodobnom tužbom za pobijanje trebalo bi postupiti sukladno čl. 282. st. 1. ZPP-a, gdje je propisano da sud tužbu, nakon prethodnog ispitivanja, ako nije podnesena u roku određenom „posebnim propisima“

¹⁷⁷ Klepac, *op.cit.* u bilj. 2, str. 80., s tim da se na istom mjestu navodi da su rokovi za pobijanje tužbom materijal-nopravne prirode, što bi onda u odnosu na prigovor dalo osnove za drugačiji zaključak, vidi *infra* u 6.2.

¹⁷⁸ Skorup, *op.cit.* u bilj. 3, str. 182-183. i 204.

¹⁷⁹ Žs u Bjelovaru, GŽ-626/2018-2 od 3.12.2019., na koji se referira u t. 4. Odluke USRH, U-III/866/2021 od 17.2.2022.

¹⁸⁰ Tako se navodi u revizijskoj odluci VsRH Rev 594/2010-2 od 23.11.2011 i ponavlja u Rev 1025/2018-2 od 3.3.2020., isto Gorenc, *op.cit.* u bilj. 1, str. 127., Slakoper i Skorup, *op.cit.* u bilj. 20, str. 331., usp. Radolović, *op.cit.* u bilj. 2, str. 629. koji konstatira prekluzivni karakter rokova, no smatra da bi *de lege ferenda* trebali biti uređeni kao zastarni. O učinku prekluzije procesnopravnog roka načelno u Dika, *op.cit.* u bilj. 26, str. 28.

¹⁸¹ O doktrinarnim prijedorima načelno u Babić, M. i Kunštek, E., *Rok za pokretanje postupka - prijedor o njegovu računanju*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 36, br. 1, 2015., str. 424-425.

odbacuje rješenjem.¹⁸² S druge strane, ako je protekom tog roka osim prava na tužbu prestalo i neko subjektivno pravo utemeljeno na materijalnopравnim propisima, a u dijelu doktrine tvrdi se upravo to - da prestaje,¹⁸³ tužbeni zahtjev stranke kojoj je pravo prestalo sud bi trebao presudom (meritorno) odbiti.¹⁸⁴

Iste su nedoumice postojale i u praksi, sve dok se Vrhovni sud na sjednici Građanskog odjela od 7. studenog 2016. nije izrijekom opredijelio, zauzevši pravno shvaćanje (na koje se referira u više revizijskih odluka) da „rok za podnošenje tužbe radi pobijanja dužnikovih pravnih radnji nije prekluzivni rok procesnog prava“.¹⁸⁵ Valja stoga imati na umu da se taj rok u praksi već neko vrijeme tretira kao materijalni i da je sasvim izvjesno da nepravodobna tužba za pobijanje neće biti odbačena nego (baš iz toga razloga) meritorno odbijena. U vezi s tim shvaćanjem i takvom praksom treba reći i to da, ako protekom roka iz čl. 71. st. 1. ZOO-a, usprkos gramatici te odredbe, uz vjerovnikovo pravo na pobijanje tužbom definitivno prestaje i njegovo pravo na pobijanje dužnikovih pravnih radnji uopće, tada bi prekluzija morala nastupiti i u odnosu na prigovor iz čl. 69. st. 1. ZOO-a. Ako je tako, sud bi i u slučaju isticanja prigovora radi pobijanja trebao po službenoj dužnosti paziti na rokove iz čl. 71. st. 1. ZOO-a i to, jednako kao kod pobijanja tužbom, s obzirom na pretpostavke iz čl. 67. ZOO-a o kojima ovisi duljina roka.¹⁸⁶

6.3. Računanje rokova

Prema čl. 71. st. 2. ZOO-a, rok (za podnošenje tužbe) se računa od dana kad je poduzeta pravna radnja koja se pobija, odnosno od dana kad je trebalo poduzeti propuštenu radnju. Iz te formulacije vidljivo je da se radi o objektivnom roku, na čiji početak ne utječu nikakve subjektivne okolnosti, pa tako ni dan vjerovnikovog saznanja za pobijanu radnju.¹⁸⁷ U praksi se,

¹⁸² Tako Eraković, *op.cit.* u bilj. 1, str. 21. koji upire na gramatiku čl. 71. st. 1. ZOO-a gdje je propisano da se tužba ovisno o roku može (ili ne može) podnijeti, a ne da protekom roka vjerovnik gubi (subjektivno) pravo. U našoj se procesnoj doktrini s obzirom na čl. 282. st. 1. ZPP-a navodi da „kad propuštanje rokova dovodi do gubitka procesnopravnog ovlaštenja, zakašnjelu radnju treba odbaciti (iz čega bi trebalo zaključiti da zakon tretira rokove za podnošenje tužbe kao procesnopravne rokove).“ prema Triva i Dika, *op.cit.* u bilj. 26, str. 380.

¹⁸³ Tako Vizner, *op.cit.* u bilj. 1, str. 1136., koji navodi da protekom rokova vjerovnik gubi pravo na pobijanje, a ne „tek pravo na tužbu“, iz čega zaključuje da je riječ o prekluzivnim rokovima materijalnog, a ne procesnog prava.

¹⁸⁴ Načelno u Dika, *op.cit.* u bilj. 26, str. 30-31.

¹⁸⁵ Budući da zapisnik sa sjednice Go VsRH, Su IV-168/16-9 od 7.11.2016. nije objavljen na mrežnim stranicama VsRH, shvaćanje se navodi onako kako se na njega referira u revizijskim odlukama VsRH, Rev 1235/2011-2 od 29.3.2017. i Rev 1681/2017-2 od 2.10.2019., a tako i VtsRH, Pž 1428/2024-2 od 29.10.2024.

¹⁸⁶ S tim u vezi postavlja se pitanje treba li sud, ako utvrdi da je rok protekao, prigovor odbiti tako da to ulazi u izreku presude. Prakse koja bi to razjasnila za sada nema, odnosno takva nije pronađena do završetka ovog rada.

¹⁸⁷ VsRH, Rev 1681/2017-2 od 2.10.2019. tako i Momčinović, *op.cit.* u bilj. 2, str. 535., Eraković, *loc.cit.*, Slakoper i Skorup, *loc.cit.*, Čuveljak, *op.cit.* u bilj. 3, str. 66. O takvim rokovima načelno u Triva i Dika, *op.cit.* u bilj. 26, str. 379-380.

međutim, otvorilo pitanje pravilnog računanja rokova kad se pobijana pravna radnja sastoji od više odvojenih akata, npr. od sklapanja ugovora, njegove ovjere kod javnog bilježnika i predaje zemljišnoknjižnom sudu na provedbu, a to je redovito slučaj kod poslova, kako naplatnih tako i besplatnih, poduzetih u svrhu stjecanja vlasništva na nekretninama, gdje je upravo ta posljednja radnja (prijedlog za uknjižbu u korist stjecatelja) potrebna da bi ugovor proizvodio stvarno-pravne učinke.¹⁸⁸ U tom pogledu, sve pozivom na isti propis, u doktrini se pretežito tumačilo da se radnja može smatrati poduzetom tek kada je poduzet posljednji akt kojim se takva radnja okončava,¹⁸⁹ dok je na sudovima prevladavalo shvaćanje da se rok ima računati od prvog poduzetog akta, što bi u gornjem primjeru bilo već od sklapanja ugovora.¹⁹⁰

Potonje je stajalište, valja reći, bilo izrazito nepovoljno za vjerovnika, a time i proturječno pravozaštitnoj svrsi paulijanske tužbe, jer je vjerojatnost saznanja za takvo dužnikovo raspolaganje mala ili nikakva sve dok se treći ne upiše kao vlasnik u zemljišnu knjigu, a do kojeg trenutka, ako dužnik i treći postupaju maliciozno, već može nastupiti prekluzija. Srećom po vjerovnike, do promjene shvaćanja po tom pitanju (a time i do usklađivanja doktrine i prakse) došlo je u revizijskoj odluci od 3. svibnja 2017., gdje se navodi da se kod pobijanja naplatnog raspolaganja nekretninom rok ima računati od dana predaje ugovora zemljišnoknjižnom sudu na provedbu, dakle od poduzimanja posljednjeg akta kojim se pobijana radnja okončava¹⁹¹ Isto je u kasnijim revizijskim odlukama protegnuto i na rok za pobijanje besplatnog raspolaganja nekretninom.¹⁹²

Zbog sličnog modusa stjecanja, to bi stajalište trebalo biti primjenjivo i na pobijanje raspolaganja pokretninom u posebnom pravnom režimu kao što su brodovi, brodovi u gradnji i civilni zrakoplovi, na kojima se vlasništvo na temelju pravnog posla stječe tek upisom o odgovarajuću javnu knjigu,¹⁹³ gdje bi se rok za podnošenje paulijanske tužbe računao od dana podnošenja zahtjeva za upis u Registar brodova, odnosno od dana podnošenja zahtjeva za upis u Hrvatski registar civilnih zrakoplova. Ako je pak predmet pobijanog raspolaganja pokretnina u općem stvarnopravnom režimu (čl. 116. st. 1. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima, dalje: ZV), gdje je za stjecanje vlasništva, uz valjani naslov, potrebna i predaja stvari stjecatelju u posjed (tradicija), rok bi se trebao računati od dana predaje pokretnine trećemu.

¹⁸⁸ Prema čl. 120. st. 3. ZV-a, provedena uknjižba djeluje od trenutka kad je sudu podnesen zahtjev za uknjižbu.

¹⁸⁹ Tako Gorenc, *loc.cit.* i Momčinović, *op.cit.* u bilj. 2, str. 526., ali vidi Vizner, *loc.cit.*

¹⁹⁰ Vidi VsRH Rev 82/2008-2 od 29.10.2008. i Rev 1300/2012-2 od 29.10.2015.

¹⁹¹ VsRH Rev 1828/12-2 od 3.5.2017., a tako i u Rev 1681/2017-2 od 2.10.2019.

¹⁹² VsRH Rev 2853/2016-2 od 11.2.2020.

¹⁹³ Pomorski zakonik, čl. 214. st. 1. i Zakon o obveznim i stvarnopravnim odnosima u zračnom prometu, čl. 132.

7. PRAVNI UČINCI POBIJANJA

7.1. Uvodne napomene

Prema čl. 70. ZOO-a, ako sud usvoji tužbeni zahtjev, pravna radnja gubi učinak samo prema tužitelju i samo koliko je potrebno za namirenje njegovih tražbina. Zakonodavac ovdje izrijekom uređuje pravne učinke pobijanja (tužbom), koje se u doktrini naziva i primarnima,¹⁹⁴ a posredno određuje i one bitne razlike u pravnoj naravi i učincima izvanstečajnog pobijanja u odnosu na institut poboynosti pravnih poslova, o kojima je već bilo riječi *supra*. Naime, već iz navedene odredbe može se iščitati da su pravni učinci pobijanja relativni, odnosno da su ograničeni i u subjektivnom i objektivnom smislu.¹⁹⁵ U subjektivnom tako što pobijana pravna radnja gubi učinak samo prema vjerovniku koji je uspio s pobijanjem, a u objektivnom tako što je opseg pobijanja ograničen samo na onu vrijednost koja je uslijed pobijane radnje iz dužnikove imovine otuđena ili u nju nije ni ušla, a i to najviše do iznosa vjerovnikove tražbine.¹⁹⁶ Pobijana radnja u ostalom ostaje valjana te i dalje proizvodi pravne učinke, kako u odnosu između dužnika i trećeg, tako i prema ostalim dužnikovim vjerovnicima i trećima koji su stekli određena prava na predmetu pobijane radnje nakon njezinog poduzimanja (pod uvjetom da i ta prava ne podliježu pobijanju),¹⁹⁷ a najzad i prema vjerovniku u dijelu koji premašuje vrijednost (iznos) njegove tražbine. Slijedom toga, trećemu i dalje pripada, odnosno ostaje ona imovinska korist koju je pobijanom radnjom stekao, a koja preostane nakon vjerovnikova namirenja.

Budući da tužba nije jedno sredstvo pobijanja, odredbu čl. 70. ZOO-a ne treba tumačiti doslovno, kao da pravni učinci pobijanja prigovorom nisu propisani, nego (za dio koji govori o relativnoj nedjelotvornosti pobijane radnje) valja uzeti da govori o pravnim učincima izvanstečajnog pobijanja uopće, koji nastaju neovisno o tome je li se vjerovnik poslužio tužbom ili prigovorom.¹⁹⁸ O pravnim učincima koji jesu specifični za pojedino sredstvo pobijanja, jer

¹⁹⁴ Vidi Kačer, *loc.cit.*, Gorenc, *op.cit.* u bilj. 1, str. 126.

¹⁹⁵ Mihelčić i Belanić, *op.cit.* u bilj. 7, str. 834., a u tom smislu i Vizner, *op.cit.* u bilj. 1, str. 1131., Momčinović, *op.cit.* u bilj. 2, str. 535.

¹⁹⁶ Klepac, *op.cit.* u bilj. 2, str. 81. Drugim riječima, vjerovnik se s tog naslova može namiriti samo iz one koristi (određene stvari ili prava) koju je treći pobijanom radnjom stekao, npr. od kupovnine ostvarene ovršnom prodajom takve stvari, a nije ovlašten zahvatiti u ništa drugo iz imovine trećega.

¹⁹⁷ Gorenc, *loc.cit.*, vidi i Vizner, *loc.cit.*, Klepac, *loc.cit.*, Gavella, *loc.cit.*, usp. Kačer, *loc.cit.*, koji u vezi prava trećih primjećuje da, iako se „smatra se da do pobijanja nije ni došlo“, ta prava ipak jesu „objektivno (više ili manje) ugrožena time što je došlo do pobijanja, jer ono što su stekli više nije isto, i to na način da je vrijednost umanjena (manja je nego bi bila da do pobijanja ni je došlo)“.

¹⁹⁸ Zaključak da zbog nes(p)retne formulacije čl. 70. ZOO-a pravni učinci pobijanja prigovorom nisu propisani bio bi neprihvatljiv prije svega s aspekta vladavine prava, a potom i zato što je pravozaštitna svrha pobijanja ista bez obzira na sredstvo pobijanja.

ovise o obilježjima tužbe i prigovora kao parničnih radnji, kao i procesnom položaju vjerovnika kao tražitelja pobijanja u određenoj parnici, biti će više riječi *infra*.

7.2. Pravni učinci pobijanja tužbom

Pobijanje dužnikovih pravnih radnji izvan stečaja ustanovljeno je radi zaštite vjerovnika dospjele tražbine i u tom pogledu ima osnovnu, sasvim određenu pravozaštitnu svrhu, a to je - u najširem smislu, neovisno o sredstvu pobijanja - omogućiti ili bar olakšati vjerovnikovo namirenje, odnosno dovesti vjerovnika „u povoljniji materijalni ili formalnopravni položaj u svrhu naplate njegove dospjele tražbine“, ¹⁹⁹ Kod tužbe za pobijanje može se govoriti i o specifičnom pravozaštitnom cilju - ona će (u slučaju uspjeha) nositelju dospjele tražbine spram insolventnog dužnika, koji ju zbog toga inače ne bi mogao namiriti, stvoriti osnovu za prisilno ostvarenje te tražbine iz imovine trećega, u čiju se korist dužnikova imovina pobijanom radnjom smanjila. ²⁰⁰ To proizlazi već iz pravne prirode izvanstečajnog pobijanja, prvenstveno toga što je nositelj prava-zahjteva za pobijanje osoba za koju bi radnja koju pobija inače bila *res inter alios acta*, a nadalje iz *supra* izloženih obilježja tužbe za pobijanje, napose njezinih konstitutivnih i kondemnatornih zahtjeva.

Presuda kojom se tužba za pobijanje usvaja u cijelosti je građanskopravna presuda čiji su primarni pravni učinci (primarni u *supra* izloženom smislu) određeni u čl. 70. ZOO-a, dok odredbe čl. 66. do 67. ZOO-a služe kao primarna materijalnopravna norma (*praemissa major*) za odluku o osnovanosti tužbenog zahtjeva. ²⁰¹ Prva točka izreke tu sadržajno odgovara konstitutivnom zahtjevu tužbe za pobijanje (zahtjev za pobijanje u užem smislu, vidi *supra* u 5.2.) i proizvodi „relativnu nedjelotvornost pobijane radnje“ - samo prema tužitelju i samo koliko je potrebno za namirenje njegove tražbine. ²⁰² Taj učinak nastaje pravomoćnošću presude, djeluje *ex nunc*, a u dijelu doktrine se navodi i da je obveznopravne naravi, ²⁰³ jer pobijanjem ne dolazi do restitucije, odnosno jer se imovinska korist koju je treći pobijanom radnjom stekao ne vraća dužniku niti prelazi vjerovniku, nego za trećega, prema tom doktrinarnom shvaćanju, nastaje specifična obveza da tu korist „stavi na raspolaganje“ vjerovniku radi namirenja njegove tražbine. ²⁰⁴ Naravno, gledajući samu konstrukciju presude, obveza trećeg (na određenu činidbu) ne

¹⁹⁹ Gorenc, *op.cit.* u bilj. 1, str. 119.

²⁰⁰ Tu se misli na *supra* (5.2.) izloženu inačicu tužbe za pobijanje koja je u našoj praksi daleko najčešća.

²⁰¹ To je klasifikacija prema pravnoj prirodi odnosa u vezi s kojim se odlučuje, vidi Dika, M., *Građansko parnično pravo, Sudske odluke i sudska nagodba*, IX. knjiga, Narodne novine, Zagreb, 2013., str. 38.

²⁰² *Ibid.*, str. 474. slično i Vizner, *loc.cit.*

²⁰³ Mihelčić i Belanić, *loc.cit.*, a tako (čini se) i Eraković, *loc.cit.*, Momčinović, *op.cit.* u bilj. 2, str. 534-535.

²⁰⁴ Prema tome, odgovornost trećeg prema vjerovniku se iscrpljuje u navedenoj obvezi i ovaj nije ovlašten zahvatiti u ništa drugo iz njegove imovine. Navedeno shvaćanje je izdanak „obveznopravne teorije“ koja prevladava u njemačkoj doktrini i praksi, a može se smatrati ispravnim utoliko što je na istom tragu i praksa naših sudova, vidi

nastaje po prvoj točki izreke - jer ona je konstitutivne naravi i u bitnome prati odredbe čl. 70. ZOO-a koji ništa takvo ne propisuje, nego po kondemnaciji sadržanoj u drugoj točki izreke koja korespondira kondemnatornom zahtjevu tužbe (vidi *supra* u 5.2.), a u praksi najčešće glasi na trpljenje prisilnog ostvarenja tužiteljeve tražbine na onome što je treći pobijanom radnjom stekao.²⁰⁵ Tu valja spomenuti da se kod osude na negativnu činidbu (trpljenje, propuštanje, ne mora se ništa učiniti ni dati) ne određuje paricijski rok pa nastupom pravomoćnosti presuda postaje ovršna.²⁰⁶ U slučajevima kada kondemnacija zahvaća i dužnika i trećeg („tuženici su dužni trpjeti“ odnosno „dopustiti“, o čemu je bilo riječi *supra* u 5.2.), trpljenje dužnika na tome i ostaje, jer on je tu stvar ili pravo koje je bilo predmet pobijane radnje već otuđio (i time postao insolventan), dok će trpljenje trećeg (u ovršnom postupku koji slijedi) biti sasvim konkretno, makar bilo ograničeno na ono (stvar ili pravo) što je pobijanom radnjom stekao i na iznos vjerovnikove tražbine.

Nastupom pravomoćnosti, uz stjecanje ovršne isprave protiv trećeg, poziciju vjerovnika relaksira i to što izreka ove presude implicira i utvrđenje postojanja dospjele tražbine s obzirom na koji je istaknut kondemnatorni zahtjev, a to isključuje mogućnost podnošenja deklaratorne tužbe kojim bi dužnik ili treći tražili utvrđenje nepostojanja iste tražbine.²⁰⁷ To nije beznačajno jer vjerovnik je u tom trenutku tek na pola puta do namirenja, do čega će doći tek u ovršnom postupku.²⁰⁸ Ako je vjerovnik ishodio zabilježbu tužbe za pobijanje sukladno čl. 91. Zakona o zemljišnim knjigama (dalje: ZZK),²⁰⁹ što ima smisla učiniti kad god je radi ostvarenja tužbenog zahtjeva potreban zemljišnoknjižni upis, ta zabilježba ima učinak da pravomoćna presuda kojom je tužba usvojena djeluje i protiv svih kasnijih nositelja knjižnog prava pa će se ovrha moći neposredno provesti bez obzira na to tko je u međuvremenu posao njihov nositelj.

Mihelčić i Belanić, *op.cit.* u bilj. 7, str. 837-839. i 841-842., a osobito VsRH, Rev 1432/2008-2 od 6.6.2012., gdje se navodi: „Prema odredbi čl.70. ZOO ako sud prihvati tužbeni zahtjev pravna radnja gubi učinak prema tužitelju i samo koliko je potrebno za ispunjenje njegovih tražbina. Stjecatelj ne gubi pravo vlasništva, niti ga je dužan vratiti bilo kome, a pravna radnja koja se pobija paulijanskom tužbom je valjana, te ona gubi pravni učinak samo prema tužitelju, a ne i prema ostalim sudionicima pravne radnje i to samo onoliko koliko je potrebno za namirenje njegove tražbine. Stoga se tužbom radi pobijanja pravnih radnji može tražiti da sud pravnoj radnji oduzme učinak prema tužitelju i da je stjecatelj dužan trpjeti namirenje tužiteljeve tražbine iz vrijednosti onoga što je stekao, a isti nije dužan stvar vratiti, niti su sudionici takvog pravnog posla dužni uspostaviti ranije pravo vlasništva.“. Isto tako Žs u Splitu, Gž-1805/2019-2 od 30.10.2019.

²⁰⁵ Zato bi bilo pogrešno da konstitucija u takvoj presudi stoji samostalno, odnosno da izostane kondemnacija.

²⁰⁶ To bi bila „negativna kondemnacija“ prema Dika, *op.cit.* u bilj. 201, str. 63. i 71.

²⁰⁷ Vidi *ibid.*, str. 64-66. i 436-438., gdje se time argumentira stajalište da je i ta implicirana deklaracija obuhvaćena pravomoćnošću presude.

²⁰⁸ Tako je to kod kondemnatorne pravne zaštite uopće, jer se „kognicijska funkcija i funkcija prisilne realizacije pravne zaštite provode u posebnim, međusobno funkcionalno sukcesivnim i komplementarnim, postupcima“, prema Dika, *op.cit.* u bilj. 43, str. 12.

²⁰⁹ Vidi čl. 91. ZZK, a vidi i Žs u Sisku, Gž Ovr 283/2023-2 od 19.2.2024., gdje je upravo s tim u vezi utvrđeno da „Navodi ovršenika da nije stranka parničnog postupka iz kojeg proističe ovršna isprava nisu relevantni.“.

Sve što je *supra* izloženo o primarnim učincima pobijanja uopće i učincima pobijanja tužbom posebno ima i sasvim praktični značaj, Naime, recentna praksa u parnicama povodom tužbe za pobijanje pokazuje da ne treba očekivati uspjeh ako se takvom tužbom cilja na poništaj ili ništetnost dužnikovog pravnog posla s trećim (jer pobijani pravni posao nije nevaljan),²¹⁰ ili na sudski raskid ugovora između dužnika i trećeg (jer za to su legitimirane samo ugovorne strane, a vjerovnik to nije),²¹¹ ili na uspostavu ranijeg zemljišnoknjižnog stanja,²¹² odnosno uspostavu ranijeg prava vlasništva (jer pobijana radnja ostaje egzistentna, a stjecatelj zadržava pravo vlasništva),²¹³ ili na osiguranje vjerovnikove tražbine uknjižbom založnog prava na nekretninama koje su predmet pobijanog posla (jer svrha pobijanja nije osiguranje dospjele tražbine, nego omogućavanje njezinog namirenja).²¹⁴

Najzad, zbog naglašene vezanosti ovršnog suda za pravnu dispoziciju sadržanu u presudi koja služi kao ovršna isprava, gore izloženi primarni učinci pobijanja reflektiraju se i u ovršnom postupku, a osobito kada je predmet pobijanog raspolaganja, a sada ovrhe, nekretnina. O tome će biti više riječi *infra* u 7.4.

7.3. Pravni učinci pobijanja prigovorom

Kad je riječ o pravnim učincima pobijanja prigovorom, valja razlikovati opće ili „primarne“ učinke pobijanja koji su određeni u čl. 70. ZOO-a i tiču se (ne)djelotvornosti pobijane radnje, od specifičnog cilja (i učinka) koji vjerovnik isticanjem prigovora želi (i može) postići u određenoj parnici, a koji ovise o procesnom položaju vjerovnika - tražitelja pobijanja i obilježjima samog prigovora kao parnične radnje. Naime, vjerovnik se prigovorom radi pobijanja može poslužiti samo u određenim procesnim situacijama (izloženima *supra* u 5.3.) kako bi, uz pobijanje određene pravne radnje dužnika, osporio tužbeni zahtjev trećega u pogledu onoga što je treći tom dužnikovom radnjom stekao, ili bi tek trebao steći.²¹⁵ Budući da kod pobijanja

²¹⁰ Vidi VsRH, Rev 1508/2013-2 od 28.11.2017. i Rev 263/2022-2 od 24.10.2023., gdje se u tom pogledu navodi: „u slučaju pobijanja dužnikovih pravnih radnji ne radi se o utvrđenju pravnog posla ništetnim niti o njegovom poništenju jer pobijani pravni posao i dalje ostaje egzistentan, ali ima ograničeni učinak u odnosu na ograničeni krug osoba i samo u mjeri koja je potrebna za namirenje konkretne tražbine. Pritom je učinak pobijanja pravnih radnji na štetu vjerovnika ograničen, jer se ograničava učinak pravnog posla prema vjerovniku, kao i u odnosu na visinu potrebnu za namirenje tužiteljeve tražbine.“.

²¹¹ Žs u Šibeniku, Gž 88/2023-2 od 25.4.2023.

²¹² VsRH, Rev 141/2016-2 od 21.4.2020.

²¹³ VsRH, Rev 1432/2008-2 od 6.6.2012. Budući da u slučaju udovoljenja tužbenom zahtjevu ne dolazi do nikakvih promjena u knjižnim pravima upisanim u korist tuženika, tužitelj nije ovlašten tražiti zabilježbu spora povodom paulijanske tužbe već samo zabilježbu takve tužbe, vidi Žs u Varaždinu, Gž Zk-19/17-2 od 16.3.2017.

²¹⁴ Žs u Varaždinu, Gž-277/16-2 od 14.9.2016.

²¹⁵ Ovisno o slučaju i procesnim ulogama može se raditi o zahtjevu za ispunjenje, vindikacijskom zahtjevu ili izlučnom zahtjevu trećega.

prigovorom vrijedi sve što je naprijed (u 7.1.) rečeno o primarnim učincima pobijanja,²¹⁶ može se sumirati da je riječ o defenzivnoj parničnoj radnji koja se poduzima s ciljem da sud odbije tužbeni zahtjev trećega u cijelosti ili djelomično, no u vrijednosnom smislu ne više od onoga koliko bi inače bilo potrebno da se namiri vjerovnikova tražbina prema dužniku.

Presuda kojom sud, usvojivši prigovor radi pobijanja, odbija tužbu trećega u osnovi je presuda „negativnog utvrđenja“, kojom se utvrđuje da treći nije ovlašten dobiti ono (pravnu zaštitu određenog sadržaja) što je u tužbi tražio.²¹⁷ To će se svakako biti nepovoljno za trećega, no neće imati utjecaja na valjanost pravne radnje s naslova koje je on od dužnika nešto stekao. Drugim riječima, primarni učinak pobijanja iscrpljuje se u tome što treći neće moći ostvariti zahtjev koji ima prema tuženiku (vjerovniku ili dužniku), osim u onom dijelu (razumije se, ako ga ima) u kojem vrijednost stečena pobijanom radnjom premašuje vrijednost vjerovnikove dospjele tražbine. U tom preostalom dijelu treći će ga moći ostvariti upravo zato što pobijana pravna radnja u svemu ostalom ostaje na snazi, uključujući sva prava koja je treći s tog naslova stekao.

S obzirom na to da se presudom negativnog utvrđenja nikome ne nalaže određeno činičenje (osim po pitanju troškova) pa ista ne može biti temelj za provedbu ovrhe,²¹⁸ neki autori iskazuju određenu zadržku po pitanju može li se prigovorom u potpunosti ostvariti svrha pobijanja.²¹⁹ To međutim, ovisi o polazištu, jer ako se pobijanje shvaća kao „procesni alat“ za pribavljanje ovršne isprave protiv trećega, prigovor je u tom pogledu uistinu beskoristan. S druge strane, ako je svrha pobijanja omogućiti ili bar olakšati vjerovnikovo namirenje, odnosno dovesti vjerovnika „u povoljniji materijalni ili formalnopravni položaj u svrhu naplate njegove dospjele tražbine“,²²⁰ prigovor može biti koristan, što je vidljivo i u *supra* spomenutim praktičnim situacijama.

U prvom primjeru opisanom u 5.3., vjerovnik se prigovorom radi pobijanja u svojstvu umješaača suprotstavlja zahtjevu za ispunjenje koji treći ima prema dužniku, a pobija pravnu radnju (najčešće pravni posao) s čijeg naslova treći traži ispunjenje. Osim po vjerovnikovu svojstvu umješaača, ova situacija izdvaja se po tome što predmet pobijanog raspolaganja još nije u vlasništvu trećega, jer ni raspolaganje koje dužnik poduzima u korist trećega (a na štetu

²¹⁶ Gubitak pravnog učinka pobijane dužnikove radnje ne može biti drukčije naravi nego što je to kod pobijanja tužbom. Tako se navodi i u već citiranoj odluci Žs u Koprivnici, Gž.551/97-2 od 30.10.1997.

²¹⁷ Vidi načelno Triva i Dika, *op.cit.* u bilj. 26, str. 398, s tim da to vrijedi u cijelosti kad se tužba odbija u cijelosti, a kod djelomičnog odbijanja, vrijedi a onu točku izreke kojom se tužbeni zahtjev djelomično odbija.

²¹⁸ *Ibid.*, str. 397.

²¹⁹ Vidi Skorup, *loc.cit.*

²²⁰ Gorenc, *loc.cit.*

vjerovnika) još nije dovršeno.²²¹ Promatramo li ovu situaciju sasvim načelno, s gledišta zaštite vjerovnika, može se reći da bi tu prigovor imao preventivnu svrhu - različito od ostalih slučajeva pobijanja, gdje se, kako navodi Kačer, radi o „naknadnim zaštitnim mjerama“.²²² Uspije li vjerovnik s prigovorom - što iz *supra* navedenih razloga nije osobito vjerojatno,²²³ no ovdje treba simulirati da je uspio - treći neće moći prisilno ostvariti tražbinu koji ima prema dužniku, odnosno moći će ju ostvariti samo u onom dijelu koji premašuje vrijednost stečenu pobijanim raspolaganjem. Vjerovniku je to sasvim dovoljno, jer svrha prigovora tu nije (niti može biti) pribavljanje ovršne isprave protiv trećeg,²²⁴ nego spriječiti ispunjenje u korist trećeg koje bi dužnika učinilo insolventnim i onemogućilo namirenje vjerovnikove tražbine. Kako će vjerovnik dalje ostvarivati tu tražbinu ovisi, naravno, o tome je li ona u konkretnom slučaju „samo“ dospjela ili je već i ovršiva.²²⁵

U drugom primjeru vjerovnik je „zbog postojeće tražbine prema dužniku ovome zaplijenio neku stvar“ pa se sada u svojstvu tuženika paulijanskim prigovorom suprotstavlja vindikacijskom zahtjevu trećega, što podrazumijeva da je treći stekao pravo vlasništva na predmetu pobijanja koji se u isto vrijeme nalazi u posjedu vjerovnika. Primjer je iz starije doktrine pa nije sasvim jasno na što se mislilo pod „zaplijenom“, no najvjerojatnije se radi o tome da se vjerovnik dospjele tražbine, u čijim se rukama nalazi dužnikova stvar, poslužio pravom retencije iz čl. 72. ZOO-a, ne znajući da je ta stvar već prešla u vlasništvo trećega. Svrha pobijanja prigovorom je tu sasvim očita, jer će se vjerovnik, nakon što sud odbije zahtjev trećega, moći naplatiti iz vrijednosti zadržane stvari na isti način kao založni vjerovnik (čl. 75. ZOO-a).

U trećem primjeru vjerovnik se paulijanskim prigovorom suprotstavlja izlučnoj tužbi trećega, odnosno tužbenom zahtjevu da se ovrha na određenom predmetu ovrhe (koji je treći stekao od dužnika) proglasi nedopuštenom prema čl. 60. OZ-a. To bi u praksi odgovaralo situaciji gdje je dužnik neku svoju tražbinu cedirao trećemu (čime je treći, pored ostalog, stekao izlučno pravo na cediranoj tražbini), a vjerovnik, ne znajući za to, istu pokušava zaplijeniti u ovršnom postupku.²²⁶ I u ovom primjeru je očito da će uspješnim prigovorom vjerovnik „doći u povoljniji materijalni ili formalnopravni položaj“, jer nakon što izlučni zahtjev trećega bude

²²¹ Ako se npr. radilo o naplatnom pravnom poslu, dužnik je tu nešto primio od trećega, ali mu svoju obvezu još nije (u cijelosti ili uopće) ispunio.

²²² Kačer, *op.cit.* u bilj. 2, str. 16.

²²³ Vidi *supra* u 5.3., a osobito Klepac, *op.cit.* u bilj. 2, str. 78.

²²⁴ Vjerovnik je tu ionako u svojstvu umješaka, što znači da u glavnoj stvari ne može biti osuđen niti mu se može što dosuditi, tako i Skorup, *loc.cit.*

²²⁵ O tim svojstvima vjerovnikove tražbine više *supra* u 3.2.

²²⁶ Primjer u kojemu treći postavlja izlučni zahtjev u svojstvu fiducijara nema previše smisla razrađivati jer taj u pravilu ima kvalificiranu ispravu u smislu čl. 60. st. 1. OZ-a pa bi trebao uspjeti već s izlučnim prigovorom.

odbijen, ovrha će na predmetu koji je ovaj stekao od dužnika biti dopuštena i vjerovnik će najzad namiriti svoju dospjelu tražbinu.

7.4. Otvorena pitanja zaštite ovršenika kod ovrhe na nekretnini trećega

Predmet pobijane radnje u korist trećeg u osnovi može biti bilo koja stvar ili pravo čija je vrijednost tolika da je uslijed toga došlo do takve negativne promjene u dužnikovoj imovini da on više „nema dovoljno sredstava za ispunjenje vjerovnikove tražbine“, odnosno da je namirenje vjerovnika zbog toga faktički otežano ili onemogućeno.²²⁷ Iako bi sve stvari i prava čije se otuđenje može (s uspjehom) pobijati trebale biti podobne za ovrhu,²²⁸ ovdje je u fokusu nešto specifičnija, no u praksi česta situacija, gdje je predmet pobijane radnje nekretnina koju je dužnik otuđio u korist trećeg, pri čemu su obojica fizičke osobe, a vjerovnik je, uspjevši s tužbom stekao ovršnu ispravu i došao u poziciju da se može namiriti ovrhom na istoj nekretnini. Primjer je odabran zbog praktične vrijednosti, imajući u vidu da su nekretnine redovito najvrjedniji dijelovi imovine fizičkih osoba, a napose u svjetlu aktualnih pitanja zaštite takvih ovršenika kod određivanja i provedbe ovrhe na njihovoj (jedinoj) nekretnini.²²⁹

Uvodno treba reći da u našoj judikaturi nema dvojbi može li se na temelju presude radi pobijanja tražiti (i provesti) ovrha na nekretnini kao takvoj. Ovršna praksa na to redovito daje pozitivan odgovor, a takvo je pravno shvaćanje zauzeto i na sastanku predsjednika Građanskih odjela županijskih sudova i Građanskog odjela Vrhovnog suda.²³⁰ Aktivno i pasivno legitimirane osobe u tom su ovršnom postupku uglavnom podudarne onima iz presude radi pobijanja, uz par izuzetaka. Osim vjerovnika (tužitelja iz presude), na aktivnoj se strani mogu pojaviti i njegovi univerzalni ili singularni sljednici, npr. nasljednik ili cesionar, uz pretpostavku da sukcesiju u pravni položaj vjerovnika, sada ovrhovoditelja, mogu dokazati javnom ili javno ovjеровljenom privatnom ispravom. Osim tuženika iz presude, na pasivnoj strani može se pojaviti i svaki kasniji nositelj knjižnog prava na nekretnini koja je predmet ovrhe, npr. onaj koji je tu nekretninu stekao pravnim poslom (sklopljenim s trećim) nakon ovršnosti presude radi pobijanja, a u toj će se poziciji naći i prije donošenja rješenja o ovrsi (i zabilježbe ovrhe prema čl. 84.

²²⁷ Gorenc, *loc.cit.*, a tako i VsRH Rev 82/2008-2 od 29.10.2008., vidi *supra* u 3.4.

²²⁸ To stoga što se ne mogu (uspješno) pobijati radnje kojima je dužnik otuđio stvari ili prava koja ne mogu poslužiti vjerovnikovom namirenju, npr. bezvrijedne stvari ili stvari koje ne mogu biti predmet ovrhe (čl. 135. st. 1. OZ-a), Bilić, *op.cit.* u bilj. 1, str. 301.

²²⁹ Najzad, tu je i stav naše ovršnopravne doktrine prema kojem je upravo uređenje ovrhe na nekretninama i mogućnost njegove primjene u praksi „pokazatelj opće djelotvornosti ovršnopravne zaštite“, prema Dika, *op.cit.* u bilj. 43, str. 439. U odabranom primjeru tim više što pobijanje tužbom ima specifičan pravozaštitni cilj (više *supra* u 7.2.) te što je u trenutku stjecanja ovršne isprave protiv trećeg, vjerovnik u postupovnom smislu tek na pola puta do ostvarenja svoje tražbine.

²³⁰ Vidi Izvod iz zapisnika sa sastanka Go žs i Go VsRH, Su IV-87-2022-6 od 11.11.2022., t. 3..

OZ-a) ako je u zemljišnoj knjizi na toj nekretnini bila upisana zabilježba tužbe radi pobijanja prema čl. 91. ZZK. Najzad, kada kondemnacija presude (druga točka izreke) glasi na trpljenje ovrhe na nekretnini kao predmetu pobijane radnje, a zahvaća i dužnika i trećeg (vidi *supra* u 5.2. i 7.2.), oni će i u ovršnom postupku imati položaj nužnih suparničara odnosno suovršnika.²³¹ To nije bez praktičnog značaja, jer, iako dužnik tu faktično ništa ne trpi, vjerovnik bi u svakom takvom slučaju ovršnim prijedlogom trebao zasnovati nužno suovršništvo.²³²

S obzirom na to da je nekretnina kao predmet pobijane radnje u presudi radi pobijanja u pravilu već odgovarajuće označena, najčešće u drugoj točki izreke - uz iznos dospjele (novčane) tražbine koju se ovrhom na istoj ima ostvariti, u ovršnom postupku ne bi trebalo biti dvojbi oko predmeta, sredstava i opsega ovrhe (u smislu čl. 74. OZ-a),²³³ a zadaća bi ovršnog suda trebala biti razmjerno jednostavna.²³⁴ Međutim, stupanjem na snagu Novele OZ-a iz 2017. u ovršnoj se praksi otvorilo pitanje primjene odredaba čl. 75. OZ-a kojima je propisana zaštita ovršenika fizičke osobe koja ne obavlja registriranu djelatnost. S tim u vezi postalo je dvojbeno može li se ovrha na temelju presude radi pobijanja provesti na jedinoj nekretnini u kojoj takav ovršenik stanuje te, podredno, je li ovrhovoditelj uz prijedlog za ovrhu na takvoj nekretnini dužan podnijeti i ovršenikovu suglasnost ili drugu ispravu kojom dokazuje da ovaj ima drugu nekretninu za stanovanje.²³⁵ Istodobno se otvorilo i pitanje primjene odredbi čl. 80.b OZ-a kojima su (istom Novelom) propisani posebni uvjeti za određivanje ovrhe na nekretnini neovisno o tome je li to jedina nekretnina ovršenika fizičke osobe. S obzirom na sadržaj tih odredbi, radi se o dva usko povezana potpitanja: 1) treba li sud odbiti prijedlog za ovrhu ako glavnica tražbine radi čijeg se namirenja ovrha traži ispunjava „vrijednosni kriterij“, odnosno ako ne prelazi iznos

²³¹ Dika, *op.cit.* u bilj. 43, str. 117. U prilog uporabi toga termina kao korespondentnog pojmu suparničarstva, Dika navodi da je suparničarstvo kao zakonski termin za označavanje subjektivne kumulacije u parničnom postupku etimološki i pojmovno vezan uz taj postupak i ne može izražavati posebnu procesnu bit subjektivne kumulacije u ovršnom postupku.

²³² To prema pravnom stajalištu Go Žs u Rijeci zauzetom na sjednici od 18.5.2017., a dosljedno tome, suđeno je u drugostupanjskom ovršnom predmetu Žs u Rijeci, GŽ Ovr 1003/2017-2 od 14.5.2018. te je rješenje o ovrsi (na nekretnini trećega kao jednog ovršenika) povodom žalbe ovršenika stavljeno izvan snage i predmet vraćen ovršnom sudu na ponovni postupak Bitna povreda postupka u smislu čl. 354. st. 1. ZPP-a ostvarena je time što je ovršni sud propustio pozvati ovrhovoditelja (sukladno čl. 109. ZPP-a u vezi s čl. 21. st. 1. OZ-a) da ovršnim prijedlogom uz dotadašnjeg protivnika pobijanja obuhvati i stvarnog dužnika.

²³³ Predmet je određen ovršnom ispravom, sredstva ovrhe na nekretnini izrijekom su propisana u čl. 80. OZ-a, dok bi pravilo iz čl. 74. OZ-a trebalo štititi ovršenika od prekomjernog zadiranja ovrhovoditelja u njegovu imovinu (preko onoga što je potrebno za namirenje u konkretnom slučaju).

²³⁴ Vezanost ovršnog suda za pravnu dispoziciju u ovršnoj ispravi najaglašenija je kada je to pravomoćna sudska odluka, gdje je ta vezanost u prvom redu izraz presumpcije o istinitosti onoga što je tamo pravomoćno odlučeno (*res iudicata pro veritate habetur*), prema Dika, *op.cit.* u bilj. 43, str. 54.

²³⁵ Prema čl. 75. st. 5. OZ-a, u takvom slučaju potrebna je pisana i javnobilježnički ovjerena izjava kojom je ovršenik u trenutku sklapanja pravnog posla (kojim preuzima obvezu) izjavio da je suglasan da se radi namirenja ovrhovoditeljeve tražbine ovrha može provesti na njegovoj jedinoj nekretnini, a koja vrijedi i ako dođe do promjene vjerovnika ili ako ovršenik stekne novu nekretninu.

od 5300,00 eura,²³⁶ i: 2) može li sud takav prijedlog odbiti primjenom testa razmjernosti, odnosno kada glavnica tražbine prelazi taj iznos, ali ocijeni da bi prodaja nekretnine narušila pravičnu ravnotežu između interesa ovršenika i ovrhovoditelja.²³⁷

Praktični značaj ovih pitanja za ovršenike ne treba previše objašnjavati. S druge strane, ako bi odgovor na ta pitanja bio potvrđan, to bi moglo dovesti u pitanje smisao vođenja parnice radi pobijanja pravnih radnji dužnika kad god je predmet pobijane radnje nekretnina, a dužnik i treći (njezin stjecatelj) su fizičke osobe. Stajališta koja su se u tom pogledu formirala u praksi prikazuju se u nastavku kroz odluke u drugostupanjskim ovršnim predmetnima, najprije u vezi s primjenom čl. 75. st. 1., 5. i 7. OZ-a, a potom u vezi s čl. 80.b OZ-a.

U jednom od prvih slučajeva koji se ticao primjene čl. 75. st. OZ-a, Županijski sud u Bjelovaru odlučivao je o žalbi ovrhovoditelja čiji je prijedlog za ovrhu u prvom stupnju odbijen jer nije priložio suglasnost ovršenice niti drugu ispravu iz čl. 75. st. 7. OZ-a.²³⁸ Ocjenjujući žalbu osnovanom sud je zaključio da nema mjesta primjeni čl. 75. OZ-a kada ovrha nije određena radi naplate ovrhovoditeljeve tražbine spram ovršenice, nego je ovršenica prema presudi radi pobijanja, radi namirenja ovrhovoditeljeve tražbine spram dužnika, dužna trpjeti ovrhu na nekretnini koju je stekla pobijanom dužnikovom radnjom te u takvoj situaciji ovrha može biti određena isključivo na nekretni navedenoj u presudi.²³⁹ U sljedećem slučaju, Županijski sud u Rijeci odbio je žalba ovršenica u dijelu gdje su se, uz prigovor prava na dom, pozvale na čl. 75. OZ-a.²⁴⁰ Obrazlažući odluku sud je pošao od toga što se, u situaciji kad ovršna isprava potječe iz parnice radi pobijanja dužnikovih pravnih radnji, ovrhovoditelj može namiriti samo iz predmeta koji je bio predmet pobijane radnje i to u djelu koji je potreban za njegovo namirenje, a ne može temeljem takve ovršne isprave tražiti ovrhu na nekom drugom predmetu ovrhe. Primjena čl. 75. OZ-a u toj bi situaciji dovela do toga da ovrhovoditelj uopće ne bi mogao

²³⁶ Tako prema čl. 80.b st. 1. OZ-a, osim ako prijedlog nije podnesen radi prisilnog ostvarenja tražbine zakonskoga uzdržavanja ili radi naknade štete uzrokovane kaznenim djelom.

²³⁷ Tu je zadaća ovršnog suda kompleksnija, jer je pri ocjeni te ravnoteže dužan uzeti u obzir okolnosti slučaja, a osobito: a) je li vrijednost tražbine koja se na-miruje nerazmjerno manja od vrijednosti nekretnine na kojoj se predlaže provesti ovrhu, b) je li ovrhovoditelj učinio vjerojatnim da je ovrha na drugim predmetima ovrhe bila bezuspješna, odnosno da nema drugih prikladnih mogućnosti da se tražbina u cijelosti ili u pretežnom dijelu namiri, c) služi li nekretnina za stanovanje i zadovoljavanje osnovnih životnih potreba ovršenika te ima li ovršenik drugih nekretnina ili drugih mogućnosti da svoje potrebe zadovolji, d) ima li ovrhovoditelj osobito opravdan interes za hitnim namirenjem tražbine radi ostvarenja vlastitoga uzdržavanja ili drugih važnih razloga te e) je li se ovršenik izričito suglasio s time da ovrhovoditelj radi namirenja određene tražbine zatraži namirenje prodajom određene nekretnine O tim kriterijima (i pozadini njihova propisivanja) više u Aras Kramar, S., *Zaštita ovršenika u svjetlu novina u ovrsi na nekretnini*, *Pravni vjesnik*, vol. 22, br. 3-4, 2017., str. 10-12. i 27-29.

²³⁸ Žs u Bjelovaru, Gž Ovr 40/2018-2 od 29.6.2018.

²³⁹ *Ibid.*

²⁴⁰ Žs u Rijeci, Gž Ovr 61/2020-3 od 17.9.2021. Ovršenice su taj žalbeni razlog, u bitnome, obrazlagale time što je predmetom ovrhe određena jedina nekretnina koja im služi za stanovanje i ostvarenje životnih potreba, ističući i to da „stanuju u predmetnoj kući sa ocem invalidom (amputirana noga) i ta kuća je njima jedini dom“.

namiriti svoju tražbinu, čime bi se „dovelo u pitanje i svrha vođenja parničnog postupka radi pobijanja dužnikovih pravnih radnji“.²⁴¹ S druge strane, u jednom relativno recentnom slučaju, Županijski sud u Velikoj Gorici je, djelomično prihvaćajući žalbu ovršenika,²⁴² zauzeo stajalište da se ovrha ne bi smjela odrediti na cijeloj nekretnini koja je u suvlasništvu ovršenika, ako mu je presudom radi pobijanja naloženo trpjeti tužiteljevo namirenje samo na određenom suvlasničkom dijelu te nekretnine.

Najzad, po pitanju davanja suglasnosti za provedbu ovrhe na jedinoj nekretnini u slučaju kada se ovrha pokreće na temelju ovršne presude (dakle ne samo na temelju presude radi pobijanja, nego uopće) u zaključcima sastanka Građanskog odjela Vrhovnog suda s predsjednicima građanskih odjela županijskih sudova od 31. ožujka 2021.,²⁴³ zauzeto je shvaćanje da ovrhovoditelj u takvom slučaju nije dužan uz prijedlog za provedbu ovrhe dostaviti suglasnost ovršenika za provedbu ovrhe na jedinoj nekretnini niti dostavljati isprave kojima bi se dokazalo da ovršenik ima drugu nekretninu podobnu za stanovanje.²⁴⁴

U prvom slučaju koji se ticao primjene „vrijednosnog kriterija“ iz čl. 80.b st.1. OZ-a, Županijski sud u Zagrebu odlučivao je o žalbi ovrhovoditelja čiji je prijedlog za ovrhu odbijen pozivom na tu odredbu.²⁴⁵ Prijedlog za ovrhu podnesen je na temelju pravomoćne presude protiv ovrhovoditeljeva, tada već pokojnog, dužnika i protivnice pobijanja, sada ovršenice, kojom je utvrđeno da nasljednička izjava temeljem koje je (iza smrti toga dužnika) ovršenici u suvlasništvo pripala određena nekretnina, gubi učinak prema ovrhovoditelju u dijelu potrebnom za namirenje njegove tražbine od 8.000,00 kn, a ovršenici je naloženo da trpi namirenje iste tražbine prodajom tako stečenih nekretnina, među ostalim i nekretnine na kojoj je predložena ovrha. Ocjenjujući žalbu osnovanom, sud je istaknuo da bi primjena čl. 80.b st.1. OZ-a u prvom redu derogirala institut pravomoćnosti presude koja tu predstavlja valjanu ovršnu ispravu i kao takva egzistira, a kojom je ovršni sud vezan već po načelu strogog formalnog legaliteta (čl. 22. OZ), a ujedno bi time bio derogiran i institut zaštite od dužnikovih raspolaganja imovinom kojima

²⁴¹ *Ibid.* Sud je međutim, u vezi prigovora ovršenica da je glavni dužnik tražbinu ovrhovoditelja djelomično podmirio odnosno da je nastupila zastara, što predstavlja žalbeni razlog iz čl. 50.s t. 1. t. 9. i 11. OZ-a, predmet vratio ovršnom sudu na odlučivanje. Isto je povodom žalbe ovršenice, (no bez tako detaljnog obrazloženja) odlučio Žs u Splitu, u predmetu Gž Ovr 263/2022-2 od 29.7.2022.

²⁴² Žs u Velikoj Gorici, Gž Ovr 258/2024-2 od 25.2.2025.

²⁴³ Vidi izvod iz zapisnika sa sastanka predsjednika Go žs i Go VsRH, Su IV-162/2021 od 31.3.2021., t. 3.

²⁴⁴ *Ibid.*, t. 3. Na te se zaključke izrijekom poziva Žs u Bjelovaru, Gž Ovr-792/2021-2, u rješenju od 14.1.2022. kojim je, međutim, ukinuto rješenje o ovrsi i predmet je vraćen ovršnom sudu s uputom da u ponovnom postupku ocijeni da li bi prodaja suvlasničkog dijela nekretnine ovršenika narušila pravičnu ravnotežu između interesa ovršenika i interesa ovrhovoditelja, imajući pri tom u vidu sve okolnosti slučaja, a osobito one propisane u čl. 80. b, st. 3. OZ-a. Za konkretni ponovni postupak vidi Os u Zlataru, Ovr 459/2021-17 od 14.4.2022., gdje se ovršni sud, uz ostalo, poziva na praksu koja se izlaže *infra*.

²⁴⁵ Žs u Zagrebu, Gž Ovr 983/2021 od 25.5.2021.

nanosi štetu vjerovniku.²⁴⁶ U pogledu primjene čl. 80.b st.2. i 3. OZ-a vrijedi izložiti slučaj (na koji se kasnije pozvalo više ovršnih sudova) gdje je Županijski sud u Varaždinu, Stalna služba u Koprivnici odlučivao o žalbi u kojoj su ovršenici, uz ostalo, ukazivali da ovršni sud nije vodio računa o pravičnoj ravnoteži između stranaka iz čl. 80.b st. 2. i 3. OZ-a te isticali prigovor prava na dom.²⁴⁷ Prijedlog za ovrhu se tu temeljio na presudi kojom je odlučeno da ugovor o darovanju nekretnine sklopljen između ovršenika gubi pravni učinak prema tužitelju, sada ovrhovoditelju, koliko je potrebno za namirenje njegove tražbine u iznosu od 134.000,00 eura te da su tuženici, sada ovršenici, dužni dopustiti da on tu tražbinu namiri prodajom iste nekretnine. Odbijajući žalbu, drugostupanjski sud je, pošavši od sadržaja ovršne isprave, istaknuo da ovrhovoditelj ne može na temelju takve ovršne isprave zatražiti ovrhu na drugim predmetima ili sredstvima ovrhe niti može zatražiti ovrhu na nekoj drugoj nekretnini ovršenika ako bi ovršenici istu imali, a u slučaju primjene čl. 80.b st. 2. OZ-a, ovrhovoditelj bi bio u situaciji da svoju tražbinu ni na koji način ne može namiriti od ovršenika, čime bi se u cijelosti izgubila svrha vođenja parnice radi pobijanja pravne radnje dužnika.²⁴⁸

Gornji slučajevi nisu izolirani. Tako je i Županijski sud u Splitu u relativno recentnom predmetu s istim obrazloženjem, pozivajući se u prvom redu na pravomoćnosti presude koja ovdje služi kao ovršna isprava, odnosno na načelo strogog formalnog legaliteta, a potom i potrebu uvažavanja pravozaštitne svrhe instituta izvanstečajnog pobijanja pravnih radnji dužnika, usvojio žalbu ovrhovoditelja protiv rješenja o odbijanju prijedlog za ovrhu u kojem se ovršni sud pozvao na čl. 80.b st. 1 OZ-a.²⁴⁹ Županijski sud u Zagrebu je u tri jednako recentna ovršna predmeta iz istih razloga (polazeći od sadržaja ovršne isprave i pravozaštitne svrhe pobijanja dužnikovih pravnih radnji), odbijao žalbe ovršenika koji su se pozivali na odredbe čl. 80.b st. 1, OZ-a,²⁵⁰ odnosno, na odredbe čl. 80.b st. 2. i 3. OZ-a.²⁵¹

Iz svega toga slijedi da, kada je presudom radi pobijanja tuženicima naloženo trpljenje vjerovnikovog namirenja na nekretnini, odnosno iz vrijednosti nekretnine koja je bila predmet pobijane dužnikove radnje u korist trećeg, vjerovnik- ovrhovoditelj ne može s uspjehom tražiti ovrhu na drugim predmetima ili sredstvima ovrhe niti predlagati ovrhu na nekoj drugoj

²⁴⁶ *Ibid.*

²⁴⁷ Žs u Varaždinu, Gž Ovr 405/2020-2 od 17.6.2020.

²⁴⁸ *Ibid.* Što se tiče prigovora prava na dom, sud je utvrdio da su taj prigovor ovršenici trebali istaknuti u parničnom postupku iz kojeg proizlazi ovršna isprava (što ovi nisu učinili).

²⁴⁹ Žs u Splitu, Gž Ovr 430/2021-2 od 23.2.2023.

²⁵⁰ Žs u Zagrebu, Gž Ovr 359/2024-2 od 4.3.2024.

²⁵¹ Žs u Zagrebu, Gž Ovr 266/2023-3 od 15.2.2023. i Gž Ovr 715/2024-2 od 28.5.2024. U potonjem predmetu u pogledu prigovora povrede prava na dom, sud navodi da je to prigovor materijalnopravne naravi koji ovrhu, u slučaju njegove osnovanosti, kvalificira nedopuštenom te se ne prosuđuje kroz institut ograničenja/izuzimanja od ovrhe normiranog odredbama OZ-a.

nekretnini suovršenika (dužnika i trećeg), ako bi ovi takvu nekretninu i imali. Isto tako, ne može s uspjehom tražiti ovrhu na cijeloj nekretnini koja je u suvlasništvu trećega, ako je ovome presudom radi pobijanja naloženo trpjeti namirenje samo na određenom suvlasničkom dijelu nekretnine koji je pobijanom radnom stekao. Ovršenici se pak u takvom slučaju ne mogu s uspjehom pozvati na odredbe čl. 75. OZ-a kojima je propisana zaštita ovršenika fizičke osobe koja ne obavlja registriranu djelatnost, kao ni na odredbe čl. 80.b OZ-a, kojima su propisani posebni uvjeti za određivanje ovrhe na nekretnini s obzirom na „vrijednosni kriterij“, odnosno ocjenu pravične ravnoteže između interesa ovršenika i ovrhovoditelja. Štoviše, u svim *supra* izloženim ovršnim predmetima drugostupanjski su sudovi zauzeli stajalište da te odredbe uopće ne trebaju biti primjenjive kada se ovrha na nekretnini određuje na temelju presude radi pobijanja. Načelni značaj tih stajališta nije za podcijeniti, jer ako bi praksa u nekoj perspektivi zauzela suprotno stajalište, to bi, u osnovi, predstavljalo sustavnu zaštitu fizičkih osoba koje su raspolagale nekretninom na štetu svojih vjerovnika, a dovelo bi u pitanje i samu svrhu izvanstečajnog pobijanja, odnosno smisao vođenja parnice radi pobijanja kad god je predmet pobijanog raspolaganja u korist neke fizičke osobe nekretnina.

8. ZAKLJUČAK

Izvanstečajno pobijanje ubraja se među kompleksnije institute zaštite vjerovnika u našem obveznom pravu, čija obilježja, usprkos relativno postojanom (ali šturom) zakonskom uređenju, još uvijek izazivaju prijepore unutar doktrine i ozbiljne nedoumice u praksi. Iz njegove sistematizacije među (nenamjeravane) učinke obveza i doktrinarnih zasada izloženih u drugom poglavlju ovog rada, može se sumirati da je pravo na pobijanje dužnikovih pravnih radnji izvan stečaja subjektivno pravo ustanovljeno radi zaštite nositelja dospjele tražbine koje nastaje kao sekundarni učinak obveze te svoga nositelja ovlašćuje da, kada se ispune zakonom određene pretpostavke, u parničnom postupku (tužbom ili prigovorom) pobija određene dužnikove pravne radnje u korist trećeg. Slijedi da ostvarivanje tog prava ima sasvim određenu pravozaštitnu svrhu, a to je, neovisno o sredstvu pobijanja, omogućiti ili bar olakšati vjerovnikovo namirenje, odnosno dovesti vjerovnika „u povoljniji materijalni ili formalnopravni položaj u svrhu naplate njegove dospjele tražbine“. Iako je pobijanje uvijek u sferi dispozicije vjerovnika, izbor sredstva pobijanja zapravo ovisi o procesnoj ulozi vjerovnika kao tražitelja pobijanja u konkretnoj parnici. Shvaćanje da je tužba za pobijanje (paulijanska tužba u užem smislu) redovito sredstvo pobijanja ne zasniva se toliko na tome što u praksi vjerovnik najčešće i jest u ulozi tužitelja, koliko na tome što pobijanje tada nije uvjetovano nikakvom procesnom dispozicijom trećega.

Kod tužbe za pobijanje može se govoriti i o specifičnom pravozaštitnom cilju - ona će (u slučaju uspjeha) nositelju dospjele tražbine spram insolventnog dužnika, koji ju zbog toga inače ne bi mogao namiriti, stvoriti osnovu za prisilno ostvarenje te tražbine iz imovine trećega, u čiju se korist dužnikova imovina pobijanom radnjom smanjila. Gledajući konstrukciju presude kojom se takva tužba usvaja, obveza trećeg (na određenu činidbu) ne nastaje po prvoj točki izreke - jer ona je konstitutivne naravi i u bitnome prati odredbe čl. 70. ZOO-a koji ništa takvo ne propisuje (taj dio tiče se primarnih učinaka pobijanja izloženih u 7.1.), nego po kondemnaciji sadržanoj u drugoj točki izreke koja najčešće glasi na trpljenje prisilnog ostvarenja tužiteljeve tražbine na onome što je treći pobijanom radnjom stekao. U recentnoj praksi događa se i to da, uslijed uskog shvaćanja čl. 201. ZPP-a, ta kondemnacija nepotrebno zahvati i dužnika koji nema što otprjeti, jer je stvar ili pravo koje je bilo predmet pobijane radnje već otuđio (i postao insolventan). S druge strane, trpljenje trećeg će u ovršnom postupku koji slijedi biti sasvim konkretno, makar ograničeno na ono (stvar ili pravo) što je pobijanom radnjom stekao i na iznos vjerovnikove tražbine.

Za razliku od tužbe, vjerovnik se prigovorom radi pobijanja može poslužiti samo u određenim procesnim situacijama (izloženima *supra* u 5.3.) kako bi, uz pobijanje određene pravne radnje dužnika, osporio tužbeni zahtjev trećega (u osnovi, prema primjerima koji se u doktrini iznose, može se raditi o zahtjevu za ispunjenje, vindikacijskom zahtjevu ili izlučnom zahtjevu) u pogledu onoga što je treći tom dužnikovom radnjom stekao, ili bi tek trebao steći. Budući da kod pobijanja prigovorom vrijedi sve što je *supra* (u 7.1.) rečeno o primarnim učincima pobijanja, može se sumirati da je riječ o defenzivnoj parničnoj radnji koja se poduzima s ciljem da sud odbije tužbeni zahtjev trećega u cijelosti ili djelomično, no u vrijednosnom smislu ne više od onoga koliko bi inače bilo potrebno da se namiri vjerovnikova tražbina prema dužniku. U pogledu dokazivanja relevantnih činjenica koje su vjerovniku potrebne za uspjeh, može se uzeti da je sve što je u člancima 66. do 68. ZOO-a propisano (i iz toga u doktrini izvedeno) u pogledu općih i posebnih pretpostavki pobijanja primjenjivo i na pobijanje prigovorom.

Prva opća pretpostavka uspješnog pobijanja je dospjelog vjerovnikove tražbine. U našoj doktrini prevladava shvaćanje da postojanje ove pretpostavke treba procjenjivati s obzirom na trenutak pobijanja, slijedom čega pravo na pobijanje ima i onaj vjerovnik čija je tražbina nastala nakon poduzimanja pobijane radnje. Polazeći od odredbe čl. 66. st. 1. ZOO-a („bez obzira kad je nastala“) i uvažavajući pravozaštitnu svrhu pobijanja, tome shvaćanju se nema što prigovoriti. Sudska praksa obrađena u trećem i četvrtom poglavlju pokazuje međutim, da je dokazivanje kumulativnog ispunjenja općih i barem jedne posebne pretpostavke najizazovnije baš kad se pobija pravna radnja poduzeta prije nastanka vjerovnikove tražbine, a da su šanse za uspjeh gotovo zanemarive ako se pobija naplatno raspolaganje prema čl. 67. st. 1. ZOO-a (doložnom ili kulpoznom paulijanskom tužbom) gdje, uz ostalo, treba dokazati obostrano znanje ili skriveno neznanje dužnika i trećeg u trenutku pobijanog raspolaganja. Šanse se povećavaju tek kod pobijanja naplatnih raspolaganja u korist članova dužnikove „sumnjive obitelji“. gdje vjerovniku pomaže zakonska presumpcija koju nije lako oboriti, no i tada samo ako dužnik nije raspolagao u korist neke njemu nedvojbeno bliske osobe koju je zakonodavac u čl. 67. st. 2. ZOO-a „izgubio iz vida“. Štoviše, čak i kad je riječ o besplatnim raspolaganjima i s njima izjednačenim radnjama, koja se inače najlakše pobijaju jer se znanje dužnika neoborivo presumira, a znanje trećega se ni ne traži, uspjeh je daleko iz izvjesnog ako je takva radnja poduzeta prije nastanka vjerovnikove tražbine. Shvaćanja naših sudova po tom pitanju variraju, od prilično ekstenzivnog, prema kojem „nije odlučno kada je potraživanje vjerovnika nastalo, što znači da se mogu pobijati i pravne radnje poduzete prije više godina, ali uz ograničenje iz čl. 71. ZOO kojim je određen rok za podizanje tužbe“, preko umjerenijeg, prema kojem „vjerovnik može

tražiti pobijanje dužnikove pravne radnje ako je u trenutku podnošenja takve tužbe njegova tražbina prema dužniku dospjela i to bez obzira kada je ta tražbina nastala u odnosu na podnošenje tužbe i poduzetu pravnu radnju dužnika, s time da ta tražbina barem mora nastati u vrijeme kada je dužnik poduzeo pravnu radnju“, do krajnje restriktivnog, prema kojem „samo za onu tražbinu vjerovnika koja je dospjela do trenutka besplatnog raspolaganja dužnika, dužnik može znati da takvim raspolaganjem nanosi štetu vjerovniku (tužitelju)“.

Iz prakse obrađene u sedmom poglavlju vidljivo je i to da dio naših praktičara još uvijek nedovoljno prepoznaje bitne razlike u svrsi, obilježjima i pravnim učincima između izvanstečajnog pobijanja i poboynosti (i uopće nevaljanosti) pravnih poslova, što redovito ima poražavajući ishod (za vjerovnika) u parnici. Primjerice, čak i recentna praksa obiluje slučajevima gdje se tužbom za pobijanje ciljalo na poništaj dužnikovog pravnog posla s trećim (pogrešno jer pobijani posao nije nevaljan, a i da jest, to mogu tražiti samo stranke toga posla), ili ništetnost toga posla (iako je pobijani posao valjan), ili na sudski raskid ugovora između dužnika i trećeg (za što su legitimirane samo stranke ugovora, a vjerovnik to nije), na uspostavu ranijeg zemljišnoknjižnog stanja, odnosno uspostavu ranijeg prava vlasništva (iako pobijana radnja ostaje egzistentna, a stjecatelj zadržava pravo vlasništva), ili na osiguranje vjerovnikove tražbine uknjižbom založnog prava na nekretninama koje su predmet pobijanog posla (iako svrha pobijanja nije osiguranje dospjele tražbine, nego omogućavanje njezinog namirenja).

Uzroci takvog nesnalaženja dobrim dijelom leže (i) u podnormiranosti izvanstečajnog pobijanja, na što su neki naši autori već ukazivali. U osnovi, takvo stanje ima lice i naličje, jer koliko potiče na dodatno promišljanje i raspravu, što nije loše za razvoj doktrine, toliko ostavlja prostora za proturječne interpretacije koje, osim što iščitavanje naše sudske prakse čine zanimljivijim, često idu u pravcu protivnom svrsi ovog instituta. S tim u vezi treba reći da građa obrađena u radu ovog formata ne daje osnovu za osmišljavanje nekih cjelovitih zakonodavnih rješenja, što bi zahtijevalo šire istraživanje, uključujući istraživanje poredbenog prava, ali omogućuje isticanje nekoliko pitanja načelne naravi, koja bi se moglo adresirati već i manjom zakonodavnom intervencijom.

Primjerice, u našoj doktrini nema suglasja oko toga za koju se vrstu tražbine može pobijati dužnikova pravna radnja, odnosno dolaze li u obzir samo novčane tražbine ili i one koje se sastoje u nekom dužnikovom nenovčanom činjenju, trpljenju ili propuštanju. Ipak, teško se ne složiti s autorima koji u prilog ograničavanja na novčane tražbine upiru u gramatiku odredbe čl. 66. st. 1. i 2. ZOO-a, jer bi u protivnom trebalo prihvatiti da „na isplatu“ dospijeva i takva

dužnikova nenovčana činidba, kao što je popravak vjerovnikovog auta ili gradnja montažne kuće za odmor, ili pak to da dužnik zbog svog raspolaganja „nema dovoljno sredstava“ da što-god propusti ili otrpi. Budući da ova doktrinarna dvojba ima i sasvim praktični značaj, prilikom neke od budućih novela ZOO-a, ako je to bila izvorna intencija zakonodavca te imajući u vidu prevladavajući stav sudske prakse, odredbu čl. 66. st. 1. moguće je dopuniti tako da glasi: „svaki vjerovnik čija je *novčana* tražbina dospjela za isplatu, i bez obzira kad je nastala može pobijati pravnu radnju svog dužnika koja je poduzeta na štetu vjerovnika“. S tim u vezi ne treba smetnuti s uma da ZOO prava vjerovnika nenovčane tražbine štiti izvan sustava pobijanja dužnikovih pravnih radnji, konkretno u člancima 76.-79. gdje uređuje vjerovnikova prava u posebnim slučajevima, kada se dužnikova činidba sastoji u davanju stvari određenih po rodu, odnosno kad se činidba sastoji u činjenju ili u propuštanju, što opet ne isključuje mogućnost podnošenja tužbe za pobijanje po dospijeću zahtjeva za naknadu štete koju vjerovnik stječe primjenom tih odredbi, ako su za to ispunjenje opće i posebne pretpostavke. Ako se ipak želi dozvoliti pobijanje za nenovčane tražbine, trebalo bi u članku 66. stavku 1. ZOO-a razmotriti brisanje riječi: „na isplatu“ i odgovarajuće preformulirati stavak 2. istog članka.

Drugo pitanje koje definitivno zaslužuje zakonodavčevu pozornost tiče se kvalifikacije odnosa između dužnika i trećeg u slučajevima kada je jedan od njih, ili obojica, trgovačko društvo, ili je pobijani posao sklopljen između društava kojima je osnivač ista osoba. Naime, društva po prirodi stvari nemaju srodnike, ali im osnivači ili osobe ovlaštene za zastupanje mogu biti (sve češće i jesu) u takvom odnosu da ulaze u propisani krug „sumnjive obitelji“. Budući da od pravilne ocjene toga odnosa zavisi duljina roka za pobijanje (jedna ili tri godine) i primjenjivost presumpcije iz čl. 67. st. 2. ZOO-a, što vrlo često čini razliku između uspjeha i neuspjeha u parnici, u više revizijskih odluka zauzeto je shvaćanje da znanje pravnih osoba i njihovu povezanost valja cijeliti kroz povezanost osoba ovlaštenih za njihovo zastupanje. Uvažavajući takvu praksu, kao i pravozaštitnu svrhu pobijanja (jer vjerovniku bi treba olakšati namirenje, a dužniku i trećem onemogućiti izigravanje zakona) odredbu čl. 67. st. 2. ZOO-a vrijedilo bi dopuniti po uzoru na uređenje dužniku bliskih osoba u čl. 207. st. 2. SZ-a. Među te dužniku bliske osobe imalo bi smisla uvrstiti i dužnikova izvanbračnog druga i životnog partnera (opet po uzoru na SZ, čl. 207. st. 1.), imajući u vidu da je riječ o osobama koje su s dužnikom u (zakonom uređenoj) životnoj zajednici i koje su s njegovim namjerama u pravilu upoznate jednako kako bi to bio bračni drug, a svakako bolje nego većina dužnikovih krvnih i tazbinskih srodnika koji se u čl. 67. st. 2. ZOO-a sada izrijeком navode.

Treće pitanje tiče se pronalaženja razumnog kompromisa između zaštite vjerovnikova interesa da se namiri iz vrijednosti dužnikove imovine i zaštite trećih koji se nisu doložno ni kulpožno okoristili dužnikovim besplatnim raspolaganjem. Riječ je prije svega o darovanjima u općekorisne (humanitarne) svrhe koje bi imalo smisla uvrstiti među isključenja u članku 68. ZOO (dakle ako je razmjerno materijalnim mogućnostima dužnika) jer je prikupljanje takvih donacija uređeno posebnim propisima koji ne dopuštaju stjecanje materijalne koristi za prikupljača (u protivnom je kažnjivo). Dopunjena odredba čl. 68. ZOO-a mogla bi glasiti: „Ne mogu se pobijati zbog oštećenja vjerovnika uobičajeni prigodni darovi, nagradni darovi, a ni darovi učinjeni iz zahvalnosti *ili u općekorisne svrhe*, razmjerni materijalnim mogućnostima dužnika.“. Osnovanost prigovora istaknutog pozivom na to isključenje ne bi bilo pretjerano teško dokazati, npr. potvrdom o uplati na račun registrirane humanitarne organizacije.

Četvrto se pitanje tiče računanja rokova za podnošenje tužbe kad se pobijana pravna radnja sastoji od više odvojenih akata, npr. od sklapanja ugovora, ovjere kod javnog bilježnika i predaje zemljišnoknjižnom sudu na provedbu, što je najrelevantnije kod raspolaganja nekretninom, jer je ta posljednja radnja (prijedlog za uknjižbu u korist stjecatelja) nužna da bi ono imalo stvarnopravni učinak. S tim u vezi treba reći da, ako se čl. 71. st. 2. ZOO-a tumači gramatički, a tužbom se npr. traži da pravni učinak izgubi ugovor sklopljen radi otuđenja dužnikove nekretnine u korist trećeg (tužbeni zahtjevi najčešće glase upravo tako), rok bi zapravo trebalo računati od sklapanja ugovora, s obzirom da je riječ o konsensualnom ugovoru kojim se dužnik obvezuje trećemu dopustiti uknjižbu na odnosnoj nekretnini, dok sama uknjižba nije bitna (ni potrebna) da bi takav ugovor bio valjan. Štoviše, do uknjižbe ne dolazi dužnikovom radnjom, nego na prijedlog trećega. Međutim, imajući u vidu da se Vrhovni sud u recentnijim revizijskim odlukama priklonio shvaćanju da se rok u takvim slučajevima treba računati „od poduzimanja posljednjeg akta kojim se pobijana radnja okončava“ (u gornjem primjeru to je od podnošenja prijedloga za uknjižbu), možda bi bilo dobro (radi pravne sigurnosti) razmisliti o dopuni čl. 71. ZOO-a u tom smislu, dodavanjem stanka 3. koji bi glasio: „(3) *Ako se pravna radnja dužnika sastoji od više odvojenih akata, dužnikova radnja smatra se poduzetom u trenutku kada je poduzet posljednji akt kojim se ta radnja okončava.*“. Zbog sličnog modusa stjecanja to bi svakako bilo primjenjivo i na raspolaganja pokretninama u posebnom pravnom režimu kao što su brodovi i civilni zrakoplovi, na kojima se vlasništvo na temelju pravnog posla stječe upisom u posebni registar, u kojem slučaju bi se rok za podnošenje tužbe računao od dana podnošenja zahtjeva za upis u takav registar. Ako se pak pobija dužnikovo raspolaganje

pokretninom u općem stvarnopravnom režimu, gdje je za stjecanje prava vlasništva, uz valjani naslov potrebna i tradicija, rok bi trebalo računati od dana predaje pokretnine trećemu.

Peto se pitanje tiče roka za pobijanje prigovorom, a posredno i pravne prirode rokova iz čl. 71. ZOO-a. Iz izloženog u petom (5.3.) i sedmom poglavlju (7.3.) može se zaključiti da je prigovor kao sredstvo pobijanja u nas definitivno podnormiran i da je u praksi prilično zane-maren, ali ne i da je nužno neučinkovit po pitanju zaštite vjerovnika. Naime, uspjeh prigovora u svakoj od *supra* opisanih situacija vjerovnika nedvojbeno dovodi u povoljniji materijalni ili formalnopravni položaj, odnosno omogućuje mu (ili barem olakšava) namirenje tražbine, čime se u konačnici i ostvaruje pravozaštitna svrhu pobijanja. Iako, s obzirom na zastupljenosti pri-govora u praksi, ne treba očekivati da mu zakonodavac odjednom posveti osobitu pozornost, vrijedilo bi razmisliti o dopuni čl. 71. ZOO-a kojim bi se razriješilo pitanje roka za pobijanje prigovorom. Novom odredbom može se uputiti na rokove iz st. 1. („*Pravna radnja dužnika može se pobijati prigovorom u rokovima iz stavka 1. ovoga članka*“), ili, po uzoru na čl. 212. st. 9. SZ-a, propisati da se pravna radnja dužnika može pobijati „*isticanjem prigovora bez vre-menskog ograničenja*“. Time bi se posredno riješio i prijemor radi li se u čl. 71. ZOO-a o roko-vima procesnog ili materijalnog prava, jer ako protekom tamo propisanih rokova (usprkos gra-matici te odredbe) vjerovnik ne gubi samo procesnopravno ovlaštenje (na pobijanje tužbom), nego i (subjektivno) pravo na pobijanje kao takvo, tada bi prekluzija morala nastupiti u odnosu na sva sredstva pobijanja.

Zaključno valja istaknuti da tema potpoglavlja 7.4. nije odabrana s ciljem osporavanja odredbi Novele OZ-a iz 2017. kojima je proširena zaštita ovršenika fizičkih osoba kod određi-vanja i provedbe ovrhe na nekretnini, jer te odredbe nedvojbeno imaju svoj pravni (i pravnopoli-tički) *ratio*. Shvaćanja zauzeta u *supra* obrađenim drugostupanjskim odlukama pokazuju, me-đutim, da te odredbe nisu (niti trebaju biti) primjenjive u slučajevima kada se ovrha na nekret-nini određuje na temelju presude radi pobijanja. Načelni značaj toga nije za podcijeniti, jer ako bi praksa u nekoj perspektivi zauzela suprotno shvaćanje, to bi, u osnovi, predstavljalo sustavnu zaštitu fizičkih osoba koje su raspolagale nekretninom na štetu svojih vjerovnika, a dovelo bi u pitanje i samu svrhu izvanstečajnog pobijanja, odnosno smisao vođenja parnice radi pobijanja kad god je predmet pobijanog raspolaganja u korist neke fizičke osobe nekretnina. Malo je reći da bi to umanjilo povjerenje u pravosuđe i pravni promet uopće. Štoviše, izvjesno je da bi se tada još više dužnika upuštalo u raspolaganje nekretninom na način koji vjerovnicima praktično onemogućuje namirenje, a to bi pak mnoge vjerovnike, frustrirane pravnom nemogućnošću na-mirenja njihovih dospjelih tražbina, skrenulo ka starinskim oblicima samopomoći, odnosno

društveno nepoželjnim (i protupravnim) metodama ostvarenja. Slijedom toga, valjalo bi razmisliti i o manjoj dopuni pojedinih odredbi OZ-a, tako da se npr. u čl. 77. st. 2. (gdje se uređuje zaštita ovrhovoditelja u vezi s primjenom odredbi čl. 75. st. 1.) i čl. 80.b. st. 1. (gdje se uređuje vrijednosni kriterij) točka na kraju tih odredbi zamijeni zarezom i dodaju riječi: „*ili ako ovršna isprava potječe iz sudskog postupka u kojem je usvojen zahtjev za pobijanje pravnih radnji dužnika prema odredbama zakona kojim se uređuju obvezni odnosi.*“. Odredbu čl. 80.b. st. 2. (gdje se uređuje ocjena pravične ravnoteže) može se dopuniti na sličan način, ili se, alternativno, taj članak može dopuniti stavkom 4. koji bi glasio: „*Odredbe stavka 2. ovoga članka ne primjenjuju se ako ovršna isprava potječe iz sudskog postupka u kojem je usvojen zahtjev za pobijanje pravnih radnji dužnika prema odredbama zakona kojim se uređuju obvezni odnosi.*“.

U svakom slučaju, ova tema daleko je od iscrpljene.

9. PRAVNI IZVORI

9.1. Propisi

Ovršni zakon (NN, br. 112/12, 25/13, 93/14, 55/16, 73/17, 131/20, 114/22, 6/24)

Stečajni zakon (NN, br. 71/15, 104/17, 36/22, 27/24)

Pomorski zakonik (NN, br. 181/04, 76/07, 146/08, 61/11, 56/13, 26/15, 17/19)

Zakon o obveznim odnosima (NN, br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21, 114/22, 156/22, 145/23, 155/23)

Zakon o obveznim odnosima (SL SFRJ, br. 29/78, 39/85, 46/85, 57/89, NN, br. 53/91, 73/91, 3/94, 111/93, 107/95, 7/96, 91/96, 112/99, 88/01, 35/05)

Zakon o obveznim i stvarnopravnim odnosima u zračnom prometu (NN, br. 132/98, 63/08, 134/09, 94/13)

Zakon o parničnom postupku (SL SFRJ, br. 4/77, 36/77, 36/80, 6/80, 69/82, 43/82, 58/84, 74/87, 57/89, 20/90, 27/90, 35/91, NN, br. 53/91, 91/92, 112/99, 129/00, 88/01, 117/03, 88/05, 2/07, 96/08, 84/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14, 70/19, 80/22, 114/22, 155/23)

Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima (NN, br. 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 73/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09, 90/10, 143/12, 94/17, 152/14, 81/15)

Zakon o zemljišnim knjigama (NN, br. 63/19, 128/22, 155/23, 127/24)

9.2. Sudska praksa

Vrhovni sud Republike Hrvatske

VsRH, Rev 1931/1993-2 od 2.10.1996.

VsRH, Gzz 52/1999-2 od 17.11.1999.

VsRH, Rev 1992/1997-2 od 3.5.2001.

VSRH, Rev 1074/1998-2 od 4.7.2001.

VsRH, Rev 1008/2005-2 od 24.1.2006.

VsRH, Rev 943/2007-2 od 24.9.2008.

VsRH, Rev 82/2008-2 od 29.10.2008.

VsRH, Rev 498/2008-2 od 27.5.2009.

VsRH, Rev 1665/2009-2 od 23.3.2010.

VsRH, Rev 951/2008-2 od 17.6.2010

VsRH, Rev 1543/2009-2 od 23.3.2011.

VsRH, Rev 654/2009-2 od 4.5.2011.

VsRH, Rev 181/10-2 od 21.9.2011.

VsRH, Rev 594/2010-2 od 23.11.2011.

VsRH, Rev 1432/2008-2 od 6.6.2012.

VsRH, Rev 927/2010-2 od 23.1.2013.

VsRH, Rev 1756/2014-2 od 4.11.2014.

VsRH, Rev 1571/2011-2 od 14.10.2015.

VsRH, Rev 1300/2012-2 od 29.10.2015.

VsRH, Rev 1235/2011-2 od 29.3.2017.

VsRH, Rev 1828/12-2 od 3.5.2017.

VsRH, Rev 1508/2013-2 od 28.11.2017.

VsRH, Rev 109/2015-2 od 25.9.2018.

VsRH, Rev 870/2014-2 od 28.2.2018.

VsRH, Rev 3270/2014-2 od 14.3.2018.

VsRH, Rev 2269/2015-2 od 11.12.2018.

VsRH, Rev 256/2014-2 od 5.2.2019.

VsRH, Rev 1068/2013-5 od 26.3.2019.

VsRH, Rev 1749/2017-2 od 3.9.2019.

VsRH, Rev 3356/2015-2 od 17.9.2019.

VsRH, Rev 1681/2017-2 od 2.10.2019.

VsRH, Rev 1745/2016-2 od 28.1.2020.

VsRH, Rev 1025/2018-2 od 3.3.2020.

VsRH, Rev 141/2016-2 od 21.4.2020.

VsRH, Rev 2853/2016-2 od 11.2.2020.

VsRH, Rev x 1205/2017-6 od 16.3.2021.

VsRH, Rev 4928/2019-2 od 16.3.2021.

VsRH, Rev 1172/2017-2 od 13.4.2021.

VsRH, Rev 1890/2015-2 od 26.5.2021.

VsRH, Rev 727/2015-2 od 16.6.2021.

VsRH, Rev 990/2018-2 od 29.9.2021.

VsRH, Rev 4248/2019-2 od 22.11.2022.

VsRH, Rev 412/2022-2 od 24.5.2023.

VsRH, Rev 263/2022-2 od 24.10.2023.

VsRH, Rev-249/2020-2 od 19.12.2023.

VsRH, Rev 802/2021-2 od 6.2.2024.

Izvod iz zapisnika 4. sjednice Go VsRH (4/21), Su IV-16/2021-11 od 24.5.2021

Izvod iz zapisnika sa sastanka Go žs i Go VsRH, Su IV-308/2020 od 5.11.2020.

Izvod iz zapisnika sa sastanka Go žs i Go VsRH, Su IV-162/2021 od 31.3.2021.

Izvod iz zapisnika sa sastanka Go žs i Go VsRH, Su IV-87-2022-6 od 11.11.2022.

Visoki trgovački sud Republike Hrvatske

VtsRH, Pž 5033/2018-3 od 1.12.2020.

VtsRH, Pž 2638/2021-2 od 6.4.2022.

VtsRH, Pž 338/2022-2 od 9.11.2022.

VtsRH, Pž 500/2024-2 od 12.2.2024.

VtsRH, Pž 1428/2024-2 od 29.10.2024.

Trgovački sudovi

Ts u Osijeku, P 204/2022-7 od 19.12.2023.

Županijski sudovi

Žs u Varaždinu, Gž 1064/05-2 od 27.6.2005.

Žs u Sisku, Gž 943/2012-3 od 28.2.2013.

Žs u Zadru Gž 3276/2013-2 od 18.3.2014.

Žs u Varaždinu, Gž-277/16-2 od 14.9.2016.

Žs u Varaždinu, Gž 209/2017-2 od 7.6.2017.

Žs u Rijeci, Gž 254/2017-2 od 8.3.2017.

Žs u Splitu, Gž 501/2017-2 od 25.1.2018.

Žs u Splitu, Gž 577/2018-2, od 15.2.2018.

Žs u Zagrebu, Gž 6935/2016-2 od 15.5.2018.

Žs u Rijeci, Gž Ovr 1003/2017-2 od 14.5.2018.

Žs u Bjelovaru, Gž Ovr 40/2018-2 od 29.6.2018.

Žs u Varaždinu, Gž 1261/2018-2 od 10.7.2018.

Žs u Velikoj Gorici, Gž 1184/2017-4 od 12.9.2018.

Žs u Zagrebu, Gž 4845/2018-2 od 25.9.2018.

Žs u Varaždinu, Gž 264/2018-3 od 15.4.2019.

Žs u Splitu, Gž 761/2019-4 od 3.6.2019.

Žs u Splitu, Gž 1869/2018-2 od 6.6.2019.

Žs u Varaždinu, Gž 1774/2019-2 od 21.1.2020.

Žs u Varaždinu, Gž Ovr 405/2020-2 od 17.6.2020.

Žs u Varaždinu, Gž 1352/2020-2 od 12.11.2020.

Žs u Varaždinu, Gž 937/2020-2 od 17.12.2020.

Žs u Slavonskom Brodu, Gž 966/2020-3 od 25.1.2021.

Žs u Varaždinu, Gž 83/2021-3 od 6.5.2021.

Žs u Zagrebu, Gž Ovr 983/2021 od 25.5.2021.

Žs u Rijeci, Gž Ovr 61/2020-3 od 17.9.2021.

Žs u Splitu, Gž 1642/2021-2 od 11.1.2022.

Žs u Bjelovaru, Gž Ovr-792/2021-2 od 14.1.2022.

Žs u Rijeci, Gž 914/2022-3 od 13.7.2022.

Žs u Dubrovniku, Gž 637/2022-2 od 27.7.2022.

Žs u Splitu, Gž Ovr 263/2022-2 od 29.7.2022.

Žs u Zagrebu, Gž-2408-21-3 od 3.1.2023.

Žs u Varaždinu, Gž 1725/2022-2 od 12.1.2023.

Žs u Zagrebu, Gž Ovr 266/2023-3 od 15.2.2023

Žs u Splitu, Gž Ovr 430/2021-2 od 23.2.2023.

Žs u Šibeniku, Gž 88/2023-2 od 25.4.2023.

Žs u Zagrebu, Gž 2510/2023-2 od 11.7.2023.

Žs u Dubrovniku, Gž 891/2022-2 od 19.7.2023.

Žs u Zagrebu, Gž 1114/2023-2 od 3.10.2023.

Žs u Sisku, Gž Ovr 283/2023-2 od 19.2.2024.

Žs u Zagrebu, Gž Ovr 359/2024-2 od 4.3.2024.

Žs u Varaždinu, Gž 752/2024-2 od 17.10.2024.

Žs u Zagrebu, Gž 837/2024-2 od 19.11.2024.

Žs u Zagrebu, Gž Ovr 715/2024-2 od 2.12.2024.

Žs u Velikoj Gorici, Gž Ovr 258/2024-2 od 25.2.2025.

Žs u Zadru, Gž 620/2023-2 od 11.3.2025.

Žs u Vukovaru, Gž 194/2024-3 od 5.11.2025.

Općinski sud

Os u Zlataru, Ovr 459/2021-17 od 14.4.2022.

Sva navedena sudska praksa dostupna je na www.iusinfo.hr, posjećeno 2026.

10. LITERATURA

Aras Kramar, Slađana, *Zaštita ovršenika u svjetlu novina u ovrsi na nekretnini*, Pravni vjesnik, vol. 22, br. 3-4, 2017., str. 9-39.

Bilić, Antun, *Pretpostavke pobijanja dužnikovih pravnih radnji po Zakonu o obveznim odnosima i Stečajnom zakonu*, Zbornik 55. susreta pravnika, Opatija '17, Hrvatski savez udruga pravnika u gospodarstvu, Zagreb, 2017., str. 281-344.

Babić, Marko i Kunštek, Eduard, *Rok za pokretanje postupka - prijedor o njegovu računanju*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 36, br. 1, 2015., str. 423-434.

Čuveljak, Jelena, *Pobijanje pravnih radnji dužnika u stečaju i izvan stečaja*, u: Tot, Ivan (ur.), *Modernizacija Zakona o obveznim odnosima: Rasprave o potrebi reforme obveznog prava*, Sveučilište u Zagrebu Ekonomski fakultet, Zagreb, 2024., str. 43-90.

Dika, Mihajlo, *Građansko ovršno pravo. Prvi dio: Opće ovršno pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2007.

Dika, Mihajlo, *Građansko parnično pravo, Stranke, njihovi zastupnici i treći u parničnom postupku*, IV. knjiga, Narodne novine, Zagreb, 2008.

Dika, Mihajlo, *Građansko parnično pravo, Sudske odluke i sudska nagodba*, IX. knjiga, Narodne novine, Zagreb, 2013.

Dika, Mihajlo, *Građansko parnično pravo, Tužba*, VI. knjiga, Narodne novine, Zagreb, 2009.

Dika, Mihajlo, *Građansko parnično pravo, Utvrđivanje činjenica*, VII. knjiga, Narodne novine, Zagreb, 2018.

Eraković, Andrija, *Pobijanje dužnikovih pravnih radnji*, Pravo i porezi, vol. 19, br. 1, 2010., str. 15-21.

Gavella, Nikola, *Privatno pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2019.

Gavella, Nikola, *O odnosu materijalnog i procesnog građanskog prava u parnicama - pogled sa stajališta privatnog (građanskog) prava*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 63, br. 3-4, 2013., str. 537-567.

Gorenc, Vilim (ur.), *Komentar Zakona o obveznim odnosima*, Narodne novine, Zagreb 2014.

Horvat, Marijan, *Rimsko pravo*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2008.

Kačer, Hrvoje, *Actio Pauliana - pobijanje dužnikovih pravnih radnji*, Pravo i porezi, vol. 14, br. 8, 2005., str. 15-21.

Klarić, Petar i Vedriš, Martin, *Građansko pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2014.

Klepac, Tatjana, *Pobijanje dužnikovih pravnih radnji* (magistarski rad), Zagreb, 1990.

Mihelčić, Gabrijela i Belanić, Loris, *Pravni učinci pobijanja dužnikovih pravnih radnji izvan stečaja*, Pravo u gospodarstvu, vol. 49, br. 3, 2010., str. 826-854.

Momčinović, Hrvoje, *Pobijanje dužnikovih pravnih radnji prema Zakonu o obveznim odnosima*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 56, Posebni broj, 2006., str. 521-538.

Nikšić, Saša, *Pravna sredstva za pobijanje nevaljanih pravnih poslova - ostvarivanje preobražajnog prava ili konstitutivna tužba?*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 65, br. 3-4, 2015., str. 361-386.

Radolović, Aldo, *Pobijanje dužnikovih pravnih radnji*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 20, br. 2, 1999., str. 619-640.

Slakoper, Zvonimir i Skorup, Vlado, *O zastari i prekluziji kod paulijanske tužbe*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 33, br. 1, 2012., str. 313-335.

Skorup, Vlado, *Pobijanje dužnikovih pravnih radnji*, Novi informator, Zagreb, 2021.

Spevec, Franjo Josip, *Tumač Zakonu od 24. ožujka 1897. o pobijanju pravnih djela glede imovine insolventna dužnika*, Tisak i naklada knjižare Lav. Hartmana (Kugli i Deutsch), Zagreb, 1898.

Triva, Siniša i Dika, Mihajlo, *Građansko parnično procesno pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2004.

Vizner, Boris, *Komentar Zakona o obveznim (obligacionim) odnosima*, Zagreb, 1978.

Vuković, Mihajlo, *Pravila građanskih zakonika s naknadnim propisima, sudskom praksom, napomenama i podacima iz literature*, Školska knjiga, Zagreb, 1961.

11. MREŽNI IZVORI

<https://www.iusinfo.hr/>

<https://informator.hr/>

<https://www.vsrh.hr/>

<https://narodne-novine.nn.hr>